

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНУ «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Всеукраїнська науково-практична конференція
магістрантів і молодих дослідників**

«НАУКОВІ ПОШУКИ МОЛОДІ У ХХІ СТОЛІТТІ»

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ТА ЗЕМЕЛЬНОГО
ПРАВА: НАЦІОНАЛЬНИЙ І МІЖНАРОДНИЙ ВИМІР**

30 жовтня 2024 року

Біла Церква
2024

УДК 378-053.6:001"20":349.41/.42(063)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Шуст О.А., д-р екон. наук, професор, ректор.

Варченко О.М., д-р екон. наук.

Недашківський В.М., д-р с.-г. наук.

Димань Т.М., д-р с.-г. наук.

Ковальчук І.В., канд. юрид. наук.

Тимошук О.Г., канд. юрид. наук.

Василенко О.І., д-р філософії.

Юрченко А.І., канд. с.-г. наук.

Славінська О.В., начальник редакційно-видавничого відділу.

Відповідальна за випуск – **Славінська О.В.**, начальник редакційно-видавничого відділу

Наукові пошуки молоді у XXI столітті. Актуальні питання розвитку аграрного та земельного права: національний і міжнародний вимір: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції магістрантів і молодих дослідників. 30 жовтня 2024 р. м. Білоцерківський НАУ 67 с.

Збірник підготовлено за авторською редакцією доповідей учасників конференції без літературного редагування. Відповідальність за зміст поданих матеріалів та точність наведених даних несуть автори.

УДК: 343.352:316.4(477)

ВАСИЛЬЧУК І.Ю., магістрантка

Науковий керівник – **СИМАКОВА С.І.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

АНАЛІЗ ПРИЧИН ТА НАСЛІДКІВ КОРУПЦІЇ В ДЕРЖАВІ

У тезах досліджено корупцію як складне соціальне явище, що впливає на всі аспекти суспільного життя. Аналізуються її причини та наслідки, а також вплив на довіру до держави і суспільство. Метою є глибше розуміння руйнівного впливу корупції.

Ключові слова: корупція, тіньова економіка, податки, причини поширеності корупції, хабар.

Корупція – це використання особою, наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди. Види корупції: хабарництво, розкрадання, шахрайство, вимагання, зловживання, кумівство. Корупція як явище, не є надбанням сучасності. Ще з часів появи перших держав корупція є породженням соціуму і відносин у ньому. Корупція як глобальне явище притаманне усім країнам, незалежно від політичного устрою і рівня економічного розвитку [1].

Ми вважаємо складність подолання корупції полягає у тому, що її наслідки зумовлені такими факторами мотивації особи як бажання багатства і влади. Прикметно, що корупційне середовище володіє високою здатністю до самоорганізації та стійкого самозбереження. Небезпека цього явища полягає в тому, що це явище викликає у суспільства «звикання», у населення формується ставлення до нього не як до аномалії, а як до «норми життя» [3].

Причини поширеності корупції:

- перерозподіл державної власності після незалежності України — оренда, акціонування та продаж підприємств супроводжувався корупцією, зокрема в оцінці вартості і передачі об'єктів [4];

- занепад економіки і криза призвели до падіння виробництва та потреби в кредитах, що спричинило зростання корупції через часті звернення підприємств до чиновників;

- тінізація економіки. Тіньова економіка — це діяльність, яка не враховується офіційними органами або здійснюється з порушенням законодавства. В Україні частка тіньової економіки досягає 30-50% реального валового внутрішнього продукту. Однією з умов її існування є широкий підкуп державних службовців [2];

- зменшення надходження податків. Тіньова економіка ослаблює офіційну економіку і підриває основи держави. Через приховування доходів до бюджету не надходять значні кошти, що викликає соціальну напруженість через недостатнє фінансування заробітної плати працівникам бюджетної сфери [5];

- незавершеність формування правового поля в Україні і суперечливість норм різних законів спричиняють спроби господарників і керівників підприємств уникнути податкового тиску і штрафів, що підбурює працівників державних органів до корупційних правопорушень;

- монополізація державними службами багатьох послуг для населення. Відсутність альтернатив ставить людей в залежність від чиновників, які затягують вирішення справи і створюють умови, при яких клієнти змушені давати хабарі, щоб уникнути ще більших затримок [2].

Слушно зауважує Баришніков В.М., що різке зростання злочинності, особливо тяжких злочинів. В умовах високої злочинності правоохоронним органам не вистачає ресурсів для розслідування корупційних справ, оскільки вони складні для розкриття. Боротьба з корупцією поступається місцем розслідуванню тяжких злочинів, таких як замовні убивства і розбійні напади [4].

Варто зауважити, що корупція має руйнівний вплив на економіку, соціум та політику. Вона сприяє розширенню тіньової економіки, що зменшує податкові надходження і послаблює бюджет. Неправомірне втручання в ринок порушує конкуренцію, сповільнює розвиток приватного сектора і веде до неефективного використання бюджетних коштів. Ці фактори підвищують ціни для споживачів і знижують інвестиційну привабливість.

Соціально корупція відводить ресурси від важливих суспільних потреб, підвищує майнову нерівність і дискредитує правову систему. Вона також сприяє зростанню організованої злочинності і соціальній напруженості [5].

Дійшли висновку, що політично корупція змінює цілі влади на користь певних груп, підриває довіру до уряду і шкодить міжнародному іміджу країни. Вона знижує ефективність демократичних процесів і може призвести до ризику авторитарного контролю. Морально корупція підриває етичні норми, деморалізує суспільство і перетворює правову систему на інструмент для досягнення особистих інтересів.

На наше переконання корупція охоплює різноманітні прояви, такі як хабарництво, розкрадання та шахрайство, і має глибоке коріння в історії та соціальних відносинах. Основні причини її поширення включають перерозподіл державної власності, економічну кризу, тінізацію економіки та правові недоліки. Наслідки корупції серйозно впливають на економіку, соціальну справедливість, політичну стабільність та моральні норми, що підриває довіру до держави та порушує її функціонування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карпель Олександра «Що таке корупція, як її подолати і що робити якщо вимагають хабар». URL:<https://legallawyer.com.ua/yurydychna-dumka/korupczya/>
2. Мусієнко Ангеліна «Про причини корупції або корупціогенні фактори» від 17 вересня 2019 року. URL:<https://kr.dsp.gov.ua/index.php/4696-ko17-09-19>
3. Прохоренко О.Я. Корупція по-українськи: Сутність, стан, проблеми / Прохоренко О.Я. – К. Національна академія держ. управління при Президентові України, 2005. – 166 с. Баришніков В.М. Запобігання та протидія проявам корупції на державній службі та в органах місцевого самоврядування : навчально-методичний посібник. –К.:ШПК ДСЗУ, 2013. – 133 с.
4. Наслідки корупції для суспільства. URL:https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/630210/mod_resource/content/1/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F%203%20%D0%9D%D0%B0%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%BA%D0%B8%20%D0%BA%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%97_.pdf

УДК: 341.231.14

КОБЕЦЬ Д.В., магістрант

Науковий керівник – **СИМАКОВА С.І.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

У тезах конференції досліджено питання, що стосуються міжнародного досвіду у сфері запобігання та протидії корупції в Україні. Розглянуто європейські країни світу, в контексті напрацювання механізму боротьби з корупцією. Проаналізовано шляхи наслідування Україною апробованих реформ міжнародної спільноти по боротьби з корупцією.

Ключові слова: корупція, антикорупційне законодавство, антикорупційні заходи, міжнародний досвід, запобігання корупції, міжнародна співпраця.

Міжнародний досвід у сфері запобігання та протидії корупції відіграє фундаментальну роль в Україні, оскільки успішні моделі з інших країн допомагають адаптувати найкращі практики. Зокрема, приклади Сінгапуру та Гонконгу, які створили незалежні антикорупційні

органи та забезпечили жорстке правове регулювання, допомогли знизити рівень корупції. Європейські країни, такі як Швеція та Норвегія, показують, що прозорість і сильні незалежні інститути є ключовими для запобігання корупції. Україна, спираючись на ці моделі, впроваджує реформи з допомогою міжнародних організацій, таких як Європейський Союз, Національне Антикорупційне Бюро України і Спеціалізована антикорупційна прокуратура.

Міжнародний досвід у сфері запобігання та протидії корупції в Україні — це застосування найкращих практик інших країн для створення ефективних антикорупційних механізмів. Приклади Сінгапуру та Гонконгу демонструють важливість незалежних антикорупційних органів і суворих санкцій. Європейські країни, такі як Швеція, вказують на значення прозорості та незалежної судової системи. Для України цей досвід став основою для створення таких інституцій, як Національне Антикорупційне Бюро України та Спеціалізована антикорупційна прокуратура, а також для впровадження міжнародних стандартів боротьби з корупцією [1].

Приймак Л.В. зауважує, що міжнародний досвід у сфері запобігання та протидії корупції в Україні має на меті створення ефективних механізмів для зменшення рівня корупції, підвищення прозорості та зміцнення правової системи. Основні цілі включають впровадження незалежних антикорупційних органів, як у Сінгапурі та Гонконгу, забезпечення прозорості державних процесів, як у Швеції та Норвегії, а також зміцнення співпраці з міжнародними організаціями, такими як ЄС, для підтримки реформ [2].

Зменшення рівня корупції до безпечного в Україні, можливе лише за умови вивчення та втілення в життя закордонного досвіду боротьби із цим вкрай негативним соціальним явищем, в першу чергу успішно діючих в інших країнах політичних, правових та організаційних механізмів подолання корупції. Виділення та вивчення закордонних програм, які спрямовані на протидію хабарництву та корупції, що довели на практиці свою ефективність, являє собою величезні перспективи для запозичення позитивного іноземного досвіду, особливо за відсутності власного реально діючого механізму протидії корупції.

Ми вважаємо, що досвід який є у сфері запобігання та протидії корупції в Україні на міжнародному рівні має завданням впровадження найкращих світових практик для зменшення корупційних ризиків, зміцнення інституційної прозорості та підвищення відповідальності державних органів. Це включає створення незалежних антикорупційних органів, таких як Національне Антикорупційне Бюро України та впровадження міжнародних стандартів, посилення контролю за державними закупівлями та дотриманням етичних норм, а також сприяння цифровізації державних послуг для мінімізації корупційних можливостей.

Залучення міжнародного досвіду в боротьбі з корупцією в Україні вимагає від держави та громадянського суспільства виконання кількох ключових завдань. Перш за все, державні інституції повинні забезпечити створення незалежних антикорупційних органів, наділених необхідними ресурсами та повноваженнями для ефективної діяльності. Важливо також запровадити прозорі механізми та забезпечити відкритий доступ до інформації, що дозволить громадськості контролювати діяльність органів влади. Крім того, необхідно регулярно підвищувати кваліфікацію державних службовців у питаннях етики та залучати громадян до процесів антикорупційної діяльності [5].

Слушно зауважує Рада Європи у своєму звіті: «Боротьба з корупцією полягає не лише в ухваленні законів чи створенні інституцій, її головна суть — в ефективній імплементації реформ» [3].

Національний інститут стратегічних досліджень, підкреслює що міжнародний досвід у протидії корупції є ключовим фактором для успішного проведення реформ в Україні. Серед найважливіших напрямів такої підтримки — створення нормативної бази та зміцнення антикорупційних органів. Європейський Союз, через ініціативи на кшталт EUACI та «Право-Justice», активно допомагає Україні не лише в розробці законів, але й у забезпеченні їх відповідності європейським стандартам, що включають підвищення прозорості,

відповідальності і підзвітності у всіх рівнях державного управління. Такий підхід сприяє побудові системи управління, заснованої на принципах доброчесності [4].

Ми вважаємо, що міжнародний досвід боротьби з корупцією є важливим чинником у реформуванні України, проте його впровадження стикається зі значними викликами. Підтримка Європейського Союзу та міжнародних організацій допомагає Україні створювати ефективні антикорупційні інститути та законодавчі рамки, що відповідають європейським стандартам прозорості та підзвітності. Досвід таких країн, як Сінгапур і Грузія, показує, що для досягнення успіху необхідна сильна політична воля та незалежність антикорупційних органів.

Проте головним викликом для України залишається ефективна імплементація цих реформ на практиці. Незалежність судової системи, прозорість державного управління і боротьба з корупційними схемами всередині еліт вимагають не тільки ухвалення нових законів, але й їхнього реального виконання. Недостатній парламентський контроль і опір корупційним реформам у різних секторах, зокрема в секторі безпеки, продовжують залишатися серйозними перешкодами на шляху до подолання корупції.

Міжнародний досвід може дати цінні уроки, але для його успішної адаптації в Україні необхідні сильні, прозорі та незалежні інституції, а також безкомпромісна політична воля до змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бобровицька міська рада, стаття «Корупція: досвід боротьби зарубіжних країн» від 11.05.2021. URL: <https://bobrovycska-gromada.gov.ua/mizhнародnij-dosvid-11-03-59-11-05-2021/> (дата звернення 20.09.2024).
2. Приймак Л.В., стаття «Міжнародний досвід у сфері запобігання та протидії корупції (досвід країн-членів НАТО, ЄС)» (дата звернення (27.09.2024). URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/967e4028-feb5-47bf-a216-2c77d5619052/content> (дата звернення 27.09.2024).
3. Власенко В.Г., стаття «Боротьба з корупцією в Україні», від 26.03.2020. URL: <https://www.dw.com/uk/> (дата звернення 25.09.2024).
4. Національний інститут стратегічних досліджень, стаття «Міжнародний досвід боротьби з корупцією в секторі безпеки: висновки для України», від 01.07.2015. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/mizhнародnij-dosvid-borotbi-z-korupcieyu-v-sektori-bezpeki> (дата звернення 21.09.2024).
5. European Union, стаття «Боротьба з корупцією – один з пріоритетів України на шляху до членства в ЄС», від 05.07.2022. URL: <https://www.euam-ukraine.eu/ua/news/latest-news/war-against-corruption-is-a-priority-on-ukraine-s-way-to-eu-membership/> (дата звернення 29.09.2024).

УДК 336.221:338.43

ЛЕСНЯК А.М., магістрантка

Науковий керівник – **КОВАЛЬЧУК І.В.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОПОДАТКУВАННЯ АГРОБІЗНЕСУ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Дане дослідження присвячено актуальним питанням оподаткування агропромислового сектору економіки. Аналізуються сучасні підходи до податкового регулювання аграрної сфери, вплив державної підтримки на розвиток агробізнесу, а також перспективи гармонізації податкових систем у країнах Європейського Союзу. Особлива увага приділяється питанням податкового навантаження, ефективності податкових пільг та стимулів в оподаткуванні для розвитку аграрного сектору.

Ключові слова: агробізнес, оподаткування, податки, державна підтримка, оподаткування ЄС.

Адміністрування оподаткування агробізнесу має свої специфічні особливості, пов'язані з характером діяльності, сезонністю виробництва, а також специфікою сільськогосподарської продукції [4, с.25]. Специфіка оподаткування агробізнесу полягає у:

- застосуванні спеціальних режимів оподаткування (наприклад, таких як спрощена система оподаткування для фермерських господарств);
- можливості отримувати відшкодування ПДВ на певні види сільськогосподарської продукції;

- особливості нарахування податку на прибуток підприємств агробізнесу, пов'язаний з амортизацією основних засобів та витратами на виробництво;
- особливостями оподаткування земельних ділянок, які використовуються для ведення сільського господарства;
- специфікою оподаткування за забруднення навколишнього середовища тощо.

Проблеми нормативно-правового регулювання оподаткування агробізнесу в Україні під час війни є складними та багатограними і потребують вирішення задля збереження продовольчої безпеки в умовах воєнного стану.

Нестабільність законодавства є однією з основних проблем. Часті зміни в податковому законодавстві, пов'язані з військовими діями, створюють невизначеність для агровиробників [2]. Відсутність стабільності у податкових правилах ускладнює планування бізнесу.

Крім того, суттєвими є труднощі з адмініструванням податкових платежів, адже в умовах війни зменшується ефективність податкової адміністрації. Це може призводити до затримок у нарахуванні податків, відшкодуванні ПДВ та інших фінансових операціях.

Зниження доходів агровиробників є наслідком значних втрат у виробництві викликаних військовими діями, що, в свою чергу, зменшує податкові надходження. Багато підприємств зазнали руйнувань або втратили доступ до ринків збуту [3].

Необхідність спеціальних пільг для агробізнесу зумовлена, насамперед військовим станом. У зв'язку з кризовою ситуацією, агробізнес потребує додаткових податкових пільг та стимулів для відновлення. Проте, запровадження таких пільг часто ускладнене бюрократичними процедурами.

Разом з тим невизначеність у податковій політиці та ризики, пов'язані з війною, стримують іноземні інвестиції в агросектор, що негативно впливає на розвиток галузі.

Ще одним негативним фактором, що має вплив на інвестиційний клімат нашої держави є те, що підприємства зустрічаються з труднощами у виплаті зарплат працівникам через падіння доходів, що може призвести до соціальної напруги і зменшення купівельної спроможності населення.

Військові дії безумовно ускладнюють ведення бухгалтерського обліку та звітності, особливо в регіонах, де ведуться активні бойові дії, або в окупованих регіонах [1].

Загалом, ці проблеми вимагають комплексного підходу з боку держави для забезпечення стабільності та підтримки агробізнесу в умовах війни. Агробізнесу потрібно швидко адаптуватися до нових умов, включаючи зміни в постачанні, логістиці та ринкових умовах, що також може потребувати змін у нормативно-правовому регулюванні.

Незважаючи на труднощі викликані війною в Україні, потрібно на державному, стратегічному рівні окреслювати ключові перспективи оподаткування українського агробізнесу [1].

Одним з таких важелів є зниження податкового тиску, адже лише уряд може впровадити заходи для зниження податкового тиску на аграрні підприємства, що допоможе їм конкурувати на міжнародному ринку.

Не менш важливим є підтримка сільськогосподарських підприємств через зниження податків для сільськогосподарських товаровиробників та підприємств переробки продукції аграріїв, що може сприяти їх розвитку та в результаті, зростанню надходжень до бюджетів різних рівнів.

Впровадження нових технологій, цифровізації та методів податкового адміністрування сприятиме підвищенню ефективності оподаткування в агробізнесі.

Підтримка екологічно чистого виробництва є запорукою успішної післявоєнної відбудови і може бути забезпечена за рахунок спеціальних податкових пільг.

Усі ці заходи в комплексі та за умови державної підтримки і стратегічного планування сприятимуть зростанню економіки та підвищенню конкурентоспроможності українського агробізнесу на міжнародному ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Потаєва О. Нацстратегія-2030 передбачає податкові зміни для аграріїв. URL:<https://agrotimes.ua/agromarket/naczstrategiya-2023-peredbachaye-podatkovi-zminy-dlya-agrariyiv/?form=MG0AV3>
2. Руденко М. Нові податки. Юридична газета. URL:<https://jur-gazeta.com/publications/practice/podatkova-praktika/novi-podatki-diemo-bez-paniki-ta-z-yuridichnim-pidhodom.html>
3. Смакота Я. Оподаткування фермерських господарств в Україні у 2024. URL:<https://agroapp.com.ua/uk/blog/opodatkuvannya-fermerskix-gospodarstv-v-ukraini-u-2023/?form=MG0AV3>
4. Концепція Державної програми розвитку земельних відносин на Україні на період до 2030 року / А.М. Третяк та ін. Агросвіт. 2020. № 19-20. С. 24-30. URL:http://www.agrosvit.info/pdf/19-20_2020/5.pdf.

УДК 349.42

НОВАК Є.О., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – **НОВАК Т.С.**, канд. юрид. наук

Національний університет біоресурсів і природокористування України

РОЛЬ АГРЕГАТОРІВ У РОЗВИТКУ БІОЕНЕРГЕТИКИ ЯК НАПРЯМУ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ: ПРАВОВІ ПИТАННЯ

Тези доповіді присвячені огляду нового для України поняття «агрегатор» та ролі цих суб'єктів для розвитку біоенергетики. Доведено перспективність розширення діяльності суб'єктів господарювання у сільському господарстві за рахунок генерування електроенергії з біомаси та продажу її на ринку електричної енергії.

Ключові слова: агрегатор, біоенергетика, біомаса, сільське господарство, сільськогосподарське виробництво, правове регулювання.

Alternative energy as an industry that allows generating energy from renewable energy resources (sun, wind, wave and tidal energy, water flows, earth heat, energy plants, etc.) is actively developing around the world. Our country is no exception, having chosen the path of gaining energy independence, declaring in the Energy Strategy of Ukraine for the period up to 2050 [2] Ukraine's "energy transition" - an increase in the share of renewable energy sources in the structure of final energy consumption in 2050 to 91%. In other words, in the future, Ukraine may actually completely abandon traditional energy resources.

An important place in the structure of alternative energy is occupied by bioenergy, i.e., the production of energy (primarily electricity) from biomass. And in this area, great prospects are opening up for agricultural producers who can combine agricultural production with energy generation from biomass.

Global experience shows that the agricultural sector, by producing energy from biomass, can meet both its own energy needs and those of the economy as a whole. Currently, about 64% of the world's bioethanol is produced from corn, and about 77% of the world's biodiesel production is based on the use of vegetable oils (37% of rapeseed oil, 27% of soybean oil, and 9% of palm oil) or used oils (21%). In Ukraine, these crops make up the bulk of Ukraine's agricultural exports (cereals - 48%, oilseeds - 23%) [1, p. 75].

At the same time, from an economic point of view, producers of electricity from alternative sources, including agricultural enterprises for which this type of activity is not the main one, are interested not only in meeting their own energy needs but also in selling electricity with a corresponding profit.

To achieve such ambitious goals, comprehensive work must be done, including the development of relevant legislation. Already in July 2023, there were significant changes in the legal regulation of relations regarding the "green" transformation of Ukraine's energy system - the Law of Ukraine "On Amendments to Certain Laws of Ukraine on the Restoration and "Green" Transformation of the Energy System of Ukraine" came into force [3].

Among a number of innovations, this regulatory act introduced aggregators to the list of entities in the alternative energy sector. It should be noted at once that the institution of aggregators is already functioning quite effectively in other countries. And, as emphasized by I.A. Chyzhevska, it is through the mechanism of aggregators that it becomes realistically possible to create conditions for the widespread use of storage systems by prosumers separately or in conjunction with household solar power plants and their participation in the sale of services in the balancing market and the market of ancillary services [4, p. 413].

According to Art. 1 of the Law of Ukraine "On the Electricity Market" [5], an aggregator is an independent aggregator or other electricity market participant that carries out aggregation activities. The same legal provision defines aggregation as "activities in the electricity market carried out by a business entity related to the association of electrical installations intended for the production and/or consumption and/or storage of electricity for the purpose of buying and selling electricity, providing ancillary services and/or balancing services in the electricity market".

According to Part 1 of Art. 30-2 of the Law of Ukraine "On the Electricity Market", aggregation activities in the electricity market are subject to licensing. It is important to note that the Licensing Conditions for Conducting Business Activities on Aggregation in the Electricity Market have already been approved to implement this provision [6].

The main rights of an aggregator are: purchase and sale of electricity in the electricity market; receipt of funds for electricity sold by it in accordance with the concluded agreements in the electricity market, for ancillary services and balancing services; access to information on activities in the electricity market in the manner and amounts determined by the market rules, rules of the day-ahead and intraday markets and other regulatory legal acts governing the functioning of the electricity market (part 5 of Article 30-2)

The obligations of aggregators are set out in part 6 of the same legal provision. Based on their basic rights and obligations, aggregators have an important function to perform in terms of stimulating the production of energy from alternative sources by selling such energy on the market and distributing it to consumers from whom they receive electricity.

According to experts, in the context of a constant increase in the volume of distributed generation, including that connected to the consumer's internal networks, the development of energy storage facilities and the emergence of active consumers, aggregation activities enable the transmission system operator to involve these facilities in balancing the integrated power system of Ukraine on market conditions.

It is also the aggregator that is an important link in dispatching, as it manages the capacity of distributed facilities, consumption, production, and energy storage. For market participants, this provides an opportunity to generate additional income, and for the transmission system operator - more balancing capacities and simplification of the dispatch management structure [7].

Of course, it is not yet possible to assess the effectiveness of the institution of aggregators as subjects of relations in the field of alternative energy, and the impact of the analyzed innovations on the intensification of energy production from biomass. However, the studied innovations are already a significant shift towards taking into account positive international experience and a step towards the introduction of the Net billing mechanism in Ukraine in terms of leveling barriers to entry into the energy market for the category of active consumers (in particular, agricultural entities) with generation facilities.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Калетнік Г. М., Пришляк Н. В. Розвиток галузі біопалива як детермінанта сталого розвитку України. Економіка АПК. 2021. № 2. С. 71–81.
2. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2050 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.04.2023 р. № 373-р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2023-%D1%80#Text>
3. Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення та «зеленої» трансформації енергетичної системи України: Закон України від 30.06.2023 р. № 3220-IX. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3220-20#Text>

4. Чижевська І.А. Антидот проти радикальних рішень відносно розвитку СЕС домогосподарств. Відновлювана енергетика та енергоефективність у XXI столітті: матеріали XXII міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 20-21 травня 2021р.). К.: Інтерсервіс, 2021. С. 410–414.

5. Про ринок електричної енергії: Закон України від 13.04.2017 р. № 2019-VIII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text>

6. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з агрегації на ринку електричної енергії та внесення змін до деяких постанов НКРЕКП: постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 18.10.2023 р. № 1909. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1909874-23#Text>

7. Агрегація як ліцензований вид діяльності на ринку електроенергії. Аналітичний огляд Закону України № 3220-IX. URL:<https://kness.energy/news/15116/#:~:text=>

УДК 314.7

АНДРІЯШ І.В., магістрант

Науковий керівник – **ПАХОМОВА А.О.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ВНУТРІШНЯ ТА ЗОВНІШНЯ МІГРАЦІЯ В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

У тезах розглядаються причини, наслідки, а також регіональні диспропорції внутрішньої міграції в Україні.

Ключові слова: внутрішня міграція, переселення населення, соціально-економічні фактори, російсько-українська війна, внутрішньо переміщені особи.

Міграція (лат. переселення) – процес зміни постійного місця проживання окремих осіб або соціальних груп, переміщення їх в інший регіон чи іншу країну, а також переміщення із села до міста чи навпаки [1].

При класифікації міграцій щодо будь-якої країни виділяють зовнішню (міждержавну) і внутрішню міграції. Зовнішня міграція – це переміщення людей через державні кордони, що передбачає зміну місця проживання.

Зовнішні міграції за територіальним розмахом включають міжконтинентальні та внутрішньоконтинентальні переміщення. Зовнішня (міждержавна) міграція відбувається в різних формах: економічній, сімейній, рекреаційній, туристичній та ін. Зовнішня міграція має дві сторони: еміграцію - виїзд працездатного населення з країни перебування на тривале або постійне проживання в іншу країну й імміграція - в'їзд робочої сили до даної країни з-за кордону (на постійне або довготермінове проживання з метою навчання, роботи або щоб уникнути дискримінації, переслідування тощо)[1].

Внутрішня міграція - це переміщення людей в межах однієї країни. Розрізняють сільські та міські міграції, міжміські міграції та міграції в межах сільської місцевості. Розрізняють також міграції в межах окремих великих територіальних одиниць - областей, економічних районів і автономних республік. У цих випадках міграції поділяються на внутрішньообласні та міжобласні, внутрішньорайонні та міжрайонні. Внутрішня міграція є важливим соціально-економічним явищем, яке впливає на розвиток країни. Це складний і багатогранний процес, що викликаний різноманітними факторами, як економічними, соціальними, політичними так і демографічними. Цей феномен не є статичним, а постійно змінюється під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників. В Україні цей процес охоплює переїзди з сільських районів у міста, між містами та в межах регіонів. Однією з основних причин внутрішньої міграції в Україні є економічний дисбаланс між регіонами. Великі міста, зокрема Київ, Львів, Одеса, пропонують більше можливостей для працевлаштування, вищий рівень заробітної плати та кращі умови життя [2].

Міграційні процеси в Україні також зумовлені військовими діями, зниженням реальних доходів населення, безробіттям, переміщенням трудових ресурсів у великі міста,

за кордон тощо. Активізація міграційних процесів викликає проблеми в різних галузях економіки та спричиняє дефіцит робочої сили, в тому числі висококваліфікованої. Повномасштабна російсько-українська війна, яка почалася 24 лютого 2022 року віроломним нападом Російської Федерації на Україну, призвела до небаченого з часів Другої світової війни явища – масової міграції населення України та появи раніше невідомого явища в українському суспільстві феномену багатомільйонних вимушених мігрантів, внутрішньо переміщених осіб (ВПО), біженців, переміщених осіб, шукачів притулку та мігрантів [3].

Історія Європи та світу за останні півстоліття пережила чимало потужних міграційних криз – Афганська криза (1979-1989), яка призвела до появи понад 6 мільйонів біженців та емігрантів, Венесуельська криза (2013-2019) – 3 мільйони та сирійська криза (2019-2020) – майже 3 мільйони осіб. Однак нинішня криза вимушеної міграції в Україні не має собі рівних за масштабами, географічним розмахом, кількісними показниками та часовими рамками і значно перевершує всі попередні. За різними статистичними даними, у державному секторі було зайнято близько 4,8 млн. громадян України[4]. Станом на 1 січня 2022 року в Україні було 10 841 117 пенсіонерів. За оцінками експертів Світового Банку рівень безробіття в ковідному 2020 році в Україні склав 9,1% по відношенню до кількості працездатного населення, що складало 2 300 935 осіб працездатного віку[4]. За статистикою Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), станом на січень 2023 року Україну покинули 9 567 033 людини. Транскордонні переміщення, які носять маятниковий характер – 3 793 403 особи. Згідно з аналізом даних Міжнародної організації з міграції (МОМ), орієнтовна кількість громадян, які проживають за межами України станом на 24 лютого 2022 року, могла становити не менше 2 млн. осіб [5].

Населення тимчасово окупованих територій (ТОТ) може становити не менше 1,5 млн. осіб. За даними Міністерства оборони України, в країні мобілізовано понад мільйон осіб. Наведені дані свідчать про те, що понад 20 мільйонів громадян України з різних причин залишили місця постійного проживання або перебувають на тимчасово окупованих територіях.

Більшість примусово виселених, мобілізованих або мешканців ТОТ – це працездатні громадяни, які втратили довоєнну роботу. За різними аналітичними даними, через війну втратили роботу від 5 до 15 мільйонів працездатних громадян України[5]. За прогнозами Ради ЄС, населення України внаслідок міграції може скоротитися на 24-33% в залежності від тривалості бойових дій і нестабільної роботи інфраструктури. Через війну за кордон виїхало понад 7,9 млн. українців. Про це йдеться на сайті Агентства ООН у справах біженців. Ще 5,9 млн. осіб є внутрішньо переміщеними особами. Змінилася статево-вікова структура населення, зокрема зменшується частка молоді до 20 років та жінок працездатного віку[6]. У Міністерстві освіти і науки України (МОНУ) повідомили, що, за статистикою, близько чверті всіх переселенців – учні або студенти. Однак наведені дані не включають осіб, які є громадянами інших держав і перебували на території нашої держави на момент початку повномасштабної війни.

Обидва типи міграції — внутрішня та зовнішня — мають як позитивні, так і негативні наслідки для України. Щодо наслідків внутрішньої міграції в Україні, варто віднести наступне:

1. Соціально-економічні наслідки

- Дефіцит робочої сили: У регіонах, з яких відбувається масова міграція, спостерігається брак робочих рук, що негативно впливає на економічну активність і продуктивність.

- Перевантаження інфраструктури в містах: Міста, які приймають мігрантів, стикаються з перевантаженням житлової, транспортної та соціальної інфраструктури. Це може призводити до зниження якості життя.

2. Демографічні наслідки

- Зміна вікової структури населення: Відтік молоді призводить до старіння населення в регіонах від'їзду, що може викликати соціальні проблеми, зокрема з медичним обслуговуванням та забезпеченням.

- Диспропорції в розподілі населення: Міграція з сіл до міст створює нерівномірний розподіл населення, що може призводити до депопуляції сільських територій.

3. Культурні наслідки

- Соціальна інтеграція: Прибуття нових груп населення може призводити до соціальних напружень, якщо мігранти не інтегруються в нові громади.

- Зміна культурного середовища: Міграція може збагачувати культурний ландшафт міст, але також викликати конфлікти через відмінності в культурних цінностях[7].

Щодо наслідків зовнішньої міграції, це може бути:

1. Соціально-економічні наслідки

- Фінансові перекази: Українські трудові мігранти за кордоном надсилають значні кошти додому, що сприяє економічному розвитку регіонів, з яких вони виїхали. Це може підвищувати рівень життя для родин, які отримують такі перекази.

- Втрата кваліфікованих кадрів: Еміграція спеціалістів (медиків, інженерів, науковців) може призводити до браку кваліфікованої робочої сили, що негативно вплине на певні галузі економіки.

2. Демографічні наслідки

- Зменшення населення: Відтік молоді та працездатного населення може призводити до загального зменшення чисельності населення, що викликає проблеми в соціальному забезпеченні.

- Зміна вікової структури: Від'їзд молоді може сприяти старінню населення, що ускладнює забезпечення соціальних послуг.

3. Культурні наслідки

- Підвищення міжнародного іміджу: Проживання українців за кордоном може позитивно впливати на імідж України в світі, але також може призводити до стереотипізації.

- Збереження культурної ідентичності: Трудові мігранти можуть підтримувати культурні традиції, що зберігає національну ідентичність, проте можуть також зіткнутися з асиміляцією в нових країнах [8].

Важливо вивчати ці процеси, щоб розробити ефективні політики, які можуть зменшити негативні впливи та використати можливості, що виникають у результаті міграційних процесів. Ефективна регіональна політика, підтримка внутрішньо переміщених осіб і трудових мігрантів, а також інвестиції в економіку можуть суттєво покращити ситуацію в країні [9].

Отже, внутрішня та зовнішня міграція в Україні є складним процесом, який формують економічні, соціальні, політичні та культурні чинники. Розуміння причин і наслідків цього явища важливе для розробки ефективної державної політики, спрямованої на покращення умов життя в усіх регіонах країни. Розв'язання проблеми внутрішньої міграції вимагатиме комплексного підходу та співпраці на всіх рівнях управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кабінет Міністрів України. Звіти та статистичні дані про міграцію. URL:<https://www.kmu.gov.ua/>
2. Державна служба статистики України. Статистичні дані про демографічні зміни та міграційні процеси. URL:<https://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Українське суспільство: міграційний вимір: нац. доповідь. Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. Київ, 2018. 396 с. URL:https://www.idss.org.ua/arhiv/Ukraine_migration.pdf
4. Демографічна та соціальна статистика. URL:https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ds.htm
5. Міграційна криза внаслідок російсько-української війни. URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/Міграційна_криза_внаслідок_російсько-української_війни

6. Рендіюк Т. Вимушена міграція в надзвичайних умовах російсько-української війни та її негативні наслідки для генофонду України. Народна творчість та етнологія. 2022. № 3 (395). С. 5–14. DOI: [10.15407/nte2022.03.005](https://doi.org/10.15407/nte2022.03.005)

7. Бурова К.А. Міграційна політика Європейського Союзу: проблеми сьогодення. Інституційний репозитарій eNULAUIR Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11251/1/Burova_268-273.pdf

8. Кермач Р. Проблема біженців в ЄС: довгострокові наслідки нового виклику. Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. URL: <https://dif.org.ua/article/problema-bizhentsiv-v-es-dovgostrokovi-naslidki-novogo-vikliku>

9. Вінокуров Я. Українські мігранти підіймають економіку Європи. Що буде з Україною без них? Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/01/10/695807/>

УДК 342.724

БОЙКО І.О., магістрантка

Науковий керівник – **БРОВКО Н.І.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРУДОВИХ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена аналізу правових гарантій реалізації права на працю внутрішньо переміщених осіб як спеціальних суб'єктів трудового права. Розглядається процедура працевлаштування ВПО та заходи державної підтримки у цій сфері.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, гарантії трудових прав, працевлаштування, державна підтримка, квотування, причини безробіття.

Питання внутрішньо переміщених осіб є частиною міжнародного гуманітарного права, оскільки станом на початок 2024 року Міністерство соціальної політики володіє інформацією про 4,9 млн зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб [5].

Внутрішньо переміщені особи (далі - ВПО) є однією з найбільш вразливих соціальних груп в Україні. Однією з ключових проблем для цієї категорії населення є працевлаштування. Ринок праці часто не здатен запропонувати достатню кількість відповідних вакансій, а адміністративні бар'єри та упередження з боку роботодавців поглиблюють цю проблему. Попри запровадження спрощених процедур для отримання статусу безробітного та реєстрації самозайнятості, багато ВПО залишаються поза межами ринку праці.

Відсутність необхідних документів, прояви дискримінації на ринку праці, а також обмежений доступ до навчальних програм значно ускладнюють процес працевлаштування для цих осіб. Згідно з інформацією, наданою Міжнародною організацією праці (МОП), лише приблизно 30% внутрішньо переміщених осіб змогли знайти стабільне місце роботи.

Варто погодитись з думкою Р. Слободянок щодо проблемних питань працевлаштування ВПО, зокрема на визначенні причин безробіття, якими є реорганізація або ліквідація підприємств, що призводить до скорочення персоналу; звільнення працівників за власним бажанням; закінчення строку контракту як підстава для звільнення; невідповідність потребам ринку праці та планам молоді тощо [8]

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», ВПО мають ряд прав: право на спрощений порядок отримання статусу безробітного; право на виплату допомоги по безробіттю без необхідності надання документів про страховий стаж та заробітну плату з попереднього місця роботи; право на полегшену процедуру реєстрації фізичної особи-підприємця (ФОП) та припинення самозайнятості [1].

Відповідно до вказаного нормативу інформування внутрішньо переміщених осіб про можливості працевлаштування в конкретних населених пунктах, а також сприяння їм у працевлаштуванні, організація підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації

здійснюються центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції [1]. Таким чином, питання працевлаштування ВПО вирішується в центрах зайнятості. Фахівці таких центрів під час індивідуальних консультацій інформують про доступні послуги служби зайнятості, визначають потреби клієнта щодо майбутньої роботи, пропонують допомогу у створенні резюме, рекомендують відвідування заходів для оцінки можливостей працевлаштування та надають інформацію про актуальні вакансії.

Державна служба зайнятості у свою чергу пропонує різноманітні соціальні послуги, враховуючи індивідуальні можливості, інтереси, а також професійний досвід осіб, серед яких: допомога у пошуку постійної або тимчасової роботи; організація професійної підготовки або перепідготовки, а також підвищення кваліфікації; надання ваучерів на навчання; виділення мікрогрантів для розвитку власного бізнесу; надання організаційної, правової та фінансової підтримки для безробітних, які прагнуть розпочати підприємницьку діяльність; пропозиція індивідуальних, консультаційних, інформаційних та профорієнтаційних послуг, що допомагають прискорити процес їх працевлаштування [6].

Крім того, в Україні створено єдину базу вакансій, яка включає пропозиції роботи як від державної служби зайнятості, так і з різних сайтів для працевлаштування. Це дозволяє внутрішньо переміщеним особам швидше знайти роботу, а роботодавцям – підібрати необхідного працівника [7].

Щоб вирішити актуальні питання працевлаштування внутрішньо переміщених осіб та покращити доступ до послуг із підтримки зайнятості, Київський обласний центр зайнятості створив Анкету щодо з'ясування потреб ВПО [4]. На її основі здійснюється державна політика та задовольняються потреби у реалізації права на працю вказаної категорії осіб.

Слід звернути увагу й на те, що держава забезпечує умови для працевлаштування внутрішньо переміщених осіб, зокрема шляхом квотування робочих місць та заохочення роботодавців, які наймають ВПО, що передбачено Законом України «Про зайнятість населення» [2]. Роботодавці можуть отримати компенсацію витрат на оплату праці, а також на професійне навчання, сприяючи економічній інтеграції ВПО та забезпечуючи їм стабільний дохід. Це нормативно закріплено на законодавчому рівні та гарантує роботодавцям отримання вказаних компенсацій за витрати на оплату праці при працевлаштуванні внутрішньо переміщених осіб, які постраждали внаслідок бойових дій під час воєнного стану в Україні.

Аналізуючи існуючі проблеми, можна зробити висновок, що важливо розвивати державні програми підтримки, спрямовані на забезпечення ВПО доступом до професійної підготовки та навчання. Поряд з цим, важливо підвищувати обізнаність суспільства щодо прав і потреб ВПО, що може сприяти їх інтеграції в ринок праці та економічному становленню в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
2. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>
3. Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 331. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2022-п#Text>
4. Анкета щодо з'ясування потреб ВПО. URL:<https://forms.gle/YBdQYCrDTdnWukq5>
5. Внутрішньо переміщені особи. Міністерство соціальної політики України. URL:<https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html>.
6. Канва Т. Шляхи вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб. Головне Одеський обласний центр зайнятості. URL:<https://ode.dcz.gov.ua/novyna/shlyahy-vyrishennya-problem-vnutrishno-peremishcheniyh-osib>.
7. Мельник Я. Про особливості працевлаштування внутрішньо переміщених осіб розповів під час круглого столу адвокат Ярослав Мельник. URL:<https://www.hsa.org.ua/blog/pro-osoblivosti-pracevlastuvannia-vnutrisnyo-peremishhenix-osib-rozpoviv-pid-cas-kruglogo-stolu-advokat-iaroslav-melnik>

8. Слободянюк Р. Проблеми реалізації прав ВПО та шляхи їх подолання в Україні: адвокат Руслана Слободянюк. URL:<https://www.hsa.org.ua/blog/problemi-realizaciyi-prav-vpo-ta-sliaxi-yix-podolannia-v-ukrayini-advokat-ruslana-slobodianiuk>.

УДК 314.7

ВАСИЛЕНКО І.В., магістрантка

Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

СУЧАСНІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

В тезах розглядаються сучасні правові аспекти національної безпеки України.

Ключові слова: національна безпека, Стратегія національної безпеки, Стратегія воєнної безпеки, державна політика.

Національна безпека України в сучасних умовах вимагає глибокого розуміння та ефективного застосування правових норм, здатних відповідати на широкий спектр викликів. Розробка і впровадження комплексних нормативно-правових актів відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності і безпеки країни. В цьому контексті, важливість правової регламентації у сфері національної безпеки не може бути переоцінена, адже саме законодавча база становить фундамент, на якому будуватиметься ефективна оборонна і безпекова політика держави.

Національна безпека України є одним із пріоритетів держави, особливо у контексті зростаючих зовнішніх та внутрішніх викликів. Ефективне реагування на ці виклики потребує сильної та чітко визначеної нормативно-правової бази. У цьому есе розглянемо основні документи, що формують правові рамки національної безпеки України, від Конституції до спеціалізованих законів та указів Президента.

Основоположним документом, що закладає фундамент всього правового поля України, є Конституція України. Вона не тільки окреслює основні права і свободи громадян, але й визначає загальні засади зовнішньої та внутрішньої політики, стаючи рушійною силою для всіх інших нормативно-правових актів у сфері національної безпеки.

Стратегічними точками у правовому регулюванні національної безпеки є укази Президента України. Наприклад, Указ № 392/2020 "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України" [1] та Указ № 121/2022 "Про Стратегію воєнної безпеки України" [2] визначають довгострокові напрями державної політики в цих критично важливих сферах.

Закон України "Про Раду національної безпеки і оборони України" регулює структуру та функції цього ключового органу, що має вирішальне значення в координації і реалізації політики у сфері безпеки та оборони на національному рівні [3].

З моменту введення воєнного стану, Указ Президента № 64/2022 "Про введення воєнного стану в Україні" від 24 лютого 2022 року [4] став важливим документом, що регламентує виключні заходи для захисту держави.

Відповідно до Конституції [5], міжнародні договори, ратифіковані Верховною Радою, стають частиною внутрішнього законодавства. Це забезпечує гармонізацію національних законів з міжнародними стандартами, особливо у сфері захисту прав людини та міжнародної безпеки.

Стратегія національної безпеки є основою для розроблення низки інших стратегічних документів, що мають за мету уточнення напрямків та визначення інструментів реалізації національної безпеки в різних сферах. Це включає такі ключові стратегії, як Стратегія людського розвитку, Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України, а також

Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України. Кожна з цих стратегій адресує специфічні аспекти і виклики, з якими стикається держава, зокрема у відповідь на актуальні реальні та потенційні загрози національним інтересам.

Значне місце у цьому ряду займає Стратегія воєнної безпеки України. Ця стратегія покликана забезпечити всеохоплюючу оборону держави на засадах стримування, стійкості та взаємодії. Основною її ціллю є захист національних інтересів від воєнних загроз, забезпечення суверенітету і територіальної цілісності відповідно до Конституції України. Ця стратегія також ставить за мету сприяння інтеграції України в євроатлантичний безпековий простір та набуттю членства в НАТО, передбачаючи активну участь у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки.

Означеним документом також мало б бути визначено обов'язок правоохоронних органів бути проміжною ланкою між цивільним населенням та невійськовими організаціями як суб'єктами державної оборони, адже саме вони є відповідальними суб'єктами за забезпечення безпеки у мирний час, найбільш «соціалізованими» у контексті взаємодії з населенням, а також мають повноваження щодо контролю доступу до критичних ресурсів та інфраструктури під час кризових ситуацій. Відповідно, Стратегія воєнної безпеки України не обличена правотворчих недоліків та має бути відкоригована [6, с. 327].

Кожна з вищезазначених стратегій вносить свій вклад у загальну систему забезпечення національної безпеки України, визначаючи чіткі напрямки дій та ресурси, які мають бути мобілізовані для досягнення поставлених цілей. Вони відіграють важливу роль у координації між різними органами державного управління, забезпечуючи узгодженість і ефективність державної політики в сфері безпеки.

Важливо відзначити роль інформаційного середовища та екологічної безпеки у контексті національної безпеки. Інформаційне середовище є ключовим елементом сучасної державної політики, оскільки воно впливає на доступ до інформації громадян та здатність держави протидіяти інформаційним загрозам, забезпечуючи при цьому захист інформаційного простору. Особливо це важливо в умовах війни та інших кризових ситуацій, коли забезпечення інформаційної безпеки стає вирішальним для збереження державного суверенітету і громадського порядку.

Отже, сучасні правові аспекти національної безпеки України втілені у велику кількість нормативно-правових актів, які забезпечують комплексний підхід до захисту державних інтересів. Основні документи, такі як Конституція України, Укази Президента, та різноманітні стратегії, формують міцний фундамент для реалізації державної політики у сферах від оборони до цивільного захисту. Вони не лише спрямовані на відсіч зовнішнім та внутрішнім загрозам, але й забезпечують адаптацію України до міжнародних стандартів безпеки, підкреслюючи роль законодавства у стабілізації та розвитку держави в умовах глобальних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України". Указ Президента України; Стратегія від 14.09.2020 № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення 19.10.2024).
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року "Про Стратегію воєнної безпеки України". Указ Президента України; Стратегія від 25.03.2021 № 121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text> (дата звернення 19.10.2024).
3. Про Раду національної безпеки і оборони України. Закон України від 05.03.1998 № 183/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 19.10.2024).
4. Про введення воєнного стану в Україні. Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення 19.10.2024).
5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 19.10.2024).
6. Макарчук В. В. Правоохоронні органи як суб'єкти формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони: адміністративно-правовий аспект : дис. ... д-р юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2023. 427 с.

ГАМОЦЬКИЙ Я.В., магістрант

Науковий керівник – **ОБІУХ Н.М.**, канд. юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

ПЕРСПЕКТИВА ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ПРИНЦИПІВ ЄС В УКРАЇНІ

В даній публікації розглянуто основні принципи європейської екологічної політики та перспективи їх запровадження в Україні. Проаналізовано сучасні процеси розвитку екологічної політики ЄС та останні екологічні реформи.

Ключові слова: Європейський Союз, кліматичний закон, охорона довкілля, природоохоронні принципи, сталий розвиток.

В Європейському Союзі основними принципами в сфері охорони довкілля, які закріплені в сучасних європейських правових актах, є:

1. *Принцип запобігання* – запобігання екологічним проблемам.
2. *Принцип перестороги* – діяти навіть при відсутності повної наукової визначеності.
3. *Принцип «забруднювач платить»* – забруднювач компенсує витрати на відновлення довкілля.
4. *Принцип інтеграції* – екологічні питання повинні враховуватись у всіх сферах європейської політики.
5. *Принцип стійкого розвитку* – досягнення балансу між економічним розвитком та охороною довкілля.

З наближенням України до Європейського Союзу, інтеграція європейських природоохоронних принципів стає одним із важливих елементів адаптації українського законодавства до євростандартів. Екологічна політика ЄС базується на концепції сталого розвитку, що передбачає ефективний захист довкілля, збереження природних ресурсів і скорочення негативного впливу на клімат. Для України ці принципи можуть стати ключовими у вирішенні багатьох екологічних проблем.

Основні перспективи запровадження природоохоронних принципів ЄС в Україні можна виділити в кількох ключових аспектах:

1) Гармонізація законодавства. Для запровадження європейських екологічних стандартів необхідна адаптація національних законів до вимог, закладених у Директивах ЄС, зокрема, щодо охорони біорізноманіття, якості води, повітря та ґрунтів. Це включає запровадження нових механізмів екологічного нагляду та оцінки впливу на довкілля.

2) Зміна інституційного підходу. ЄС надає великого значення ролі державних і недержавних інституцій у впровадженні природоохоронних політик. В Україні необхідно реформувати існуючі інституції для забезпечення більш ефективного екологічного управління, запровадження механізмів контролю та відповідальності за порушення екологічного законодавства.

3) Сталий розвиток та економічна модернізація. Перехід на екологічно чисті технології та енергоефективні рішення є важливим елементом екологічної політики ЄС. Для України це означає необхідність інвестування у «зелені» технології, енергоефективність та відновлювані джерела енергії, що може сприяти економічному зростанню і створенню нових робочих місць.

4) Захист біорізноманіття та екосистем. ЄС активно підтримує захист природних територій і біорізноманіття через програму Natura 2000. В Україні існує необхідність створення подібних систем збереження природних територій та впровадження програм з охорони видів, що знаходяться під загрозою зникнення.

5) Фінансування та міжнародна підтримка. Європейський Союз пропонує різні фінансові механізми для підтримки екологічних ініціатив. Україна може отримати доступ до програм

фінансування для впровадження екологічних проєктів, що може прискорити впровадження реформ у сфері охорони довкілля.

б) Громадська участь та екологічна свідомість. ЄС приділяє значну увагу залученню громадськості до прийняття екологічно важливих рішень. Для України важливо створити умови для активної участі громадян у процесах екологічного контролю, що сприятиме підвищенню екологічної свідомості населення та посиленню громадянського суспільства.

Україна, як країна, що рухається до інтеграції з Європейським Союзом, активно запроваджує європейські екологічні стандарти. Європейська політика охорони довкілля зосереджується на досягненні сталого розвитку, збереженні біорізноманіття, ефективному використанні ресурсів та боротьбі зі зміною клімату. Однак цей процес вимагає суттєвої адаптації українського законодавства та інституційної структури.

Розглянемо перспективи запровадження європейських екологічних принципів.

1. Гармонізація законодавства: приклад Водної Рамкової Директиви ЄС.

Україна вже зробила певні кроки до гармонізації свого екологічного законодавства з нормами ЄС. Наприклад, для впровадження Водної Рамкової Директиви ЄС (2000/60/ЄС)[1], у 2017 році в Україні ухвалено новий Закон «Про оцінку впливу на довкілля». Ця директива встановлює нові підходи до покращення якості водних ресурсів на території Європи, що зобов'язує Україну адаптувати свій підхід до управління водними (річковими) басейнами. Запровадження цієї директиви допоможе забезпечити якісну питну воду та захист екосистем річок, що страждають від забруднення.

2. Сталий розвиток та економічна модернізація: приклад енергетичного сектору. Європейський Союз активно стимулює перехід на «зелені» технології, особливо у сфері енергетики. В Україні, завдяки впровадженню природоохоронних принципів, уже почався розвиток відновлюваних джерел енергії. Наприклад, Сонячна електростанція у Нікополі [2], одна з найбільших в Європі, є прямим результатом впровадження європейських підходів до енергоефективності та відновлюваних джерел енергії. Збільшення інвестицій у подібні проєкти допоможе зменшити залежність України від традиційних джерел енергії, знизити рівень парникових викидів і підтримати виконання Паризької кліматичної угоди.

3. Захист біорізноманіття: приклад програми «Natura 2000». Програма «Natura 2000» — це система охоронюваних природних територій у ЄС, яка спрямована на збереження рідкісних та зникаючих видів і середовищ їх існування [3]. В Україні створено подібні ініціативи, такі як національні природні парки та заповідники, які також починають керуватися стандартами ЄС. Наприклад, Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник охороняє унікальну природу, що відродилася на забруднених територіях, і став прикладом того, як інтеграція природоохоронних стандартів може сприяти збереженню біорізноманіття.

4. Фінансування та міжнародна підтримка: приклад участі у LIFE Programme.

Програма ЄС LIFE надає фінансування для проєктів, пов'язаних з охороною довкілля та клімату [4]. Україна активно бере участь у таких програмах, отримуючи підтримку для реалізації природоохоронних проєктів. Наприклад, проєкт «Збереження природних ландшафтів в українських Карпатах» отримав фінансування від ЄС, що дозволяє відновлювати унікальні екосистеми регіону та зберігати рідкісні види рослин і тварин.

5. Громадська участь та екологічна свідомість: приклад Енергетичної Хартії

Природоохоронні принципи ЄС підкреслюють важливість громадської участі у прийнятті рішень щодо охорони довкілля. В Україні, згідно із Законом «Про оцінку впливу на довкілля», громадськість має право брати участь у процесі екологічної оцінки проєктів. Наприклад, у рамках проєкту «Енергетична Хартія» [5] активісти з громадських організацій надавали свої пропозиції щодо будівництва нових енергетичних об'єктів, що дозволило уникнути екологічних загроз і підвищити прозорість процесу прийняття рішень.

Слід зазначити, що в жовтні 2024 року Верховна Рада України ухвалила в другому читанні урядовий законопроект № 11310 «Рамковий кліматичний закон». За словами Світлани Гринчук, міністра захисту довкілля та природних ресурсів України, тепер Україна ще більше наближає законодавство до права ЄС. «У законі ми встановили ціль – досягти кліматичної нейтральності до 2050 року. Визначили архітектуру кліматичного врядування України,

фінансові інструменти для досягнення кліматичних цілей та врахували цілі державної кліматичної політики у програмах повоєнного відновлення» [6].

Отже, можна зробити висновок, що перспектива запровадження європейських природоохоронних принципів в Україні є важливим фактором сталого розвитку країни, і для нашої країни вона принесе бажані результати в сфері захисту довкілля. Україна має великий потенціал як для збереження природного середовища, так і для соціально-економічного розвитку країни. Однак, на нашу думку, нашій державі не потрібно повторювати помилок деяких країн, як наприклад Німеччина, яка в свій час відмовилась від атомної енергетики і в кінці кінців стала залежною від російського газу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про встановлення рамок заходів Співтовариства у галузі водної політики: директива Європейського Парламенту і Ради 2000/60/ЄС від 23 жовтня 2000 року. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_962#Text
2. У Нікополі запрацювала на повну потужність найбільша сонячна електростанція України. Офіційний веб-сайт: Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-nikopoli-na-povnu-potuzhnist-zapracuyovala-najbilsha-sonyachna-elektrostantsiya-ukrayini-dnipropetrovska-oda>
3. Natura 2000 protected areas network. European Environment Agency. URL: <https://www.eea.europa.eu/themes/biodiversity/natura-2000/the-natura-2000-protected-areas-network>
4. LIFE Programme. European Climate and Environment Executive Agency. European Commission. URL: https://cinea.ec.europa.eu/programmes/life_en
5. Energy Charter: European Commission. 2024. URL: https://energy.ec.europa.eu/topics/international-cooperation/international-organisations-and-initiatives/energy-charter_en
6. В Україні схвалений рамковий кліматичний закон. Офіційний веб-сайт: Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/v-ukraini-skhvalenyi-ramkovyi-klimatychnyi-zakon-mindovkillia>

УДК 342.9

ГНАТЕНКО Д.Р., магістрант

Науковий керівник – **МЕЛЬНИК В.О.**, канд. юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

ПРИНЦИПИ ТА МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Розглянуто суть і обґрунтовано необхідність державного регулювання аграрного сектору економіки. Визначено і охарактеризовано методи і принципи державного регулювання аграрного сектору економіки.

Ключові слова: аграрний сектор економіки, державне регулювання, продовольча безпека, принципи, методи.

Аграрна сфера завжди була та залишається пріоритетною для України, не зважаючи на різні періоди існування держави, і навіть у час бездержавності. Державне регулювання аграрного сектору економіки в час ХХІ століття – це важлива складова функціонування держави. Зважаючи на чергову економічну кризу в державі, спричинену російсько-українською війною, на державну владу покладаються особливо важливі завдання підтримки та розвитку аграрного сектору економіки, від якого у великій мірі залежить наповненість державного бюджету та задовільний рівень життя українського суспільства. У механізмі державного регулювання аграрного сектору економіки вагоме місце займають методи й принципи регулювання. Ефективне застосування методів та дотримання принципів державного регулювання аграрного сектору економіки повинно забезпечити взаємоузгодженість економічних інтересів товаровиробників, суспільства і держави, до того ж й уникнення суб'єктивізму у ході втручання у функціонування ринкового механізму регулювання економіки. Все окреслене забезпечує ефективне виконання державою своїх функцій, що є вкрай важливим і обумовлює актуальність теми.

Протягом усього періоду існування цивілізації, аграрний сектор економіки виступав основою у зародженні і функціонуванні державного інституціоналізму, головним елементом, який формував суспільний устрій і систему соціально-економічних відносин. Аграрний сектор у будь-якому державному ладі представляє головний фактор, котрий формує базу продовольчого забезпечення і безпеки, у зв'язку з чим займає найпріоритетнішу позицію в системі регулювання державою процесів в економіці [4, с. 84-85], що обумовлює потребу його державного регулювання в умовах ринкової економіки.

Під державним регулюванням секторів економіки розуміється багаторівнева, цілісна система взаємовідносин з питань економічного розвитку, за допомогою котрої провадиться вплив органів державної влади на діяльність певного сектору економіки і його окремих суб'єктів [4, с. 85]. Що стосується сутності поняття «державне регулювання аграрного сектору економіки», то варто зазначити, що у науковій доктрині й досі не існує єдиної думки стосовно його трактування. Критичний огляд та систематизація підходів науковців дає можливість виокремити наступні підходи до трактування суті поняття «державне регулювання аграрного сектору економіки»: 1) у вигляді комплексу/сукупності заходів (зокрема, цю точку зору підтримують М. С. Долинська, Н. Я. Заболотна, Х. М. Марич [5], О. О. Погрібний [2]); 2) у вигляді сукупності форм й методів (Н. І. Обушна; Д. В. Петринський [10], О. В. Роздайбіда [14]); 3) у вигляді впливу держави, діяльності державних органів влади (В. Ю. Грей [5]). З огляду на проведені дослідження, під поняттям «державне регулювання аграрного сектору економіки» за доцільне вбачаємо розуміти діяльність органів державного управління та уповноважених державою суб'єктів, що реалізується через сукупність цілеспрямованих форм, засобів, інструментів й методів впливу, ухвалення і виконання аграрно-правових актів, закріплення деяких повноважень таких органів з метою розвитку суб'єктів сільськогосподарської діяльності і аграрних відносин, реалізації дієвої державної політики в аграрному секторі задля забезпечення його сталого розвитку, а також пристосування до умов, що змінюються на постійній основі.

Як вдало відмічає Г. Є. Павлова, механізм реалізації заходів державного регулювання економічних процесів має базуватись на фундаментальних принципах, що також є складовим елементом концепції державного регулювання аграрного сектора економіки. Дотримання принципів має забезпечити взаємоузгодженість економічних інтересів товаровиробників, суспільства і держави, до того ж й уникнення суб'єктивізму у ході втручання у функціонування ринкового механізму регулювання економіки [11, с. 34].

В. М. Єрмоленко відзначає, що державне регулювання аграрного сектора економіки базується на деяких принципах як фундаментальних, вихідних засадах, які відбивають суть права й окреслюють загальну направленість та найбільш суттєві риси правової системи. На думку дослідника, до принципів державного регулювання аграрного сектора економіки відносяться як загальні принципи, так і спеціальні аграрно-правові принципи [1, с. 163]. Загальноправові принципи, першочергово принцип законності, є передбаченими Конституцією України [8]. Також до таких принципів, на основі яких має провадитись державне регулювання будь-якого сектору економіки, відносяться такі: обґрунтованості та науковості; формування системи державного регулювання секторів економіки з взяттям до уваги теоретичних основ й моделей економічної політики й існуючого досвіду провадження державного регулювання в країні і за кордоном; раціональності та реальності; комплексності й збалансованості; пріоритетності стратегічних цілей; ринкової однаковості. Що стосується спеціальних аграрно-правових принципів, то варто зазначити, що у науковій доктрині науковці мають різні думки щодо їх переліку. Здійснивши огляд ряду джерел [1; 9; 11; 14], варто зазначити, що в більшості у переліку спеціальних аграрно-правових принципів, що їх пропонують дослідники, зустрічаються наступні принципи: 1) принцип ефективності. Державне регулювання аграрного сектора економіки повинне передбачати кінцевий економічний ефект.; 2) принцип справедливості. З огляду на те, що ринок проявляє нерівність

людей, то держава має, використовуючи відповідні регулятори, коригувати таку систему перерозподілом задля встановлення деякої справедливості засад; 3) принцип системності державного впливу. Передбачає системний, комплексний підхід до вирішення соціальних, економічних, зовнішньоекономічних, екологічних й інших проблем; 4) принцип забезпечення єдності стратегічного й поточного державного регулювання і його оперативності. Стратегічне державне регулювання має загальнодержавне значення, метою котрого є збереження соціального і економічного стратегічних курсів держави, закладених у програми реформ, а також у цільові, національні, комплексні й інші програми. Завданням поточного регулювання є забезпечення реалізації стратегічного курсу в умовах певної економічної й політичної ситуації, що обумовлює гнучкість системи державного впливу; 5) принцип аграрного протекціонізму – виступає одним із найбільш вагомих принципів державного регулювання у цивілізованих країнах. Основу аграрного протекціонізму складають декілька постулатів, а точніше: збереження продовольчої безпеки країни; розвиток й збереження вітчизняного сільського господарства у вигляді однієї з найбільш важливих галузей економіки загалом; підтримка зовнішнього торгівельного балансу з обмеженням імпорту й субсидюванням експорту;

б) принцип єдності економічних, соціальних й екологічних цілей; 7) принцип програмно-цільового регулювання провадиться через методи впливу на конкуренцію, стримуючи при цьому негативні наслідки, що дозволяють узгоджувати інтереси, інструменти й механізми регулювання та ряд інших [1; 9; 11; 14].

Окрім принципів, вагому роль у державному регулюванні аграрного сектору економіки відіграють також і методи. Під методами державного регулювання аграрного сектора економіки розуміються деякі прийоми, способи, які застосовуються у ході регулятивної діяльності органами виконавчої й законодавчої влади з метою вирішення завдань у сфері сільськогосподарського виробництва задля досягнення певних результатів. Також згадане поняття може бути визначене як сукупність деяких способів впливу на всіх учасників аграрних правовідносин зі сторони органів державної влади у ході реалізації такими органами завдань і функцій, покладених на учасників аграрних правовідносин [11, с. 48].

Класифікація методів державного регулювання аграрного сектора економіки передбачає розподіл останніх у відповідності до форм впливу на дві групи: методи прямого впливу; методи непрямого (іншими словами, опосередкованого) впливу [6, с. 169]. Методи прямого впливу безпосередньо діють на функціонування суб'єктів ринку. Зазначений безпосередній вплив провадиться за допомогою інструментів адміністративно-правового характеру, що регламентують діяльність суб'єктів господарювання, а також економічних інструментів прямого впливу. В більшості прямі методи державного регулювання здійснюються у 2 формах: 1) адміністративно-відомічій та 2) програмно-цільовий [11, с. 48]. Прямі методи базуються на припущенні, що сільсько-господарські організації ухвалюють рішення не самостійно, а за вказівками держави. Застосування методів прямого впливу спрямовано на провадження контролю за додержанням сільгосптоваровиробниками чинного законодавства, забезпечення раціонального використання земельних й інших природних ресурсів, підтримку якості сільськогосподарської сировини й продовольства тощо. Згадані методи представляють засоби безпосереднього владного впливу на поведінку суб'єктів аграрного сектору економіки [3, с. 110]. До методів непрямого (тобто, опосередкованого) регулювання відносяться інструменти бюджетної, фіскальної, фінансової, інноваційної, інвестиційної, амортизаційної й інших напрямів економічної політики, до того ж й методи морального переконання. До них належать також лібералізація податкового законодавства й інше. Непрямі методи державного регулювання спрямовані на стимулювання процесу розвитку підприємництва, формування сприятливого зовнішнього середовища для діяльності такого сектора економіки [11, с. 48]. У відповідності до засобів впливу виокремлюють правові, адміністративні, а також економічні методи: 1) нормативно-правове регулювання провадиться шляхом розроблення й введення у

дію нормативних й законодавчих актів. З-поміж Земельний кодекс України [7], Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» [12], Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року» [13] тощо; 2) адміністративні методи державного регулювання аграрного сектору економіки представляють прийоми й способи впливу на керуючу і керовану системи, їх окремі елементи із застосуванням відносин субпідрядності; 3) економічними методами можна вважати таку сукупність засобів впливу, що базується на застосуванні системи економічних стимулів (преміювання, ціна, оплата праці, собівартість, прибуток, кредит, рентабельність та ін.), що сприяють матеріальній зацікавленості й передбачають матеріальну відповідальність управлінських працівників й колективів тощо. Співвідношення між прямими й непрямими методами знаходиться в залежності від економічної ситуації в країні та обраної в зв'язку з цим концепції державного регулювання підтримки і розвитку підприємництва, іншими словами, з акцентом на ринкові механізми чи державне регулювання [11, с. 48].

У той же час, варто зазначити, що методи не лишаються незмінними. Поєднання методів державного регулювання аграрного сектору економіки, виділення з них ключових, визначальних знаходиться в залежності від рівня продуктивних сил й стану виробничих відносин. Оптимальний розвиток суспільних процесів досягається при умові застосування усієї сукупності методів. Кожен із таких методів провадить своєрідний вплив на учасників суспільного виробництва, діяльність органів державного регулювання аграрного сектору економіки, сільськогосподарського товаровиробництва тощо [2, с. 105].

Таким чином, можемо узагальнити, що розглянуті принципи і методи державного регулювання аграрного сектору економіки сприяють розвитку аграрного сектору, покращуючи умови для виробництва та забезпечуючи продовольчу безпеку. Правильне поєднання різних методів та дотримання принципів дозволяє досягти оптимальних результатів у регулюванні аграрного сектору економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аграрне право України : підручник / за заг. ред. В.М. Єрмоленко. Київ : Юрінком-Інтер, 2010. 608 с.
2. Аграрне право України: підручник / за ред. О.О. Погрібного. Київ: Істина, 2006. 448 с.
3. Антонова Л.В., Дацій Н.В., Драган І.В. Методи державного регулювання аграрного сектору України. Investments: practice and experience. 2023. № 23. С. 108-112
4. Грей В.Ю. Напрями та методи системи державного регулювання аграрного сектору економіки. Державне будівництво. 2023. № 1 (33). С. 84–90.
5. Долинська М.С., Заболотна Н.Я., Марич Х.М. Аграрне право: навчальний посібник. Львів: Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», 2020. 252 с.
6. Заболотна Н., Гей К. Державно-правове регулювання аграрного сектору. Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави: збірник тез VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції. 2019. С. 168–170.
7. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. Дата оновлення: 03.09.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 07.10.2024)
8. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text> (дата звернення: 07.10.2024)
9. Кундеева Г.О. Державне регулювання агропродовольчого ринку: підтримка споживача. Інфраструктура ринку. 2020. Вип. 40. С. 96–102.
10. Обушна Н.І., Петринський Д.В. Державне регулювання аграрного сектору в Україні: об'єктивна необхідність та специфіка здійснення в умовах воєнного стану. Наукові перспективи. 2023. № 8(38). С. 216–228.
11. Павлова Г.Є. Принципи сучасної системи державного регулювання аграрного сектору економіки. Економіка та держава. 2013. № 7 С. 34–36.
12. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.05.2004 р. № 1877-IV. Дата оновлення: 31.12.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text> (дата звернення: 07.10.2024)

13. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.12. 2015 р. № 1437-р. Дата оновлення: 17.04.2019 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015-p#Text> (дата звернення: 07.10.2024)

14. Роздайбіда О.В. Економіко-правові засади сучасного державного регулювання економіки АПК України. Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Економічна теорія та право : зб. наук. пр. Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2011. № 2 (5). С. 168–179.

УДК 342.9

МУСІЄЦЬ А.А., магістрантка

Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

В тезах розглядаються особливості національної безпеки в сучасних реаліях.

Ключові слова: національна безпека, загрози, ризики, національні інтереси, безпека, виклики, стратегія.

Безпека є фундаментальною умовою існування держави. Однак, Україна, як і багато інших країн, стикається з низкою викликів, що загрожують її суверенітету та добробуту. Історичні спадщина, географічне розташування та внутрішні проблеми роблять нашу державу вразливою до зовнішніх впливів. Агресивні дії сусідніх держав, економічна нестабільність та політична поляризація – це лише деякі з факторів, які підривають національну безпеку. Для подолання цих викликів необхідна розробка та впровадження ефективних стратегій, що враховуватимуть як внутрішні, так і зовнішні чинники.

Для забезпечення національної безпеки Україні необхідно зосередитися на зміцненні державних інституцій, підвищенні рівня суспільної довіри та формуванні ефективної системи управління ризиками. Важливим аспектом є також інтеграція з міжнародними структурами, які можуть підтримати країну в її прагненні до стабільності. Партнерство з союзниками дозволить Україні отримати не лише економічну допомогу, а й технологічну та інформаційну підтримку для протидії загрозам.

Крім того, важливо приділити увагу внутрішнім проблемам, таким як корупція, нерівність та соціальна напруга. Вирішення цих питань сприятиме зміцненню суспільної єдності та підвищенню стійкості держави до зовнішніх викликів. Активна громадянська позиція та залучення суспільства до процесів прийняття рішень стануть важливими елементами на шляху до забезпечення національної безпеки. Лише комплексний підхід, що враховує всі аспекти життя держави, дозволить Україні подолати існуючі загрози та забезпечити своє майбутнє.

У процесі розбудови України як незалежної держави питання формування системи національної безпеки набуває особливої актуальності та важливості для суспільства. Наявність недієвих заходів у цій сфері створює реальну загрозу існуванню держави. Щоб запобігти цьому, незалежна Україна з перших років свого існування активно порушувала питання національної безпеки, вважаючи її усвідомленою необхідністю самозбереження українського народу через створення ефективної системи безпеки, організованої суспільством [1, с. 23].

Україні необхідна ефективна система національної безпеки, яка базувалася б на визнанні примату загальнолюдських цінностей і прав людини, а також органічному узгодженні базових інтересів незалежної України з цими цінностями. Для її створення потрібен детальний аналіз теоретичних аспектів безпеки, синтез різних форм і методів забезпечення, узагальнення

досвіду функціонування систем безпеки розвинених країн та міжнародних колективних систем безпеки, а також розробка наукової концепції національної безпеки України [1, с. 23].

У широкому сенсі національна безпека України є способом самозбереження українського народу, який досяг рівня організації в рамках незалежної держави. Цей підхід забезпечує йому вільне існування та саморозвиток, а також надійний захист від зовнішніх і внутрішніх загроз. Національну безпеку України можна розглядати як систему державних, правових і соціальних гарантій, що забезпечують стабільність життєдіяльності та розвитку українського народу в цілому і кожного громадянина зокрема, захищаючи їхні базові цінності та законні інтереси, а також джерела духовного та матеріального зростання від реальних і потенційних загроз [1, с. 25].

Проблема національної безпеки України виникає, коли під загрозу потрапляють її національні інтереси. Дії, що спрямовані на забезпечення безпеки, мають на меті усунення ризиків для українського народу та його інтересів. Загрозами для національної безпеки України вважаються процеси і дії (як природного, так і соціального характеру), які можуть завдати шкоди національним цінностям або ускладнити реалізацію життєво важливих інтересів.

Загрози класифікуються за кількома критеріями:

- за якістю (достовірністю) виявлення: уявні та реальні загрози;
- за характером спрямування: прямі та непрямі;
- за характером здійснення: явні та приховані;
- за місцем джерел: внутрішні та зовнішні;
- за змістом: воєнні, економічні, соціально-психологічні, екологічні, ідеологічні, техногенні, інформаційні тощо [1, с. 26].

Національні інтереси України – життєво важливі інтереси людини, суспільства й держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності й добробут її громадян [2].

Як стверджує Макарчук В. В., останнім часом основна увага стала приділяється концепціям комплексного управління ризиками, що пов'язані із загрозою терористичних атак чи міждержавних воєн. Все більше країн світу формують комплексну (загальну) безпеку і оборону, яка складається з елементів цивільної та військової безпеки, що направлена на стійкість і опір. При цьому забезпечення сфери національної безпеки і оборони наразі акцентується на посиленні спроможностей правоохоронних органів виконувати як свої загальні завдання, так і специфічні з активним використанням технологій спостереження [3, с. 332-333].

Отже, забезпечення національної безпеки України є невід'ємною умовою її суверенітету та стабільного розвитку. Сучасні виклики, такі як зовнішня агресія, економічні труднощі та соціальна напруга, вимагають комплексного підходу, який поєднує зміцнення державних інституцій, активну міжнародну співпрацю та вирішення внутрішніх проблем. Лише через формування ефективної системи національної безпеки, що базується на загальнолюдських цінностях, Україна зможе захистити свої національні інтереси, гарантувати добробут громадян та забезпечити стійкість перед зовнішніми та внутрішніми загрозами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Власюк О.С. Національна безпека України: Еволюція проблем внутрішньої політики. Київ: НІСД 2016. 528 с.
2. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII: станом на 9 серп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 21.10.2024).
3. Макарчук В.В. Правоохоронні органи як суб'єкти формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони: адміністративно-правовий аспект : дис. ... д-р юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2023. 427 с.

УДК 341.4

ПЛАХОТНЮК А.В., магістрант

Науковий керівник – **БРОВКО Н.І.**, д-р юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА БОРОТЬБА З ПРОПАГАНДОЮ В УКРАЇНІ

В тезах розглядається кримінально-правова боротьба з пропагандою в Україні.

Ключові слова: пропаганда, інформаційна пропаганда, фізична пропаганда, колабораційна діяльність.

В умовах гібридної війни та інформаційної агресії, які ведуться проти України, проблема боротьби з пропагандою набула особливої актуальності.

Гібридна війна трактується як форма збройного конфлікту, яка поєднує традиційні військові дії з неконвенційними методами, такими як інформаційна війна, кібератаки, економічний тиск, а також підтримка нелегальних збройних формувань і пропаганда. Ключовим об'єктом у дестабілізації суспільства під час гібридної війни є пропаганда, яка використовується як рушійна сила для підриву довіри до влади керуючої країни, яка і так не є стабільною у стані війни.

Пропаганда виступає як небезпечне суспільне явище, яке здатне впливати на свідомість людей, формуючи неправдиві або агресивні наративи. У зв'язку з цим, українське законодавство, зокрема Кримінальний кодекс, передбачає кримінальну відповідальність за певні форми пропаганди. Безпосередньо в Україні пропаганда розглядається як суспільно небезпечна діяльність, що регулюється кількома статтями Кримінального кодексу.

Основною нормою є стаття 436-1, яка передбачає відповідальність за виготовлення та розповсюдження матеріалів, що містять заклики до пропаганди війни або виправдання збройної агресії. [1, ст. 2]

Також введена відповідальність за пропаганду тоталітарних режимів (комуністичного та нацистського), що відображено в законодавстві щодо заборони відповідної символіки.

Розглянемо типи пропаганди. Пропаганду в кримінальному праві України поділяють на дві основні категорії: інформаційна і фізична [2].

Інформаційна пропаганда полягає у поширенні ідеологічних матеріалів чи публічних закликів, тоді як фізична пропаганда охоплює дії, спрямовані на розповсюдження таких матеріалів або предметів пропагандистського характеру.

Окремо визначено поняття колабораційної діяльності, що включає пропаганду у контексті підтримки агресії проти України.

Відповідно до ст. 111-1 Кримінального кодексу, колабораціонізм – це співпраця громадян держави із ворогом для забезпечення інтересів ворога та заподіяння шкоди власній державі [3].

Однак, однією з основних проблем залишається відсутність чіткого визначення самого терміну «пропаганда» в законодавстві. Це призводить до складнощів у правозастосуванні та вимагає вдосконалення нормативної бази для більш ефективної протидії інформаційній агресії.

Боротьба з пропагандою є ключовим елементом захисту інформаційної безпеки України. Існуюче кримінальне законодавство забезпечує певний рівень відповідальності за її поширення, проте вимагає подальшого вдосконалення для більш ефективної протидії сучасним викликам інформаційної війни.

Основними аспектами в боротьбі з пропагандою є:

- Криміналізація ненависті. Законодавство може включати статті, що карають за поширення ненависті на основі раси, національності, релігії або інших ознак, що і сприяє зменшенню ворожої пропаганди.

- Заходи проти дезінформації, які мають в собі уведення відповідальності за поширення завідомо неправдивої інформації, яка може шкодити суспільству чи державі. Це може безпосередньо включати фейкові новини, які створюють паніку або дезорієнтацію.

- Контроль за фінансуванням розуміє собою заборону або контроль над фінансуванням організацій, які займаються пропагандою ненависті чи тероризму. Це включає перевірку джерел фінансування.

- Захист особистих даних - використання кримінально-правових норм для захисту особистих даних громадян від маніпуляцій та шахрайства.

- Відповідальність медіа має на меті введення норм, що регулюють діяльність медіа в контексті відповідальності за поширення неправдивої чи маніпулятивної інформації.

- Заходи проти тероризму передбачають криміналізацію пропаганди тероризму, включаючи заклики до насильства або підтримку терористичних організацій.

- Співпраця з міжнародними організаціями означає участь у міжнародних угодах та ініціативах для боротьби з пропагандою, зокрема на рівні обміну інформацією про кримінальні правопорушення.

- Відповідальність за розпалювання конфліктів підкріплюється криміналізацією дій, що можуть призвести до ескалації конфліктів, зокрема через пропаганду насильства.

Узагальнюючи, кримінально-правова боротьба з пропагандою в Україні потребує комплексного підходу, що поєднує законодавчі, освітні та соціальні ініціативи для створення стійкого та обізнаного суспільства в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Оробець К.М. Кримінально-правова боротьба з пропагандою в Україні. Modern systems of science and education in the USA, EU and other countries, 2024. С. 192–195.
2. Загинець-Заболотенко З.А., Кваша О.О. Пропаганда, маніпулювання та інші форми протиправного впливу за Кримінальним кодексом України. Юридичний науковий електронний журнал, 2022. № 12. С. 360–363
3. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n3862>

УДК 341.4

ПОЛТАВЕЦЬ А. А., магістрант

Науковий керівник – **ПАХОМОВА А.О.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ТЕМА НАСИЛЬСТВА В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

В тезах розглядаються причини та наслідки насильства в Україні під час війни.

Ключові слова: насильство, жертва, військові дії, сексуальне насильство.

На даний час найбільшою проблемою України є військові дії, які здійснюються на її території загарбницькими військами іншої країни.

Якщо розглядати насильство тільки під час війни, то багато чого можна сказати, але я б сказала лише одне воно збільшилось під час військових дій і стало більш відкритим. Що мається на увазі? В більшості випадках раніше ця тема не була така розповсюджена, як на даний час, так як в більшій частині жертвами насильства ставали діти і жінки, які не хотіли виносити свої проблеми на огляд іншим, тому більшість випадків як домашнього насильства, зґвалтування та педофілії приховувались. На даний час ввімкнувши телевізор, заглянувши в

інтернет чи просто почувши на вулиці в більшості випадках ми чуємо про насильство в різній його формі.

Сексуальне насильство під час війни стало інструментом терору, іноді контролю та покарання за позицію, непокору чи просто ознакою агресії до українців. Під час війни сексуальне насильство вчиняють проти жінок, дітей та навіть чоловіків. Наслідки сексуального насильства в умовах війни дуже серйозні. Постраждалі зазнають фізичних і психологічних травм, включаючи травми репродуктивної системи, посттравматичні синдроми, депресію, самогубства та інші психічні розлади.

На даний час із жертвами насильства, якщо такі звернулися до професіоналів працюють психологи, що не допоможе забути події які з ними сталися, але допоможуть пережити це і жити далі.

Тож насильство під час військових дій здійснюється задля залякування, приниження, підкорення, вселити страх населення це є одним із видів геноциду. Зазнаючи насильства жертва втрачає своє внутрішнє «я», що призводить до того, що в більшості випадках жертву осудить суспільство і вона захоче здійснити самогубство. На даний момент це розповсюджене явище, суспільство не вміє приймати і не критикувати за дії які не були спричинені самою жертвою. Тобто це стало ще однією негативною тенденцією, яка досі є в українському суспільстві — звинувачувати постраждалу чи постраждалого у тому, що з нею чи з ним відбулося.

У мирний час ще до війни було дуже розповсюджене домашнє насильство, в більшості випадках чоловіки фізично і психологічно знущалися зі своїх жінок і дітей завдаючи цим їм травми на все життя. По трохи організували спеціальні центри в яких могли влаштувати жінку з дітьми на деякий час, але потім їй все одно доводилось повертатися назад, що в більшості випадках закінчувалося трагічно. Педофілія, яка здійснювалася щодо дітей в частих випадках здійснювалося рідними (батьками, дядями, братами) в подальшому житті такій дитині буде дуже важко жити навіть якщо з нею попрацюють професійні психологи, бо її дитинство було зруйноване, насильство (згвалтування) заради розваг коли твій друг, знайомий, твоя компанія яку ти знав вчиняють над тобою насильницькі дії при різних обставинах коли ти цього від них не очікував, незнайомі чоловіки яким просто захотілося, а жертві зруйнували життя. Статистика показує, що спершу постраждалі звертаються не до фахівців, а до близьких людей – родичів, друзів вважаючи, що так їм буде легше.

Все вище перераховане можна віднести до сьогодення під час війни це стало набагато розповсюдженіше, немовби війна розв'язала всім руки. Важче назвати кількість постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного з війною, адже часто постраждалі навіть не усвідомлюють, що з ними вчинили саме таке насильство або навіть не хочуть повідомити про дії які були з ними вчинені думаючи, що так швидше все забудеться і вони будуть жити далі.

Іноді достатньо просто дати людині опору та підтримку і травма не сформується. Тобто якщо постраждалій чи постраждалому не вистачає внутрішнього ресурсу - дати зовнішній, щоб людина змогла прожити цю травматичну подію. У цьому дуже важливим є тепле оточення, яке підтримує, приймає і не оцінює постраждалу чи постраждалого. В іншому разі людина зазнає травматизації.

Отже, на даний час насильство під час війни є розповсюдженою формою геноциду українського народу, щоб підірвати їх бойовий дух. Насильство розповсюджене не тільки в Україні, але й в світі і це є проблемою усього світу. Тому всі країни повинні створювати плани як запобігати насильству і, що робити коли воно сталося.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Захарчук І. Війна і слово (Мілітарна парадигма літератури соціалістичного реалізму): монографія. Луцьк: ПВД "Твердиня", 2008. 406 с;
2. Нейджел Дж. Маскулінність та націоналізм; гендер та сексуальність у творенні націй. Незалежний культурологічний часопис. 2003. № 27. С. 70–96;

3. Харчук Р. Сучасна українська проза: Постмодерний період: навч. посіб. К.: ВЦ “Академія”, 2008. 248 с.
4. Якименко Л. Табірна проза Надії Суворцової крізь призму екзистенціалістських світоглядних концептів постмодерного дискурсу. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Луганськ, 2011. Вип. 19 (230). С. 170–177.
5. Нейджел Дж. Маскулінність та націоналізм; гендер та сексуальність у творенні націй. Незалежний культурологічний часопис. 2003. № 27. С. 70–96.

УДК 342.9

ПРИДАТЧЕНКО М.Ю., магістрант

Науковий керівник – **МЕЛЬНИК В.О.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

КАРАНТИННИЙ ДОЗВІЛ ТА СФЕРА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ

Актуальність теми полягає в тому, що питання карантинного контролю постають все більш важливими для забезпечення безпеки аграрної індустрії. Карантинний дозвіл відіграє кінцеву роль у забезпеченні екологічно-санітарної та економічної безпеки.

Ключові слова: карантинний дозвіл, аграрна індустрія, санітарна безпека.

Карантинний сертифікат – документ, який засвідчує фітосанітарний стан регульованих шкідливих організмів в будь-яких рослинах, продуктах рослинного походження, упаковці, ґрунті та будь-яких інших організмах, об'єктах або матеріалах, здатних переносити чи поширювати регульовані шкідливі організми, що вивозяться та/або ввозяться у карантинну зону, транспортуються територією України» [1]. Видається такий документ Державною службою з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів. Він видається після усіх зазначених законом фіто санітарних перевірок, а також лабораторних досліджень та оцінки ризиків. Також це питання регламентується таким нормативно-правовим актом, як: Закон України «Про карантин рослин». Стаття 1 закону визначає, що визначення фітосанітарної небезпеки - це процес визначення кількості регульованих шкідливих організмів, які можуть бути потенційно занесені на територію України шляхом ввезення об'єктів регулювання [2,ст.1]. Тож головною метою цього документа є запобігання поширення шкідливих організмів, які можуть завдати шкоду сільському господарству, екосистемам або здоров'я людей. Карантинний сертифікат є надважливою частиною державної політики у сфері аграрного сектору у запобіганні поширенню карантинних шкідників та хвороб.

Цей офіційний документ підтверджує карантинний стан об'єктів регулювання, також відсутність в об'єктах будь-якого виду штаму або біотипу рослин, тварин, патогенних агентів, які є шкідливими для рослин або продуктів рослинного походження. Обстеженню підлягає будь-який товар (рослини, продукти рослинного походження), а саме: крупи та їх похідні, насіння, горіхи, квіти, трави та фрукти, тютюн, ґрунт, упаковка з деревини та інші. Також перевірку проходять місця зберігання, транспортних засобів, контейнерів. Усі вантажі, які переміщуються по території України, ввозяться та вивозяться з карантинних зон, також потребують офіційного оформлення з карантинним сертифікатом. Особливо, якщо пакувальний матеріал був змішаний з іншим. Карантинний сертифікат надається на кожен партію продукції окремо, після проведення огляду та експертизи. Як зазначається в Постанові Кабінету Міністрів України «Деякі питання реалізації Закону України “Про карантин рослин”», а саме: фітосанітарна експертиза (аналізи) проводиться державними фітосанітарними лабораторіями та фітосанітарними лабораторіями приватної форми власності з метою виявлення та ідентифікації шкідливих організмів та включає:

- здійснення аналізу фітосанітарного стану, об'єктів регулювання або зразків, відібраних від об'єктів регулювання чи об'єктів;
- визначення видів шкідливих організмів, їх стану, стадії розвитку та кількості;
- формування зразка-документа (за потреби);
- підготовку висновку фітосанітарної експертизи (аналізів).

У випадку виявлення шкідливого організму формується зразок-документ, який зберігається протягом строку дії висновку фітосанітарної експертизи (аналізів). Такий зразок-документ використовується як об'єкт повторної фітосанітарної (арбітражної) експертизи (аналізів) виключно у випадку відсутності арбітражного зразка.

У випадку виявлення регульованого шкідливого організму у зразку, відібраному від об'єктів регулювання, що ввозяться на митну територію України, зразок-документ зберігається протягом одного року [3].

Карантинний сертифікат застосовують у важливих сферах життєдіяльності людини, пов'язаних із переміщенням рослинних продуктів та інших об'єктів, які могли бути заражені різними шкідниками та хворобами, які несуть потенційну загрозу життю та здоров'ю населення. Карантинний дозвіл застосовують у міжнародній торгівлі рослинними продуктами. При імпорті та експорті с/г культур, насіння, розсади, деревини та ін., тоді сертифікат є підтвердженням, що продукція дійсно відповідає фіто санітарним стандартам і не містить шкідників або хвороб. Також застосовується у сфері транзиту товарів. У разі транзиту рослинної продукції через територію країни, сертифікат необхідний для розуміння, що продукція не несе загрози національним екосистемам під час транспортування. В лісовому господарстві також потрібен карантинний дозвіл, для того щоб переміщувати, або використовувати деревину та лісові продукти і бути впевненим в їх безпечності. Це допомагає запобігти поширенню небезпечних лісових шкідників, таких як: короїди та інші шкідливі комахи. Окрім цього, карантинний дозвіл також активно застосовують при промислових плантаціях, для забезпечення контролю та захисту від шкідливих організмів на великих комерційних плантаціях, такі як бананові, кавові або чайні плантації, особливо це стосується умов міжнародної торгівлі. Поштові та кур'єрські служби також використовують сертифікат для належного міжнародного пересилання рослин або рослинної продукції, які неодмінно підлягають карантинного обстеження, задля запобіганню ввезенню або поширенню небезпечних організмів та хвороб. Першочергово сертифікат використовують усі наукові та лабораторні дослідження, при транспортуванні зразків рослин для наукових досліджень у сфері екології, біології, аграрної науки, сертифікат підтверджує, що зразки не містять карантинних організмів.

Фітосанітарні сертифікати будуть вважатись недійсними, якщо, вони мають: неповну інформацію, або неправдиву інформацію, помилкові, оманливі, суперечливі данні; формулювання тексту, яке несумісне з типовими фіто санітарними сертифікатами; інформацію подано не уповноваженою особою; несанкціоновані (не штамповані, не датовані, або не підписані) зміни або видалення.

Висновок: карантинний сертифікат є одним із важливих елементів для забезпечення фіто санітарної безпеки та захисту екосистем від поширення проникненню будь-яких комах, грибків, хвороб, або інших шкідників, які можуть бути руйнівними та небезпечними для людства. Карантинні сертифікатні підтвердження є невід'ємною частиною міжнародної та національної безпеки, які забезпечують стабільність та позитивний розвиток сільськогосподарських, аграрних, екологічних систем та збереження всього біорізноманіття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Види дозвільних документів. URL:<https://ua-broker.com/shcho-potribno-znaty/vidi-dozvilnih-dokumentiv/karantinniy-sertifikat/>
2. Закон України «Про карантин рослин». URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3348-12#Text>
3. Постанова Кабінет Міністрів України «Деякі питання реалізації Закону України “Про карантин рослин”» URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1177-2019-%D0%BF#Text>

САЄНКО Т.Д., магістрантка

Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

СУЧАСНІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

В тезах розглядаються: сучасні праві аспекти міграції в Україні.

Ключові слова: міграція, національна безпека, економічні труднощі, соціальні фактори.

Стрімке зростання мігрантів з України зросло з 24 лютого 2022 року з повномасштабним вторгненням російських військ на територію України, це є складним та багатограним явищем, що має серйозні соціальні, економічні та політичні наслідки. Конфлікт що триває, змусив мільйони людей покинути свої домівки в пошуках безпеки, стабільності та кращих умов життя.

Зовнішня міграція в Україні, як фактор національної безпеки, є важливим соціально-економічним явищем, що має значний вплив на розвиток країни. Внаслідок війни в Україні спостерігається значна міграція населення, викликана не лише безпосередньою загрозою життю і здоров'ю, а й економічними, соціальними та психологічними факторами, що впливають на життя людей. Це явище має серйозні наслідки як для України, де зменшується робоча сила та відбувається підриєв соціальних структур, так і для країн-приймачів, які стикаються зі збільшенням популяції біженців, що потребують підтримки та інтеграції [1].

Безпека українців — це пріоритет у нинішній ситуації. Кожен українець не хоче бути вбитим, закатованим чи опинитися в полоні тому багато українців змушені залишати свої домівки, щоб знайти безпечні місця для життя та роботи. Це часто супроводжується складнощами: адаптація до нових культур, мови та соціальних умов. Крім того, багато хто з українців шукає можливості для підтримки своїх сімей, а також для відновлення життя після конфлікту. У таких умовах важливо спільно працювати над створенням підтримуючого середовища для біженців і мігрантів, яке б враховувало їхні потреби та допомагало адаптуватися до нових реалій [2].

Як би не було тяжко українцям прожити в інших країнах, але це один із варіантів залишитись живими. Високий рівень безробіття та економічна нестабільність значно впливають на добробут українців, спонукаючи їх шукати можливості за кордоном. Політичні кризи, які переживає країна, посилюють це прагнення до змін. Багато людей виїжджають у пошуках кращих умов життя, стабільності та можливостей для кар'єрного зростання [3].

Міграція може мати дві сторони: зменшення робочої сили в країні, що може призводити до дефіциту кадрів у певних галузях, і одночасно позитивний ефект у вигляді грошових переказів від трудових мігрантів. Ці перекази часто стають важливим джерелом доходу для сімей і сприяють покращенню економічної ситуації в регіонах. Грошові перекази можуть підтримувати місцеву економіку, сприяти розвитку бізнесу та покращенню життя багатьох родин. Проте, важливо також знайти баланс між забезпеченням розвитку країни і підтримкою тих, хто виїжджає на заробітки.

Втрата молодих спеціалістів та кваліфікованих кадрів дійсно має негативний вплив на різні галузі економіки, оскільки молодь часто принесе нові ідеї, інновації та енергію, необхідні для розвитку. Міграція може призводити до зменшення конкуренції та інноваційного потенціалу в країні. Старіння населення — ще одна серйозна проблема, викликана виїздом молодих людей. Це може призвести до збільшення навантаження на соціальні служби та систему охорони здоров'я, оскільки зростає частка літніх людей у суспільстві.

Для покращення ситуації важливо впроваджувати програми, які б заохочували молодь залишатися в країні, сприяли розвитку кар'єри та забезпечували належні умови для роботи та

життя. Розробка ефективної міграційної політики є критично важливою для забезпечення стабільності та розвитку країни. Політика повинна включати не лише підтримку та адаптацію мігрантів, але й створення умов, що заохочують їх повернення [4].

Основні аспекти такої політики можуть включати:

1. Підтримка мігрантів: Забезпечення інформаційних ресурсів, програм навчання та психологічної підтримки, що допомагають адаптуватися до нових умов.

2. Створення умов для повернення: Розробка програм, які дозволяють мігрантам легко інтегруватися назад у суспільство та економіку України, зокрема через забезпечення робочих місць, підтримку підприємництва та інвестиції в освіту.

3. Співпраця з бізнесом: Залучення приватного сектору до програм повернення, щоб підприємства могли підтримувати нових працівників і бажання повернутися.

4. Інформування про можливості: Пропагування позитивних аспектів життя в Україні, таких як кар'єрні можливості, соціальні послуги та якість життя.

5. Залучення міжнародної підтримки: Співпраця з міжнародними організаціями для здійснення проєктів, що сприяють розвитку регіонів та покращенню умов життя [5].

Таким чином, комплексний підхід до міграційної політики може сприяти створенню умов для розвитку країни та підтримки її громадян, які шукають нових можливостей. Українці, які переїжджають за кордон, можуть взаємодіяти з новими культурами, що може призвести до обміну традиціями та цінностями. Вони можуть поширювати українську культуру, зокрема мову, звичаї, їжу та мистецтво, що, своєю чергою, може збагачувати культуру країни, в якій вони проживають. Міграція може впливати на формування культурної ідентичності українців. Люди можуть зберігати свою національну ідентичність та традиції, одночасно адаптуючись до нових культурних умов. Це може створити мультикультурне середовище в країні прихистку [6].

Українці, які працюють за кордоном, можуть створювати спільноти, які допомагають зберігати культуру та традиції. Ці спільноти можуть організовувати культурні заходи, свята, а також заходи, що підтримують українську мову та традиції. Лише повернення мігрантів можуть призвести до культурних змін в Україні. Люди можуть принести нові ідеї, цінності та досвід, які впливають на розвиток місцевої культури [7].

Кінцевою метою міграційної політики держави стосовно міграцій має бути здійснення через соціально-економічні заходи подолання економічної кризи, забезпечення зростання виробництва, ліквідація соціальної напруги в країні тощо. Відповідно забезпечується ефективність безпеки держави від внутрішніх і та зовнішніх загроз, чим і пояснюється важливість універсальної системи прикордонного та міграційного контролю [8, с. 40].

Отже, саме головне і важливе для громадян України які виїжджають за кордон, це припинення бойових дій та закінчення війни в Україні з повернутими територіями до кордонів 2013 року. Люди матимуть змогу отримати виплати по втраті майна для відбудови або ж для купівлі нової квартири, будинку. Також вони привезуть із собою частку культури тих країн де вони отримали прилисток, нові ідеї які зможуть втілити в реальність завдяки державним програмам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дубровська О.В. Міграційні процеси: соціально-економічні та правові аспекти. Київ: НАН України, 2019.
2. Кулак В.С. Економіка трудової міграції: досвід України і світу. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2020.
3. Маслаков О.Г. Соціальні наслідки міграції в Україні. Соціологічний журнал. 2021. № 2. С. 34–50.
4. Обертас А.Д. Проблеми міграції в Україні: аналітичний огляд. Київ: Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2017.
5. Федоренко Т.В. Політика міграції в Україні: сучасний контекст. Журнал соціальної політики. 2018. № 4. С. 18–29.
6. Савицький Ю.М. Культурні аспекти міграції в Україні. Культурологічний журнал. 2019. № 1. С. 12–20.
7. Макаруч В.В. Вплив трудової міграції на державну безпеку. Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків. 2021. С. 37–40. URL: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/8592/1/Vplyv_trudovoi_m.pdf (дата звернення: 21.10.2024).

УДК 349.2

СЕРГЄЄВ О.В., магістрант

Науковий керівник – **ЄФРЕМОВА І.І.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

МЕДІАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИРІШЕННЯ ТРУДОВИХ СПОРІВ

В тезах розглядається роль медіації як ефективного способу вирішення трудових спорів, що спрямований на досягнення компромісу між роботодавцем і працівником.

Ключові слова: медіація, медіатор, трудові спори, конфлікт.

Медіація як інструмент вирішення трудових спорів стає все більш актуальною в Україні. У зв'язку з постійним зростанням кількості трудових конфліктів та складністю юридичних процедур, роботодавці та працівники все частіше звертаються до альтернативних методів вирішення спорів. Медіація пропонує швидке та гнучке вирішення спорів, дозволяючи зберегти продуктивні робочі відносини. Це особливо важливо, де конфлікти на робочому місці можуть призвести до серйозних економічних втрат і зниження ефективності організації.

Медіація як інструмент вирішення трудових спорів є ефективним і популярним методом у сучасних умовах розвитку ринку праці. Так, це позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів [2].

Медіація, як метод вирішення трудових спорів, має кілька важливих переваг, що робить її ефективним інструментом для роботодавців та працівників. Основна перевага полягає в добровільності цього процесу. На відміну від судових розглядів, де учасники змушені виконувати рішення суду, в медіації обидві сторони беруть участь з власної ініціативи. Кожна сторона має право відмовитися від процесу на будь-якому етапі, що дозволяє уникнути нав'язування рішення [5]. Цей підхід стимулює конструктивну комунікацію між сторонами, спонукаючи їх до пошуку взаємовигідних рішень. Таким чином, медіація сприяє не лише вирішенню поточних конфліктів, а й зміцненню робочих стосунків у довгостроковій перспективі.

Другою важливою перевагою медіації є конфіденційність. Інформація, яка обговорюється в процесі медіації, не може бути розголошена третім сторонам. Це створює безпечну та відкриту атмосферу, в якій сторони можуть вільно висловлювати свої думки та побоювання, не турбуючись про можливі наслідки поза межами медіаційного процесу. Це особливо важливо для роботодавців, які прагнуть уникнути репутаційних втрат або поширення конфіденційної інформації [1, с. 3].

Щобільше, медіація допомагає зберегти відносини між працівниками та роботодавцями, оскільки зосереджена на пошуку рішень через діалог і порозуміння, а не конфронтацію. Це відрізняє медіацію від судових розглядів, які зазвичай загострюють протистояння між сторонами, оскільки судові рішення задовольняє інтереси лише однієї зі сторін. Участь у медіації демонструє готовність обох сторін до компромісу, що позитивно впливає на робочу атмосферу в організації [3, с. 3].

Окрім вищезазначеного, медіація може бути ефективно використана для вирішення різних видів трудових спорів, починаючи від конфліктів щодо умов праці та оплати праці до складних ситуацій, пов'язаних зі звільненнями та скороченнями. Завдяки такому підходу можна уникнути емоційної напруги, зберегти корпоративну репутацію та уникнути значних витрат, пов'язаних із судовими процесами. Усе це робить медіацію важливим інструментом у сучасному трудовому праві та управлінні конфліктами [4].

Отже, медіація є сучасним і перспективним інструментом вирішення трудових спорів, який має значний потенціал для покращення соціального клімату на підприємствах. Її

використання дозволяє досягати згоди у складних ситуаціях та сприяє розвитку корпоративної культури, орієнтованої на взаєморозуміння і співпрацю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васильєва-Шаламова Ж., Бабішена М. Принципи конфіденційності в медіації: теоретичні проблеми забезпечення. Підприємство, господарство і право. 2021. № 4. С. 10-15. URL:<http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/4/3.pdf> (дата звернення: 10.10.2024).
2. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 10.10.2024).
3. Менів Л. Д. Урегулювання трудових спорів шляхом медіації. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2022. Сер.: Право. Вип 71. С. 181–185. URL:<https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/08/31.pdf> (дата звернення: 10.10.2024).
4. Медіація в трудових спорах. Вища школа адвокатури НААУ. URL:<https://www.hsa.org.ua/blog/mediacija-y-trudovix-sporax> (дата звернення: 10.10.2024).
5. Поняття, особливості та учасники медіації. Вища школа адвокатури НААУ. URL:<https://www.hsa.org.ua/lectors/garo-ganna-oleksandrivna/articles/poniattia-osoblivosti-ta-ucasniki-mediaciyi> (дата звернення: 10.10.2024).

УДК 338.242

СЕРДЮК В.В., магістрант

Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ БРОНЮВАННЯ ТА НАДАННЯ ВІДСТРОЧКИ ОКРЕМИМ КАТЕГОРІЯМ ГРОМАДЯН ПІД ЧАС МОБІЛІЗАЦІЇ

В тезах розглядаються особливості бронювання чи надання відстрочки окремим категоріям громадян під час мобілізації.

Ключові слова: бронювання, військовозобов'язані, мобілізація, відстрочка.

Під час мобілізації у державі виникає необхідність залучення певних категорій громадян до виконання військового обов'язку. Проте, у певних випадках законодавство передбачає надання бронювання або відстрочки від мобілізації для окремих категорій осіб. Це питання має важливе значення для забезпечення стабільності суспільства та безперервного функціонування ключових секторів економіки та соціальних інституцій.

Бронювання військовозобов'язаних – це складний механізм оборони нашої держави, який покликаний забезпечити безперервну роботу критично важливих секторів економіки під час мобілізації. Цей інститут має значний вплив на юридичну, соціальну та економічну сфери суспільства, викликаючи як позитивні, так і негативні наслідки.

Переважно науковці розглядають оборону в аспекті державної діяльності, де основним її призначенням є реалізація оборонної функції. Під обороною необхідно розуміти сукупність заходів та стратегій, які спрямовані на захист суверенітету, національних кордонів та національної безпеки країни від зовнішніх загроз і атак. Вона може включати в себе розгортання військ, використання оборонних споруд і технологій, а також боротьбу зі збройною агресією [1, с. 49].

Юридичні основи бронювання визначаються законодавством України, зокрема Законом України "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію"[2]. Цей закон детально регламентує підстави, процедуру та наслідки бронювання. Коло спеціалістів, які можуть бути заброньовані, визначається списком критично важливих об'єктів економіки та соціальної сфери. До таких об'єктів належать підприємства оборонно-промислового комплексу, енергетики, транспорту, зв'язку, комунального господарства, охорони здоров'я, освіти, фінансів та продовольчої промисловості.

Процедура бронювання охоплює подання підприємством заяви до відповідного органу виконавчої влади, перевірку обґрунтованості заяви та прийняття рішення. Заброньовані працівники мають право на збереження робочого місця, середньої заробітної плати та інші соціальні гарантії, але водночас зобов'язані сумлінно виконувати свої трудові обов'язки.

Соціальні та економічні наслідки бронювання є неоднозначними. З одного боку, бронювання забезпечує стабільність економіки та безперебійну роботу критично важливих підприємств. З іншого боку, воно може призводити до дефіциту робочої сили в деяких секторах економіки та викликати питання соціальної справедливості.

Серед проблем бронювання можна виділити зловживання, суб'єктивність прийняття рішень та недостатню прозорість процедури. Для усунення цих проблем необхідно удосконалювати законодавство, забезпечувати прозорість процедури та посилювати контроль за її дотриманням.

Перспективи розвитку системи бронювання пов'язані з цифровізацією, підвищенням прозорості та залученням громадськості до контролю.

Стосовно мобілізації та бронювання, коли держава залучає значні ресурси для захисту своєї територіальної цілісності, особливо гостро постає питання про забезпечення безперебійної роботи критично важливих секторів економіки. Одним із механізмів, що дозволяє зберегти ключових фахівців на своїх посадах, є бронювання.

Коло спеціалістів, які можуть претендувати на бронювання, досить широке. Окрім традиційно згадуваних IT-спеціалістів, медиків та енергетиків, до цього переліку входять:

- Освіта: вчителі, викладачі вищих навчальних закладів, особливо ті, що працюють у технічних та природничих науках. Їхній внесок у підготовку майбутніх фахівців є незамінним для розвитку країни.

- Агропромисловий комплекс: агрономи, ветеринари, працівники харчової промисловості. Забезпечення продовольчої безпеки є одним із пріоритетів будь-якої держави.

- Комунальне господарство: працівники водоканалів, теплових мереж, збирання сміття. Їхня праця необхідна для підтримки життєзабезпечення населення.

- Фінанси: банківські працівники, бухгалтери, аудиторі. Стабільна робота фінансової системи є основою економічної безпеки держави.

Ініціатива щодо бронювання зазвичай виходить від підприємства, установи або організації, де працює відповідний фахівець. Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України "Деякі питання бронювання військовозобов'язаних під час воєнного стану" [3]. Заброньовані працівники мають право на збереження робочого місця, середньої заробітної плати та інші соціальні гарантії, але водночас зобов'язані сумлінно виконувати свої трудові обов'язки.

Для оформлення бронювання необхідно подати до територіального центру комплектування та соціальної підтримки (ТЦК) пакет документів. Документи, які зазвичай вимагаються, включають:

- Довідку про склад сім'ї
- Довідку про займану посаду та стаж роботи
- Висновок медичної комісії (у разі необхідності)
- Інші документи, які можуть підтвердити необхідність бронювання конкретного працівника

Терміни розгляду заяви про бронювання можуть варіюватися залежно від кількості звернень та складності кожного конкретного випадку.

Працівники, які отримали бронювання, мають низку прав, зокрема:

- Збереження робочого місця: Бронювання гарантує, що працівник не буде призваний на військову службу на період дії броні.

- Збереження середньої заробітної плати: Під час дії бронювання працівник зберігає заробітну плату у розмірі середньої.

- Соціальні гарантії: Заброньовані працівники можуть мати право на інші соціальні пільги та гарантії, передбачені законодавством.

Попри важливість бронювання, існують певні ризики та виклики, пов'язані з цим механізмом:

- Зловживання: Можливі випадки незаконного оформлення бронювання або використання його в особистих цілях.

- Зміни в законодавстві: Законодавство про мобілізацію та бронювання може змінюватися, що може вплинути на права заброньованих працівників.

Бронювання військовозобов'язаних є складним механізмом, який має як позитивні, так і негативні наслідки. Для ефективного функціонування цього інституту необхідно забезпечити баланс між потребами національної безпеки та соціально-економічними інтересами. Детальніше про проблеми та перспективи розвитку системи бронювання можна дізнатися з коментарів до законодавства про мобілізаційну підготовку та військовий обов'язок [4].

Отже, подальші дослідження в цій галузі мають бути спрямовані на удосконалення законодавчої бази, підвищення прозорості процедури бронювання та розробку механізмів громадського контролю. Лише за таких умов можна створити ефективну систему бронювання, яка буде відповідати сучасним викликам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Макарчук В. В. Правоохоронні органи як суб'єкти формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони: адміністративно-правовий аспект: дис. ... д-р юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2023. 427 с.

2. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993 № 3543-ХІІ: станом на 7 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text> (дата звернення: 11.10.2024).

3. Деякі питання реалізації положень Закону України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію” щодо бронювання військовозобов'язаних на період мобілізації та на воєнний час: Постанова Каб. Міністрів України від 27.01.2023 № 76: станом на 30 серп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2023-п#Text> (дата звернення: 11.10.2024).

4. Чубенко А.Г. Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію». Науково-практичний коментар. Станом на 18 травня 2024 року. Київ: ВД «Професіонал», 2024. 360 с.

УДК 314.7

СМОРОДА П.О., магістрант

Науковий керівник – **СОКИРИНСЬКА О.А.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ДОТРИМАННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Розкрито питання щодо забезпечення соціальних гарантій ув'язнених, та сприяння їхньому працевлаштуванню.

Ключові слова: пенітенціарна система, засуджені, міжнародні договори.

Державою для людини та громадянина право на працю закріплене статтею 43 Конституції України [1]. Ув'язнені особи на законодавчому рівні не позбавлені можливості на саморозвиток, в тому числі і роботу. Навіть більше, в окремих випадках на засудженого покладається обов'язок “відпрацьовувати” завдані ним збитки. До обов'язкової “трудової терапії” також можна віднести суспільно корисні роботи, пов'язані з благоустроєм колонії.

Праця, що виконується особою за рішенням судових органів, не може розглядатися як примусова праця [2, с. 220]. Виходячи з цього можна стверджувати про відсутність порушень з боку України власної Конституції, та міжнародних договорів в даному випадку.

Окремо варто зазначити те, що засуджені не мають права припинити роботу з метою вирішення трудових та інших конфліктів [3], на відміну від осіб не позбавлених волі. Для них право на страйк прописано статтею 44 Конституції України. На нашу думку такі обмеження для засуджених можуть негативно вплинути на психологічний стан працівників у місцях не свободи, та на їхній захист в цілому. Річ у тім, що такі заборони можуть створити умови для зловживання адміністрацією пенітенціарної установи своїми повноваженнями, допущення “правового свавілля”.

В місцях позбавлення волі робочий процес відбувається шляхом підписання трудового або цивільно-правового договору (договір про надання послуг). Дані правочини мають бути обов'язково погодженими адміністрацією виправного закладу. Особливістю надання послуг за ЦПД є те, що умови праці в даному випадку має створити адміністрація колонії, в той час як не засуджена особа, що займається даним видом діяльності, змушена вирішувати самостійно організаційні питання, що пов'язані з виконанням робіт.

КЗпПУ є основним нормативно-правовим актом, яким керується робочий процес ув'язнених. У свою чергу Кримінально-виконавчий кодекс регулює відносини, пов'язані безпосередньо з відбуванням покарання, та створення спеціально адаптованих умов праці.

До спеціальних умов можна віднести те, що засудженим, які досягли пенсійного віку, встановленого статтею 26 ЗУ “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування”, особам з інвалідністю першої та другої груп, хворим на активну форму туберкульозу, жінкам з вагітністю понад чотири місяці, дозволяється працювати за їхнім бажанням з урахуванням висновку лікарської комісії колонії [4]. Тобто зазначену категорію осіб не можна залучити до праці без їхньої добровільної згоди в будь-якому випадку.

Оплачувана трудова діяльність засудженого включається до його загального стажу роботи [2, с. 221]. Також робітник здобуває страховий стаж, шляхом відрахування зі своєї платні податків та зборів встановлених державою.

Стосовно заробітного окладу, то він повинен бути не нижче мінімально встановленого в Україні. Якщо позбавлені волі мають заборгованість за виконавчими документами, вони незалежно від відрахувань мають отримувати не менше 25% від загального заробітку [2, с. 222].

На даний момент Кримінально-виконавчий кодекс містить низку суперечностей та непослідовностей. Зокрема, на працівників із числа засуджених, які працюють з належним оформленням трудових відносин, соціальні пільги і гарантії не поширюються, не надаються щорічні відпустки та відпустки за шкідливі умови праці, робочі місця неналежно облаштовані задля безпечності і не шкідливості умов праці [5, с. 201].

В установах виконання покарань непоодинокі випадки незаконного маніпулювання з працею засуджених. Зокрема прикриваючись декларативними заявами про те, що праця визнається засобом виправлення і ресоціалізації, а її мета - виховний вплив на засудженого, посилаючись на безумовне дотримання міжнародних рекомендацій у цій сфері. Персонал органів і установ виконання покарань надає перевагу “працевикористанню” засуджених перед їх “трудоим вихованням”. Прикладом можуть бути випадки, коли документальне оформлення праці засуджених не відповідає реальним обставинам [6, с.166].

Як висновок, варто вказати на те, що хоч наша держава вже давно взяла курс на членство в Європейському Союзі у всіх сферах діяльності, однак пенітенціарна система потребує удосконалення. Перш за все слід адаптувати умови праці засуджених до вже існуючих норм КЗпПУ та міжнародних стандартів. Зокрема, це стосується соціальних гарантій, на які відповідно до законодавства мають право громадяни України. Адже дотримання прав засуджених та недопущення свавілля, може слугувати неабиякою мотивацією ув'язнених ставати на бік виправлення. Постійна зайнятість, та відчуття того, що робота працівника є важливою, дає більше шансів на повернення до життя в соціумі. Це вигідно не тільки людині, що відбуває покарання, а й суспільству в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 18.10.2024).
2. Василик В. Регулювання права на працю громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні. Підприємство, господарство і право. 2021. № 2. С. 219–225. DOI:10.32849/2663-5313/2021.2.39
4. Про затвердження Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі: наказ М-ва юстиції України від 07.03.2013 № 396/5: станом на 7 берез. 2024 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0387-13#Text> (дата звернення: 18.10.2024).
5. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV: станом на 24 серп. 2024 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (дата звернення: 18.10.2024).
6. Шумна Л.П. Забезпечення трудових прав засуджених (ув'язнених) за пенітенціарною реформою 2015–2019 р. Підприємство, господарство і право. 2019. № 12. С. 197–203. DOI:10.32849/2663-5313/2019.12.37
7. Шумна Л.П. Особливості праці засуджених до позбавлення волі: і право, і обов'язок. Вісник пенітенціарної асоціації України. 2018. № 2 (4). С. 160–167.

УДК 341.4

ШАРОВАР О.С., магістрант

Науковий керівник – **БРОВКО Н.І.**, д-р юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

В тезах розглядається запобігання корупції в Україні.

Ключові слова: корупція, Україна, антикорупційне законодавство, правоохоронні органи, громадянське суспільство.

Скільки існує держава, стільки у ній наявне явище корупції. Корупція залишається однією з найбільших проблем, що гальмують розвиток України. Корупційні зв'язки впливають на всі сфери життя, знижують ефективність державних інституцій та підривають довіру громадян і світу до влади в державі.

В останні десятиліття корупція досить часто інтерпретується як складне негативне суспільне явище, зумовлене внутрішніми політичними, економічними, культурними й адміністративними чинниками [1].

Відповідно до національного законодавства корупція трактується як використання особою своїх службових повноважень задля одержання неправомірної вигоди. Найбільш вживаними типами корупції в державі є хабарництво, патронажна система, лобіювання, шахрайство, зловживання владою або посадовим становищем, розкрадання майна.

Відповідно до статистики Transparency International Ukraine в 2023 році Україна посідає 104 місце в рейтингу кількості корупції в країні, чим в рази покращує свій показник за останні 10 років. Вони виділяють ключові заходи, які вплинули на такі показники: ухвалення та реалізація Антикорупційної стратегії та Державної антикорупційної програми (ДАП); активізація затримань і розслідувань у топ корупційних справах; проведення більшості закупівель у системі Prozorro [2].

Основними проблемами задля запобігання корупції в державі є:

- Недостатня ефективність антикорупційного законодавства. Зокрема нечіткі визначення понять та термінів в антикорупційному законодавстві, які є розпливчатими, що ускладнює їх застосування на практиці. Певні сфери недостатньо регулюються антикорупційним законодавством, що створює можливості для маніпуляцій, що свідчить про прогалини у законодавстві. Слабка координація між різними антикорупційними органами, що означає відсутність чіткої координації між ними, що призводить до розпорошення їх зусиль.

- Низький рівень довіри до правоохоронних органів: випадки корупції серед правоохоронців; затягування розслідувань, що демотивує потерпілих і сприяє безкарності корупціонерів.

- Слабка система контролю за декларуванням доходів, а саме недостатня перевірка декларацій, перевірка поверхнева і не завжди ефективна; можливості для ухилення від декларування, що дає можливість посадовим особам ухилитися від повного і правдивого декларування.

- Вплив олігархів та політичних еліт, які захищають власні інтереси; лобіювання корупційних схем [3, с. 316].

- Низький рівень правової свідомості громадян: нерозуміння своїх прав; боязнь репресій тощо.

На нашу думку, оптимальним варіантом для боротьби з корупцією є:

- посилення антикорупційного законодавства, зробивши його більш чітким, повним і ефективним;

- реформування правоохоронних органів. Для виконання даної вимоги слід провести радикальну реформу правоохоронних органів, очистивши їх від корумпованих кадрів і забезпечивши їх незалежність;

- посилення контролю за декларуванням доходів;

- зміцнення громадянського суспільства;

- міжнародна співпраця, яка має сприяти посиленню антикорупційних зусиль в Україні [4, с. 19]

Отже, запобігання корупції в Україні — це складний і багатогранний процес, що вимагає комплексного підходу. Від реформи антикорупційних інститутів до освітніх ініціатив — кожен з цих аспектів має велике значення для формування здорового суспільства. Лише через спільні зусилля держави, суспільства та міжнародної спільноти можна сподіватися на істотні зміни у боротьбі з корупцією в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ефективність запобігання та протидії корупції в Україні: проблеми та перспективи. URL:<http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2015/02/blog-post.html>

2. Індекс сприйняття корупції-2023: Україна покращила свій показник на 3 бали. URL:<https://nazk.gov.ua/uk/indeks-spryyunyattya-koruptsii-2023-ukraina-pokraschyla-sviy-pokaznyk-na-3-baly/>

3. Бровко Н.І. Особливості реалізації антикорупційної політики держави у політичній сфері . Політичні трансформації сучасного суспільства: збірник матеріалів V Всеукр. наук.-практ. конф. (ПДАУ, 22 лютого 2024 р.). Полтава, 2024. С. 315–318.

4. Бровко Н.І. До питання ефективності антикорупційної політики в Україні . Антикорупція та добросесність: матеріали Всеукр. круглого столу присвячені Міжнародному дню боротьби з корупцією (БНАУ, 06 грудня 2023 р.). Біла Церква, 2023. С. 18–21.

УДК 342.9

КАРМАЗІНА Л.С., магістрантка

Науковий керівник – **МЕЛЬНИК В.О.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

СТАН ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Ключові слова: агропромисловий комплекс(АПК) , інвестиційний клімат, технології та інновації в АПК, військова агресія рф.

Агропромисловий комплекс (АПК) є однією з ключових галузей економіки України, що робить значний внесок у ВВП країни та відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки як на національному, так і на світовому рівні. Інвестиційний клімат у цій сфері привертає увагу як внутрішніх, і міжнародних інвесторів.

З метою стимулювання залучення в економіку України стратегічних інвесторів, підвищення інвестиційної привабливості України, створення нових високооплачуваних робочих місць, а також зростання конкурентоспроможності економіки через запровадження державної підтримки великих інвестиційних проектів прийнято Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні».

09 серпня 2023 року Верховною Радою України прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації інвестиційних проектів із значними інвестиціями» (далі – Закон), який набрав чинності.

Основною метою Закону є стимулювання залучення зовнішніх та внутрішніх інвестицій шляхом спрощення вимог до інвестиційних проектів із значними інвестиціями, удосконалення форм державної підтримки для реалізації таких проектів, що створить сприятливі умови для залучення більшого кола інвесторів та збільшення кількості інвестиційних проектів із значними інвестиціями, а також сприятиме розвитку регіонів, де вони будуть реалізовуватися [1].

Основні аспекти стану інвестиційного клімату в агропромисловому комплексі України, включаючи переваги, виклики та перспективи подальшого розвитку.

Україна історично є однією з аграрних держав світу завдяки сприятливим кліматичним умовам та наявності значних земельних ресурсів, тому значення агропромислового комплексу економіки України

Площа сільськогосподарських угідь країни становить понад 41 млн гектарів, що робить Україну найбільшим у Європі виробником зернових культур, олії, кукурудзи та інших аграрних товарів. Частка АПК у ВВП України становить близько 14%, а на експорт аграрної продукції припадає понад 40% загального обсягу експорту країни.

Факторами, що сприяють покращенню інвестиційного клімату можуть бути:

1. Природні ресурси: Україна має унікальні природні ресурси, включаючи родючі чорноземи. Ці ресурси сприяють високим урожаям та можливості вирощування різних культур, що приваблює як вітчизняних, так і іноземних інвесторів.

2. Експортний потенціал: Україна стабільно входить до п'ятірки світових лідерів з експорту зернових, зокрема пшениці, кукурудзи та ячменю. Велику роль відіграють і експорт олії та інших продуктів переробки. Високий експортний потенціал сприяє збільшенню надходжень в економіку та інтересу іноземних інвесторів у розвиток експортно-орієнтованих підприємств.

3. Розвиток технологій та інновацій: Українські агропідприємства активно впроваджують сучасні технології, такі як системи точного землеробства, автоматизація процесів, дрони та цифрові платформи для управління фермерськими господарствами. Ці інновації сприяють підвищенню продуктивності та зниженню витрат, що робить сектор привабливим для інвесторів. На даний момент ключовими пріоритетами Уряду, які направлені на підтримку та розвиток бізнесу є покращення регуляторного середовища.

Запроваджено декларативний принцип роботи для бізнесу (переведено на декларації: 47 дозволів з 76, 13 ліцензій з 35, до 500 інших публічних послуг;

Здійснюється системний перегляд регуляторних інструментів (у січні 2023 року утворено Міжвідомчу робочу групу з питань прискореного перегляду інструментів державного регулювання господарської діяльності. Основними завданнями робочої групи визначено координацію дій державних органів в частині зменшення та оптимізації інструментів державного регулювання бізнесу та удосконалення нормативної бази в частині переведення в електронну форму інструментів державного регулювання);

Створюються законодавчі основи для поширення саморегулювання бізнесу, а саме діє мораторій на перевірки бізнесу.

Перебудовується система державного нагляду (контролю) на сервісну (превентивну) (проект Закону України № 5837 «Про основні засади державного нагляду (контролю)» – добровільний аудит та страхування господарської діяльності, ризик-орієнтований підхід при плануванні перевірок, що сприятиме зменшенню кількості перевірок).

Доступ до фінансів і ринків. Проект «єРобота», що передбачає безповоротну фінансову підтримку бізнесу з метою активізації підприємницької діяльності та стимулювання створення робочих місць. Проект «єРобота» включає кілька програм грантового фінансування, зокрема: *Програма «Власна справа»* – найбільш популярна серед українців програма надання мікрогрантів для запуску нового або розвитку діючого бізнесу; *Програма «Гранти для ветеранів»* – грантова програма для учасників бойових дій і другого з подружжя (дружини або чоловіка ветерана), осіб з інвалідністю внаслідок війни, а також ветеранського бізнесу; *Програма грантів на створення або розвиток переробних підприємств* - програма передбачає надання грантів для створення або розвитку переробних підприємств за умови співфінансування з грантоотримувачем.

Також в рамках «єРобота» діє програма грантів для створення або розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства, а також – програма грантів для створення або розвитку тепличного господарства.

Гармонізація законодавства та вимог із стандартами ЄС. Захист прав споживачів (прийнято нову редакцію Закону України «Про захист прав споживачів», яким транспоновано 8 директив ЄС.

Державний ринковий нагляд (запроваджено мораторій на планові заходи державного ринкового нагляду та контролю нехарчової продукції за виключенням трьох напрямків, які підпадають під пріоритетні сфери для Угоди АСАА. Розроблено та подано на розгляд КМУ проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення державного ринкового 3 нагляду та системи технічного регулювання відповідно до вимог Європейського Союзу») [2].

Нажаль, внаслідок терористичної військової агресії з боку РФ, сектор АПК зазнав ще більших втрат, ніж відображає офіційна статистика. За даними звіту Швидкої оцінки завданих збитків та потреб (RDNA), яка була проведена для сільськогосподарського сектору України в рамках третього звіту RDNA, підготовленого Урядом України, Світовим банком, ООН та Європейським Союзом, збитки та втрати аграрного сектору становлять - 80 млрд доларів США. У звіті міститься інформація про втрати та збитки, які понесла аграрна сфера України, термінові потреби на 2024 р., а також середньо- та довгострокові потреби щодо відновлення та реконструкції галузі. Оцінки, представлені у цьому документі, відносяться до 31 грудня 2023 р. (за наявності даних), майже через два роки з моменту початку повномасштабного вторгнення [3]. За підрахунками, тільки прямі втрати для аграрного сектору становлять 10,3 млрд дол. США, більшу частину з зазначених збитків займає вартість сільськогосподарської техніки — 56,7 %, вироблена продукція (18,2 %), зерносховища (17,5 %). Це ще раз підтверджує необхідність залучення інвестицій для їх відновлення. Непрямі збитки, порівняно з 2022 р., збільшилися майже вдвічі та становлять 69,8 млрд дол. США, проти 34,25 млрд дол. США за попередній період. З них більшу частину становлять втрати через зниження виробництва в рослинництві. Незважаючи на складні умови в 2023 р. зібрано понад 117 млн т сільськогосподарських культур, що на 12 млн т більше за попередній рік. Згідно наведених даних, зернових та зернобобових культур зібрано на 5,9 млн т або на 10,97 % більше, ніж за 2022 р.; в окремих випадках, спостерігається значне збільшення обсягу збору (на-приклад цукрового буряку зібрано на 32,07 % більше, ніж за минулий період) [4].

Отже, війна Росії проти України завдала серйозного удару по інвестиційній привабливості українського АПК та його позиціях на світовому ринку. Руїнування інфраструктури, втрата частини ринків, зростання цін на логістику та інші фактори призвели до значного погіршення умов ведення бізнесу.

Проте, у післявоєнний період відновлення виробництва на основі переорієнтації на нові ринки, зростання внутрішнього споживання, стимулювання розвитку переробної промисловості та активної міжнародної допомоги можуть допомогти українському АПК не лише оговтатися від війни, але й стати більш стійким та конкурентоспроможним. Остаточний вплив війни на український АПК буде залежати від багатьох факторів, але вже зараз очевидно, що війна стане поворотним моментом у розвитку цієї галузі на інноваційній основі. У попередніх публікаціях авторів також акцентовано увагу на необхідності впровадження екологічних інновацій. Розкрито позитивний екологічний і економічний ефект використання способів агроекологічного землеробства, організаційні рівні впровадження точного землеробства, етапи біологізації процесів виробництва [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо інвестиційного клімату в Україні | Міністерство економіки України. URL:<https://me.gov.ua/documents/detail?lang=uk-ua&id=93e0fdd8-41bc-4737-a700-75d32c29d885&title=informatsiinoanalitichnimaterialischodoinvestitsiinogoklimatuvukraini>
2. Інвестиційна діяльність в Україні за 1 квартал 2024 року. Міністерство економіки України URL:<https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9cb46b66-6285-4f7f-a08e-f450f32f0cb2&title=InvestitsiinaDialnistVUkrainiZa1-Kvartal2024-Roku>
3. Нейтер Р., Зоря С., Муляр О. Збитки, втрати та потреби сільського господарства через повномасштабне вторгнення.
4. Панкова, Л.І., Камалова-Кутинець, О.М. Аналіз тенденцій та перспектив залучення іноземних інвестицій в умовах економіки війни. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2022. № 6.
5. Аверчева Н.О., Єфремов А.О. Економічний потенціал впровадження екоінновацій у сільському господарстві Півдня України. Агросвіт. 2024. №7. С. 87—96.

УДК 349.6

КОГУТЕНКО Д.В., магістрант

Науковий керівник – **ОБШОХ Н.М.**, д-р юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ТА ОХОРОНА ПРИРОДИ ЯК ОСНОВА ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ

В тезах розглядаються суть екологізації виробництва, а також шлях зниження викидів забруднюючих речовин та охорону природи.

Ключові слова: екологізація, сталий розвиток, енергоефективність, відновлювальні ресурси, зниження відходів, соціальна відповідальність бізнесу, законодавче регулювання.

Слід звернути увагу на важливість екологізації виробництва та охорони природи як основи збалансованого розвитку. У сучасному світі, де проблеми екології стають дедалі актуальнішими, необхідно знайти шлях до розвитку, який враховує не лише економічні, а й екологічні та соціальні аспекти.

Екологізація виробництва - це процес впровадження технологій та практик, які зменшують негативний вплив на довкілля. Це включає в себе раціональне використання ресурсів, зниження викидів забруднюючих речовин та охорону біорізноманіття. Важливим є становлення ефективного соціально орієнтованого бізнесу під егідою «бізнес має мати людське обличчя». Важливим ефектом розвитку підприємницької діяльності для природних ресурсів є можливість формування проектів приватного та державного партнерства. Соціально-економічні наслідки в процесі інтеграції природних ресурсів до зони впливу ринку мають посилювати ефективність функціонування. Актуальними питаннями раціоналізації природокористування як і раніше залишаються екологічно сталий розвиток галузей сфери функціонування агропромислового комплексу, екологізація промислового суспільного виробництва і господарювання. Це зумовлює потреба формування і подальший поступ

екологічно орієнтованого господарського механізму природокористування в лісовому комплексі на міжгалузевій основі. При цьому важливе значення мають оцінка, аналіз і регулювання екологічних витрат суспільного виробництва. [1].

Збалансований розвиток передбачає інтеграцію економічних, соціальних та екологічних аспектів. Основною метою є забезпечення добробуту нинішніх і майбутніх поколінь. Для цього необхідно знайти компроміс між економічним зростанням та охороною довкілля [2].

Впровадження енергоефективних технологій є ключовим кроком у напрямку екологізації. Це дозволяє знижувати витрати на енергію та зменшувати викиди парникових газів. Наприклад, використання сучасних технологій у промисловості може зменшити енергоспоживання на 20-30% [3].

Використання відновлювальних джерел енергії, таких як сонячна, вітрова та біомаса, є важливим елементом екологізації. Це не лише знижує залежність від невідновлювальних ресурсів, але й сприяє зменшенню викидів забруднюючих речовин [4].

Впровадження безвідходних технологій і систем переробки допомагає зменшити обсяги відходів. Це також дозволяє економити ресурси та зменшувати негативний вплив на довкілля [5].

Компанії, які впроваджують екологічні ініціативи, підвищують свою репутацію та довіру споживачів. Соціальна відповідальність бізнесу стає важливим аспектом стратегій розвитку, адже вона позитивно впливає на фінансові результати компаній. Держава повинна створювати сприятливі умови для екологізації через закони, які стимулюють впровадження екологічних технологій та практик. Це може включати податкові пільги для компаній, що використовують екологічні технології [6].

Отже, екологізація виробництва та охорона природи є основою збалансованого розвитку. Лише через інтеграцію економічних, соціальних і екологічних аспектів ми можемо забезпечити сталий розвиток, який відповідає потребам нинішнього та майбутніх поколінь. Успішна реалізація екологічних ініціатив вимагатиме зусиль як з боку бізнесу, так і з боку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мельниченко В.П. Екологізація виробництва: проблеми та перспективи. Екологічний вісник. 2018. № 12 (3). С. 45–58.
2. Литвин І.Г. Сталий розвиток: теорія та практика. 2019. Київ: Наукова думка. С. 112–130.
3. Сидоренко О.В. Енергоефективність у промисловості. Енергетика і довкілля. 2020. № 5 (2). С. 33–42.
4. Коваль Ю.М. Відновлювальні джерела енергії: можливості та виклики. Журнал управління. 2021. № 10 (1). С. 22–30.
5. Олійник Т.В. Екологічна відповідальність бізнесу. Львів: Освіта, 2022. С. 88–105.
6. Степаненко А. Соціальна відповідальність і екологічні ініціативи. Бізнес і екологія. 2021. № 8 (4). С. 54–63.

УДК 340.12

КОСТЮК Р.М., магістрант

Науковий керівник — **БРОВКО Н.І.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Стаття присвячена дослідженню філософських аспектів впливу цифрових технологій на право. Мета роботи полягає в аналізі того, як цифрова епоха змінює правові процеси, питання приватності, етичні виклики штучного інтелекту та виникнення нових цифрових прав.

Ключові слова: Цифровізація, глобалізація.

У час, коли глобалізація та цифровізація торкаються всіх сфер нашого життя, природним є намагання осмислити вплив цих процесів на правову систему з позицій філософського праворозуміння.

Логічним є очікувати, що ці зміни будуть мати дедалі більший вплив на наше життя, а, виходячи з досвіду минулих науково-технічних революцій, це також докорінно вплине на соціум, що, у свою чергу,

викличе природну адаптацію законодавства до нових умов. Це може привести до розмивання колишніх ціннісних підстав суспільства, а людину більш залежною та маніпулятивною.

Цифрові технології вже докорінно змінюють не лише нашу буденність, а й юридичні процеси. Цифрові технології вимагають від людини нового мислення і нового підходу щодо аналізу суспільних процесів. Цифрова філософія як різновид цифрової онтології є новим напрямком, який є сучасним переосмисленням філософії «моністичної метафізики» Г. Лейбніца, оскільки, згідно з ним, розум може бути підданий обчислювальній обробці, а цифрова філософ намагається розглянути саме питання філософії розуму. [4].

Така позиція вказує на формування нової парадигми що буде сприяти формуванню нового покоління з системним та креативним мисленням, цифровою освітою, креативним мисленням. цифрової людини і цифрового суспільства, що дозволить особистості розвиватись у певному екзистенційному просторі [5].

У практичному сенсі можна назвати впровадження системи електронного судочинства. Електронні суди дозволяють проводити судові засідання онлайн, роблять

правосуддя більш доступним та ефективним, або системи електронного документообігу, що помітно зменшують навантаження на бюрократичний апарат і сприяють його прозорості. Серед позитивних прикладів також можна назвати цифровий слід, який людина залишає в мережі, за допомогою якого можна віднайти докази її протиправних дій.

Але не тільки позитивні наслідки єдині. Нова епоха має ряд викликів та загроз, серед яких дослідники виділяють такі: Захист приватності та конфіденційності: у зв'язку з концентрацією великого об'єму персональних даних, їх збору та зберігання, збільшується ризик незаконного заволодіння та порушення приватності [2],[3].

Цифрова безпека: збільшення залежності нашого життя від цифрових технологій, у свою чергу, збільшує і нашу вразливість до кібератак. Зловживання даними з метою шахрайства та шантажу потребує підвищеної уваги до безпеки в кіберсередовищі [2], [3].

Етика: непрозоре використання алгоритмів, штучного інтелекту та зібраних особистих даних породжує надзвичайно багато етичних проблем, а також дискусій щодо моральності використання подібного інструментарію, наприклад, у соцмережах [1], [3].

Проблематика штучного інтелекту: оскільки ця технологія є доволі новою, але вже досягла значних успіхів, вона породжує масу проблемних аспектів, починаючи з вищезазначених проблем конфіденційності, безпеки та етики. Проблема авторського права: чи може вона належати розробникам, компанії чи самому ШІ [1].

Всі ці проблеми породжують низку вимог, які стають перед законодавцями, а також перед суспільством:

Потреба в оновленні законодавства: природньо, що законодавець не встигає за технічним прогресом, але в даній ситуації ця потреба є значущою. Звісно, законодавство має враховувати специфіку цифрового простору і не повинно заганяти в рамки новітні технології, а сприяти їх гармонійному розвитку.

Етика: досягнення суспільного консенсусу стосовно етичних рамок і обмежень новітніх технологій та компаній, що їх розробляють. Питання конфіденційності, прозорості та підзвітності мають бути головними.

Освіта: підвищення рівня обізнаності серед громадян про їхні права в цифрову епоху є ключовим аспектом захисту цих прав. Освіта має сприяти розумінню ризиків та можливостей, пов'язаних з цифровими технологіями. Міжнародна співпраця: забезпечення прав людини в цифрову епоху потребує глобальних зусиль та координації між різними країнами. Міжнародне співробітництво може допомогти створити єдині стандарти та підходи до вирішення цих питань.

Міжнародна співпраця: забезпечення прав людини в цифрову епоху потребує глобальних зусиль та координації між різними країнами. Міжнародне співробітництво може допомогти створити єдині стандарти та підходи до вирішення цих питань.

Цифрова епоха привносить багато нових викликів як для правової системи в цілому, так і для філософії права зокрема, які потребують глибокого аналізу та нових підходів до регулювання та захисту прав людини. Ця сфера викликає живий інтерес як у науковців, так і у законодавців.

Підсумовуючи ключові моменти, можна зробити висновок, що у суспільстві повинні бути створені цифрові парадигми освіти, культури, людини в умовах глобального розвитку світу, що базуються на інноваційній компоненті. Однак, цифрові технології мають як позитивні, так і негативні аспекти, які вимагають вивчення з використанням філософського підходу. Майбутні дослідження повинні зосередитися на пошуку балансу між розвитком технологій та захистом прав людини, як найвищої цінності з позицій правової аксіології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Digital human rights in the context of artificial intelligence and globalization / T. Kolomoiets et al. Humanities studies. 2024. Vol. 97. No 20. P. 207–217. DOI:[10.32782/hst-2024-20-97-24](https://doi.org/10.32782/hst-2024-20-97-24) (дата звернення: 23.10.2024).
2. URL:https://ccu.gov.ua/sites/default/files/petryshyn_o._v._gylyaka_o._s._prava_lyudyny_v_cyfrovu_epohu.pdf.
3. URL https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2021/Conf_20.09.21/29.pdf.
4. Воронкова В.Г., Нікітенко В.О. Філософія цифрової людини і цифрового суспільства: теорія і практика. Запоріжжя: Гельветика, 2022. 460 с.
5. Кушакова-Костицька Н.В., Бровко Н.І., Сердюк І.В. Право та мораль в інформаційному суспільстві: навч. посібник. Київ: НАВС, 2021. 179 с.

УДК 340.1

ТИЩЕНКО О.В., магістрант

Науковий керівник – **ТИМОЩУК О.Г.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ЮРИСТІВ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

В тезах розглядаються виклики та шляхи подолання формування правової культури.

Ключові слова: правова культура, юридична освіта, правові цінності, правосвідомість, соціалізація особистості.

Вітчизняні наукові праці часто трактують культуру як набір правових цінностей, що відображають суспільний прогрес і включають права та свободи громадян, а також інші важливі соціальні цінності. Право – це одне з головних досягнень цивілізації, яке підтримує існування і розвиток культури [1, с.75]. Виховання правової культури тісно пов'язане з правовою соціалізацією особистості, яка включає засвоєння правових цінностей, норм та установок.

Культурна цінність права полягає, передусім, у постійному «окультуренні права», насиченні його новим культурним змістом, культурними тенденціями тощо [2, с.131]. Правова культура юриста відіграє вирішальну роль у розв'язанні юридичних конфліктів, які є частиною його професійної діяльності. Юридичний конфлікт – це протиріччя права та конфронтація суб'єктів права стосовно застосування, порушення або тлумачення правових норм. Правова культура юриста включає професійні знання, уміння і навички, правосвідомість та законну поведінку. Високий рівень юридичних знань і навичок є основою професійного статусу юриста, а його розширення вимагає інтегрованих і комплексних знань. Спеціальні знання не замінюють право, але розширюють і поглиблюють правосвідомість юриста [3, с.65].

Ключовим елементом правової культури є своєчасне отримання повної і достовірної інформації щодо чинної нормативно-правової бази та юридичної практики. Для юриста важливо розуміти значення інформації та використовувати сучасні технології.

Правова культура правника – це частина загальної культури суспільства, яка відображає розвиток правосвідомості та законності. Вона включає здатність захищати громадян від зловживань владою, забезпечення верховенства права, справедливий розподіл благ та обов'язків, і рівну відповідальність усіх перед законом. Це проявляється у його організаторській, адміністративній та правотворчій діяльності.

Процес формування правової культури здійснюється через розвиток і вдосконалення цих складових. Професор Данильян О.Г. зазначає, що формування правової культури у транзитивному суспільстві, зокрема в Україні, є складним завданням. З одного боку, створення демократичної, правової держави потребує високого рівня правової культури населення, з іншого боку, у транзитивному суспільстві бракує необхідних умов для формування правової культури [4, с.303,304].

Здобуття професійної кваліфікації у сфері права має ґрунтуватися на вільному виборі та усвідомленні суспільної значущості спеціальності. Це формується через засвоєння знань про права і свободи людини, повагу до них, гуманістичні правові ідеї та відповідальність до законності. Для підвищення якості юридичної освіти важливо впровадження освітніх напрямів у систему середньої освіти. Реформування вищої юридичної освіти ускладнюється розпорошеністю ВНЗ за підпорядкованістю, що перешкоджає управлінню та інтеграції в європейський простір [5, с. 235].

Необхідне створення єдиної системи управління вищими юридичними закладами, підпорядкування їх МОНС України, створення конкуренції між закладами різних форм власності. Освітній процес у юридичній освіті перевантажений нормативно-теоретичним навчанням і мало орієнтований на практику. Навчальні плани не враховують неправових аспектів діяльності юриста, що становить важливу частину його професійної активності. Випускники ВНЗ часто не володіють юридичною технікою, не вміють вирішувати конкретні юридичні проблеми, працювати в команді, не володіють іноземними мовами та комп'ютерними програмами.

Вищі навчальні заклади з підготовки юристів повинні приділяти більше уваги політичним і гуманітарним цінностям, розвивати у студентів моральні, лідерські, естетичні якості. Практика показує, що широкий політичний кругозір і розуміння суспільства підвищують професіоналізм юристів. Виконання складних завдань у вищій освіті потребує високої якості освітніх послуг для розвитку людського потенціалу країни.

Вирішити проблеми допоможе створення системи безперервної освіти та підвищення кваліфікації кадрів. Важливо також формувати культуру юридичного мислення, аналітичного підходу до подій у суспільстві. Найбільші професійні здобутки досягаються людьми з широким політичним кругозором. Тому важливо, щоб студенти опановували методи аналізу юридичних процесів, знання правових відносин та норм, що впливають на професійну діяльність.

З моменту незалежності України вищі навчальні заклади створили необхідні умови для розвитку культури майбутніх юристів, застосовуючи різні методи навчання та виховання протягом усього періоду навчання.

Отже, формування правової культури у юристів має ключове значення для розвитку демократичного суспільства. Вона включає не лише професійні знання та навички, а й правосвідомість і правомірну поведінку. Важливо враховувати історичну спадщину і ментальні особливості українського народу для успішного створення правової держави. Застосування сучасних інформаційних технологій та отримання достовірної інформації є необхідними елементами цього процесу. Висока якість юридичної освіти, інтеграція міждисциплінарних знань та підтримка правової творчості є основою для виховання компетентних і етично свідомих юристів, які зможуть сприяти захисту прав громадян і утвердженню верховенства права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білий П. Правова держава і правова культура: взаємозв'язок та результативність. Право України. 1997. С. 68–77.
2. Шупінська О. Загальне і особливе у співвідношенні категорій правової та юридичної культури. Право України. 2006. № 11. С. 121–131.
3. Марченко Ю.Г. Аналіз стану сформованості комунікативної компетентності у майбутніх юристів. Вісник наукових досліджень: актуальні регіональні проблеми економіки, права, управління і соціальної сфери. 2010. № 13. С. 89–97.
4. Сучасний словник із суспільних наук / за ред. О. Г. Данильяна, М. І. Панова. Харків: Прапор, 2006.
5. Бідюкова М.С., Колесник М.О., Соловійова Л.М. Особливості роботи з клієнтом, який потребує допомоги у кримінальній справі: навч. посіб. Суми, 2006. 143 с.

УДК 347.633:342.7

ОШУРКО С.О., магістрант

Науковий керівник – ТИМОЩУК О.Г., канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ ОФОРМЛЕННЯ ВІДСТРОЧКИ ОСОБИ ЯКА СТАЛА БАТЬКОМ-ОДИНАКОМ

В тезах розглядаються особливості відстрочки батькам які виховую неповнолітню дитину без одного із батьків.

Ключові слова: відстрочка, воєний стан, батьків-одинаків.

Сучасна правова система передбачає різноманітні соціальні гарантії для осіб, які потребують особливого захисту та підтримки, включаючи батьків-одинаків. В умовах зростання кількості неповних сімей особливого значення набуває забезпечення належних умов для виховання дітей, у тому числі через надання відстрочки або звільнення від певних обов'язків для осіб, які самостійно здійснюють батьківські функції. Однак процес оформлення відстрочки для батька-одинака має низку правових особливостей, зумовлених як національним законодавством, так і міжнародними стандартами соціального захисту.

Відповідно до законодавства України, батьком-одинаком визнається чоловік, який самостійно виховує дитину без матері, яка або померла, або втратила батьківські права, або перебуває в іншій неспроможній ситуації. Право на відстрочку від військової служби передбачене законом. Відповідно до ст. 23 Закону України "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію"[1], одинокий батько, який самостійно виховує дитину (дітей), має право на відстрочку від призову під час мобілізації. Це стосується також батьків, які виховують дитину з інвалідністю. На утриманні яких перебуває дитина з інвалідністю, яка має будь-які види порушень функцій організму III-IV ступеня їх вираження та обмеження життєдіяльності будь-якої категорії II-III ступеня їх вираження відповідно до критеріїв встановлення інвалідності дітям. Жінки та чоловіки, на утриманні яких перебуває повнолітня дитина, яка є особою з інвалідністю I чи II групи, до досягнення нею 23 років.

Якщо дитина не має інвалідності відстрочка надається, якщо дитині не виповнилося 18 років. Важливим аспектом є те, що військовозобов'язаний повинен довести, що він фактично займається вихованням дитини самостійно. Для отримання відстрочки необхідно подати до військкомату пакет документів, що підтверджує статус одинокого батька. До цього переліку входять: свідоцтво про народження дитини, документи, що підтверджують відсутність матері (свідоцтво про смерть, рішення суду про позбавлення батьківських прав тощо), довідка про склад сім'ї.

Під час дії воєнного стану законодавство передбачає спрощення процедур для отримання відстрочки, зокрема скорочення термінів розгляду заяви та збільшення кількості уповноважених органів, що можуть приймати рішення про відстрочку. Заяву можна подати до

військового комісаріату або через адміністрацію громади. У деяких випадках є можливість подати документи онлайн. Військовий комісаріат має розглянути заяву у встановлений законодавством термін (зазвичай 30 днів). У разі відмови ви маєте право оскаржити рішення вищестоящому органу (військовому комісаріату вищого рівня) або в судовому порядку. Особи, які отримали відстрочку, залишаються на військовому обліку[2]. Особа зобов'язана повідомляти військкомат про будь-які зміни в обставинах, наприклад, якщо дитина досягла 18-річного віку або змінився його сімейний статус. У разі зміни обставин (наприклад, якщо батько-одинак одружується або дитина досягає певного віку), військовий комісаріат має право переглянути рішення про надання відстрочки.

Отож, процес оформлення відстрочки для батьків-одинаків є важливим правовим механізмом, що допомагає забезпечити баланс між військовими обов'язками та сімейними зобов'язаннями. Для успішного оформлення відстрочки рекомендується звертатися за консультаціями до юристів або спеціалістів у цій галузі, щоб отримати актуальну і детальну інформацію про свої права та обов'язки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію. Закону України. Відомості Верховної Ради України, 1993, № 44, ст. 416. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>
2. Про військовий обов'язок і військову службу. Закон України. Відомості Верховної Ради України, 1992, № 27, ст. 385. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>
3. Про затвердження Порядку проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період. Постанова Кабінету Міністрів України від 16 травня 2024 р. № 560 URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/560-2024-%D0%BF#Text>

УДК: 342.7:341.231.14

ВЕЖИЧАНІНА К.І., магістрантка

Науковий керівник – **ТИМОЩУК О.Г.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В тезах досліджуються основні правові механізми захисту прав людини в Україні, виявляються ключові виклики, що постають на шляху їх реформування, та окреслюються можливі напрями розвитку в контексті євроінтеграції.

Ключові слова: євроінтеграція, реформи, права людини.

Процес євроінтеграції України став потужним стимулом для реформування національної правової системи, зокрема в сфері захисту прав людини. Наближення до стандартів Європейського Союзу потребує глибоких структурних змін та адаптації законодавства до європейських норм. Основні принципи прав людини, закріплені в міжнародних договорах та європейському праві, зумовлюють необхідність удосконалення правових інструментів, які забезпечують належний рівень захисту прав громадян. Проте цей процес супроводжується численними викликами, зокрема у зв'язку з військовою агресією, яка триває в Україні, та зумовленими нею кризовими явищами в суспільстві. Окрім того, на шляху реформування постають питання ефективності правозастосування, незалежності судової системи та інтеграції інноваційних механізмів захисту прав людини. У цих умовах надзвичайно важливо аналізувати наявні правові інструменти та перспективи їх модернізації для забезпечення відповідності європейським стандартам [1].

Нині Україні необхідно провести реформи та вдосконалити правові інструменти для забезпечення прав людини, адже часто доступні засоби захисту залишаються невикористаними, а санкції за порушення службових обов'язків нечітко прописані в нормативних актах. Це призводить до формального підходу, що знижує ефективність

правового захисту. Важливим кроком є створення ефективної судової системи, яка забезпечить стабільність держави та відповідність європейським стандартам [2]. Основні труднощі в реалізації прав людини в Україні полягають у відсутності прямої відповідальності держави перед громадянами та відсутності чітких меж застосування правових норм, що гальмує соціальний розвиток. Конституційно-правовий механізм захисту прав людини є ключовим для процесу євроінтеграції, де судова влада відіграє важливу роль у зміцненні демократії та виконанні міжнародних зобов'язань України перед ЄС.

Процес євроінтеграції зобов'язує Україну дотримуватися стандартів захисту прав людини та боротися з корупцією, зокрема у сфері правосуддя, свободи слова, прав національних меншин та рівності прав жінок. Для цього необхідно адаптувати українське законодавство до європейських стандартів, що сприятиме демократичному розвитку країни та підвищенню захисту прав громадян [3]. Для реалізації цілей євроінтеграції Україні необхідно привести своє законодавство у відповідність до стандартів Європейського Союзу, зокрема, шляхом проведення реформ у судовій системі, гарантування свободи медіа та підтримки розвитку громадянського суспільства. У цілому, процес євроінтеграції сприяє покращенню захисту прав і свобод людини в Україні, наближаючи національне законодавство до міжнародних стандартів і підтримуючи більш прозорий та демократичний розвиток країни [4]. Максимальна ефективність регулювання прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні залежить від різних чинників, і їхнє дослідження може допомогти досягти найкращого захисту прав громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Здобутки та виклики України у питаннях прав людини на шляху до європейської інтеграції. Юридичний науковий електронний журнал. № 2/2024. С. 56–59. DOI:10.32782/2524-0374/2024-2/10
2. Гришко В.І., Киричук Б.С. Євроінтеграція як запорука післявоєнного відновлення України: актуальні проблеми та перспективи розвитку. Південноукраїнський правничий часопис. 2022 № 4. Ч. 1. Південноукраїнський правничий часопис. 2022. 4. 22.
3. Корунчак Л.А. Євроінтеграція: питання адаптації законодавства України до правової системи Європейського Союзу. Південноукраїнський правничий часопис. 2022. DOI:10.32850/sulj.2022.4.2.3
4. Тимошук О.Г. Забезпечення прав людини в контексті євроінтеграційних процесів в Україні. Гарантії забезпечення прав та свобод людини: національний та міжнародний досвід: колективна монографія. Біла Церква: Білоцерківський національний аграрний університет, 2023. С. 206–241.

УДК 327:321.7

ЛЕВАДНЯ О.О., магістрантка

Науковий керівник – **ТИМОЩУК О.Г.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРАГНЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ТА СУСПІЛЬСТВА

У тезах визначається, що Україна, маючи міцні культурні, політичні та економічні зв'язки з Європою, наполегливо працює над реформами для досягнення членства в ЄС. Після отримання статусу кандидата в червні 2022 року, євроінтеграційний процес залишається одним із ключових пріоритетів країни, що відображає стратегічний вибір як держави, так і суспільства.

Ключові слова: євроінтеграція, членство в ЄС, угода про вступ.

Тема вступу України до Європейського Союзу не є новою для сучасної правової школи. Правники, науковці, політики та саме суспільство вже давно визначилися щодо цього питання. Вона стала предметом численних наукових досліджень, статей та дисертацій. Однак з часом, і з розвитком України, ця тема стає все більш актуальною, особливо на нинішньому етапі державотворення, привертаючи до себе ще більше уваги [1]. Нині ми бачимо Україну в умовах війни, і стаємо свідками ухвалення рішень, які впливають на наше майбутнє, зробивши його або більш комфортним, або, навпаки, складнішим. Одне з важливих питань, яке має

стратегічне значення для нової української ідентичності, хоча й не є новим для країни, — це її вступ до ЄС. Цей вибір належить не лише до компетенції влади, але й відображає прагнення народу та держави. Це усвідомлений, впевнений та стратегічний вибір українців [2].

28 лютого 2022 року, невдовзі після початку російського вторгнення, Україна подала заявку на вступ до Європейського Союзу. Президент Володимир Зеленський закликав до негайного прийняття за «новою особливою процедурою», а вісім лідерів країн ЄС підтримали пришвидшення цього процесу, того ж дня президентка Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн заявила, що Україна належить до ЄС, і що блок бажає її приєднання, хоча це потребуватиме часу.

1 березня 2022 року Європейський парламент підтримав рекомендацію зробити Україну офіційним кандидатом на членство, а 10 березня Рада ЄС звернулася до Європейської комісії з проханням надати оцінку щодо заявки. 8 квітня Урсула фон дер Ляєн особисто передала Зеленському анкету для законодавчого опитування. 17 квітня Україна завершила першу частину опитування, а 9 травня — другу [3].

17 червня 2022 року Єврокомісія рекомендувала надати Україні статус кандидата на вступ до ЄС, і вже 23 червня цей статус було офіційно надано. За рік після цього були підведені підсумки щодо прогресу в інтеграційних процесах. Єврокомісія підтвердила, що Україна активно працює над необхідними реформами для початку переговорів про вступ [4]. Напередодні річниці статусу кандидата Єврокомісія представила проміжну оцінку, відзначивши успіх у судовій реформі та законодавстві про медіа, а також прогрес у боротьбі з корупцією, зокрема у відкритті антикорупційних справ, таких як затримання голови Верховного суду. На сьогодні Україна чекає на подання Єврокомісією переговорної рамки щодо вступу, очікуваної у березні 2024 року. Отже, Україна є невід'ємною частиною європейської спільноти з міцними культурними, політичними та економічними зв'язками з Європою. Її вступ до ЄС — лише питання часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Макаренко Н.А. Нові перспективи вступу України до Європейського Союзу: вплив російсько-української війни 2022 року на євроінтеграцію. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2022. DOI:[10.24144/2788-6018.2022.01.66](https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.01.66)

2. Тимошук О. Г. Законодавчі зміни після набуття Україною статусу кандидата в члени ЄС в умовах війни в Україні. Україна на шляху до ЄС: виклики та перспективи : матеріали Круглого столу з нагоди Дня Європи в Україні (БНАУ, 7 травня 2024 р.). Біла Церква, 2024. С. 11–13.

3. Скрипник О.М. Перспективи та виклики української євроінтеграції. Modern engineering and innovative technologies. 2023. Вип. 26. Ч. 4. С. 18–23. URL:<https://www.moderntechno.de/index.php/meit/issue/view/meit26-04/meit26-04>.

4. European Council conclusions, 23-24 June 2022. URL:<https://www.consilium.europa.eu/media/57442/2022-06-2324-euco-conclusionsen.pdf>

УДК 340

БАТУРА М.О., магістрантка

Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД

В тезах розглядається європейський та світовий досвід реформування вищої юридичної освіти в сфері національної безпеки.

Ключові слова: національна безпека, вища юридична освіта, євроінтеграція, навчальний курс, здобувачі вищої освіти.

Національна безпека країни може бути забезпечена лише шляхом одночасного розв'язання цього питання в ряді різноманітних галузей, а саме: військовій, технічній,

технологічній, економічній, фінансовій, політичній, екологічній, інформаційній тощо. Сфера вищої освіти не може бути винятком із наведеного вище переліку, хоча б у зв'язку з тим, що першочерговим завданням її функціонування є підготовка висококваліфікованих фахівців для всіх без винятку перерахованих галузей. В даному сенсі аспекти безпеки вищої освіти є визначальними для всіх інших сфер соціально-економічного життя.

У світі, повному різного роду війн, освіта, в тому числі вища, є запорукою освіченості, духовності, патріотизму, національної самосвідомості та свідомої поведінки. Лише шляхом одночасного розв'язання проблем у багатьох різних галузях, таких як військова, технічна, науково-технічна, економіка, фінанси, політика, навколишнє середовище, інформація тощо, можна забезпечити загальну безпеку країни. Не є винятком і галузь вищої юридичної освіти, адже першочерговим напрямком її діяльності є підготовка висококваліфікованих спеціалістів для всіх без винятку перелічених галузей. У цьому сенсі всі аспекти національної безпеки у сфері вищої освіти є визначальними для всіх інших сфер соціально-економічного життя.

Україна потребує модернізації системи підготовки та перепідготовки фахівців для забезпечення національної безпеки України та її адаптації до системи підготовки фахівців вищої кваліфікації, яка здійснюється в розвинених країнах світу [1]. Оскільки запаси освіти, професійної підготовки та здоров'я населення становлять близько 75% багатства країни, а працівники, які мають вищу освіту, створюють близько 56% ВВП, то кожна держава й суспільство зацікавлені в якісній освіті та висококваліфікованій робочій силі, яка відповідає потребам соціального та економічного розвитку країни [2, с. 90].

Без сумніву привнесення зарубіжного досвіду формування стратегій національної безпеки буде цінним для України, тому що він збагатить її стратегію, і разом з тим, дозволить врахувати позитивні та негативні наслідки, які сприятимуть адаптації цього міжнародного досвіду до умов нашої країни. Але необхідно врахувати важливий нюанс – Україна є наріжним каменем європейської безпеки [3, с. 403].

Доцільно навести досвід уряду Австралії, що широко використовує у сфері національної безпеки недержавних учасників, які тісно взаємодіють також із правоохоронними органами. Зокрема низка незалежних учасників надають аналітичну підтримку через дослідження та освіту, особливо Центр передового досвіду з поліцейської діяльності та безпеки (ARC Center for Excellence in Policing and Security (CEPS)) [4], Університет Чарльза Стерта [5], Коледж національної безпеки [6] тощо. В інших австралійських університетах можна знайти більше спеціалістів хоча і менші центри. Така кількість закладів пов'язана з тим, що Австралійська дослідницька рада (Australian Research Council) [7] фінансує проекти, безпосередньо пов'язані з просуванням національної безпеки Австралії.

В Законі України «Про національну безпеку України» пріоритетами національних інтересів визначено інтеграцію України в європейський політичний, економічний, безпековий, правовий простір, набуття членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами [8]. Так, наукова програма НАТО «Наука заради миру та безпеки» (Science for Peace and Security (SPS) Programme) об'єднує вчених України та вчених держав – членів НАТО і держав – членів Європейського Союзу, які спільно вирішують питання безпеки за допомогою наукового співробітництва. Крім застосування наукових розробок у сфері боротьби з тероризмом і новими загрозами, пріоритетними є розвиток інформаційних технологій, сфери біології клітин і біотехнології, нових матеріалів, захист довкілля та раціональне використання природних ресурсів [9].

Для модернізації національної системи вищої юридичної освіти пропонується ввести навчальний курс «Основи національної безпеки» з урахуванням сучасних європейських та національних тенденцій національної безпеки, особливо в освітній сфері. Вивчення даного курсу передбачатиме формування у здобувачів вищої освіти уявлення про сутність і феномен національної безпеки як важливої складової суспільного буття, забезпечення відповідних

механізмів керівництва та стратегічного планування у сфері національної безпеки, структуру та склад підрозділів безпеки та оборони, формування відповідних механізмів лідерства та стратегічного планування у сфері національної безпеки, визначення впливу на національну безпеку знання загроз і способів мінімізації цих загроз, та знайомство з кращими світовими практиками в цій галузі.

Під час вивчення даного навчального курсу здобувачі вищої юридичної освіти мають:

- 1) отримати знання про сутність національних інтересів та національної безпеки, її принципи, державну політику, складові сфери безпеки та оборони, системи забезпечення національної безпеки, зокрема, керівництво та координацію у сферах національної безпеки та оборони України;
- 2) отримати уявлення про механізми прийняття управлінських рішень у сфері національної безпеки;
- 3) отримати знання про стратегічні документи з національної безпеки інших країн, інструментах державної влади та «балансі сил» у міжнародних відносинах, а також уміння проаналізувати доктрини та стратегії національної безпеки зарубіжних країн і визначити потенційний вплив їх реалізації на національну безпеку України;
- 4) навчитися аналізувати і використовувати вітчизняний і закордонний досвід у сфері забезпечення національної безпеки і оборони;
- 5) навчитися виявляти та аналізувати загрози національній безпеці та приймати управлінські рішення з урахуванням національних інтересів;
- 6) отримати можливість давати загальну оцінку тенденціям розвитку державної політики у сферах національної безпеки та оборони;
- 7) уміти розробляти короткостроковий і довгостроковий прогноз розвитку ситуації на основі отриманих даних;
- 8) розвивати навички дослідницької та пошукової діяльності в питаннях національної безпеки, навички роботи з інформацією, її узагальненнями та критичним мисленням;
- 9) вміти розвивати навички реалізації своїх прав у питаннях демократичного громадянського контролю над сектором безпеки та оборони.

Даний навчальний курс має забезпечити нормативно-правову та теоретичну базу для формування і подальшого розвитку знань, навичок та умінь здобувачів вищої юридичної освіти, необхідних для управління та прийняття рішень у сфері національної безпеки, аналітичної обробки інформації, досліджень різних аспектів безпеки, зокрема політичного, економічного, військового, інформаційного тощо.

Отже, в сфері вищої юридичної освіти доцільно впровадити навчальний курс «Основи національної безпеки» з урахуванням сучасних тенденцій національної безпеки в освітній сфері. Також слід розробити заходи щодо розширення участі українських вищих навчальних закладів та наукових установ у програмі НАТО «Наука заради миру та безпеки»; організувати постійний моніторинг динаміки участі українських учасників освітнього процесу в проєктах Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іщенко А.Ю. Критерії національної безпеки в освітній сфері: зарубіжний досвід та висновки для України: аналітична записка. URL:http://http://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/16114.034.pdf. (дата звернення: 25.10.2024).
2. Лузік Е.В., Хоменко Л.О. Модернізація вищої освіти України в контексті національної безпеки. Вісник Національного авіаційного університету. Сер.: Педагогіка. Психологія. 2017. № 1 (10). С. 88–92.
3. Криштанович М.Ф., Пушак Я.Я., Флейчук М.І., Франчук В.І. Державна політика забезпечення національної безпеки України: основні напрямки та особливості здійснення: монографія. Львів: Сполум, 2020. 418 с.
4. ARC Center of Excellence for Policing and Security. 2023. URL:<https://regnet.anu.edu.au/research/centres/arc-centre-excellence-policing-and-security-ceps> (date of access: 25.10.2024).
5. Charles Sturt University. 2023. URL:<https://www.csu.edu.au/> (date of access: 25.10.2024).
6. Australian National University. 2023. URL:<https://nsc.crawford.anu.edu.au/> (date of access: 25.10.2024).
7. Australian Research Council. 2022. URL:<https://www.arc.gov.au/> (date of access: 25.10.2024).
8. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII: станом на 31 берез. 2023. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 25.10.2024).

9. Програма НАТО «Наука заради миру та безпеки». Міністерство освіти і науки України. Наука - Європейська та Євроатлантична інтеграція. URL:<https://mon.gov.ua/ua/nauka/yevrointegraciya/nato> (дата звернення: 25.10.2024).

УДК 342.95/343.42

ДИШЛЮК А.В., магістрантка

Науковий керівник – МАКАРЧУК В.В., д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНО-ЦЕРКОВНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

В тезах розглядаються відносини держави і церков, держави та релігійних організацій, проблеми державно-церковних відносин в сучасній Україні.

Ключові слова: державно-церковні відносини, релігійна організація, російсько-українська війна.

Проблеми державно-церковних відносин в сучасній Україні були і залишаються в центрі підвищеної уваги як науковців, так і органів державної влади, громадських і релігійних організацій. Вони мають високий рівень суспільної актуалізації. Їх осмислення в практичному, а також і в теоретичному сенсі є важливим і необхідним. Це детермінується тими трансформаційними процесами, що відбулися і відбуваються в Україні.

1. Право на свободу світогляду й віросповідання

Конституція України у ст. 35 визначила, що кожен має право на свободу світогляду й віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноосібно чи колективно релігійні культи й ритуальні обряди, вести релігійну діяльність [1]. При цьому свобода думки, совісті і релігії охороняється також ст. 9 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і є однією з основ «демократичного суспільства» в розумінні цієї Конвенції. Також Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» [3], прийнятий 23 квітня 1991 року зі змінами, гарантує не лише право на свободу совісті громадянам України та здійснення цього права, але й передбачає, що в Україні всі правовідносини, пов'язані із свободою совісті й діяльністю релігійних організацій, регулюються законодавством України.

2. Відокремлення церкви (релігійних організацій) від держави

Церква (релігійні організації) в Україні відокремлена від держави.

Держава захищає права і законні інтереси релігійних організацій; сприяє встановленню відносин взаємної релігійної і світоглядної терпимості й поваги між громадянами, які сповідують релігію або не сповідують її, між віруючими різних віросповідань та їх релігійними організаціями; бере до відома і поважає традиції та внутрішні настанови релігійних організацій, якщо вони не суперечать чинному законодавству.

Релігійні організації не виконують державних функцій. Релігійні організації не беруть участі у діяльності політичних партій і не надають політичним партіям фінансової підтримки, не висувають кандидатів до органів державної влади, не ведуть агітації або фінансування виборчих кампаній кандидатів до цих органів. Священнослужителі мають право на участь у політичному житті нарівні з усіма громадянами.

3. Принципи взаємин держави і церкви.

Слід наголосити, що існують декілька головних принципів, які є основою для взаємин держави і церкви. Ці принципи формувалися в драматичних історичних колізіях, модифікувалися та набували більш гуманного характеру щодо віруючих інших конфесій. Принципи державно-церковних відносин визначають: світський або клерикальний характер держави; конституційно-правовий статус релігійних організацій та їх членів; майновий стан; міру участі Церкви у справах держави і суспільства тощо [4].

4. Санкції та кримінальні провадження щодо представників УПЦ МП

Пошкодження чи зруйнування релігійної споруди або культового будинку - карається штрафом до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від шістдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

Незаконне утримування, осквернення або знищення релігійних святинь - караються штрафом до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від шістдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

1. Незаконне перешкоджання здійсненню релігійного обряду, що зірвало або поставило під загрозу зриву релігійний обряд, -

карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.

2. Примушування священнослужителя шляхом фізичного або психічного насильства до проведення релігійного обряду -

карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців [2].

Отже, російсько-українська війна, безперечно, вплинула й на релігійно-церковне середовище країни. З одного боку, відбулися справді знакові події – об'єднання православних церков Київської традиції, отримання об'єднаною церквою (ПЦУ) про автокефалію від Вселенського патріарха Варфоломія І. З іншого боку, кардинальне переформатування православної мережі супроводжується загостренням агресії з боку УПЦ МП, а політика щодо унеможливлення діяльності Московського патріархату в Україні наштовхується не лише на спротив УПЦ МП, а й на внутрішній спротив певних суб'єктів владних повноважень, як в органах державної влади, так і в органах місцевого самоврядування, навіть у правоохоронних органах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 27.10.2024).

2. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III: станом на 25 жовт. 2024 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 27.10.2024).

3. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 № 987-XII: станом на 23 верес. 2024 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text> (дата звернення: 27.10.2024).

4. Державно-церковні та суспільно-релігійні відносини в умовах війни Росії проти України. Національний інститут стратегічних досліджень. URL:https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-07/religiini_vidnosyny_dopovid_13072023_zdioruk.pdf (дата звернення 27.10.2024).

УДК 349.2

КАРАПУТА Ю.М., магістрантка

Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

КРИТЕРІЇ БРОНЮВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

В тезах розглядаються критерії бронювання працівників підприємства в умовах правового режиму воєнного стану.

Ключові слова: воєнний стан, мобілізація, бронювання, критичність.

Після повномасштабного вторгнення російської федерації та введення Указом Президента із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року в Україні воєнного стану, суб'єкти господарювання стикнулися з багатьма проблемами в організації своєї роботи. Зокрема це ракетні атаки на об'єкти критичної інфраструктури та, як наслідок, масові тривалі відключення електроенергії та зменшення кількості продуктивних годин, зниження економічної й споживчої активності, проблеми з транспортом та логістикою тощо. Але одним з найбільших викликів, які створюють проблеми у виробничому процесі є мобілізація військовозобов'язаних працівників (призов громадян на військову службу), яка є одним із заходів правового режиму воєнного стану, необхідного для забезпечення оборони країни.

Згідно з ст. 65 Конституції України [1] та частини 1 ст. 1 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» [2] захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є конституційним обов'язком громадян України.

Але є й інша сторона: підприємницький сектор наповнює бюджети різних рівнів, сплачуючи податки й, відповідно, є одним з основних джерел підтримки функціонування національної економіки в умовах війни.

Тому потрібен баланс, якого можна досягнути завдяки бронюванню військовозобов'язаних працівників. Воно надає тимчасову відстрочку від мобілізації та дозволяє забезпечити роботу підприємств, які виконують критично важливі функції для оборони держави та підтримки економіки.

Постановою Кабінету Міністрів України від 05.06.2024 року № 650 «Деякі питання бронювання військовозобов'язаних під час воєнного стану» було оновлено Порядок бронювання військовозобов'язаних під час воєнного стану (затвердженого Постановою КМУ від 27 січня 2023 року № 76) [3] для підприємств, установ та організацій та затверджено Порядок

бронювання військовозобов'язаних під час воєнного стану засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг.

Відповідно до пункту 1 Порядку бронювання військовозобов'язаних під час воєнного стану виділяють п'ять блоків суб'єктів бронювання військовозобов'язаних працівників:

1. Органи державної влади, інші органи, органи місцевого самоврядування.
2. Підприємства, установи та організації, які є критично важливими для забезпечення потреб Збройних Сил, інших військових формувань в особливий період.
3. Підприємства, установи та організації, які є критично важливими для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період.
4. Спеціальні установи ООН, міжнародні судові органи, міжнародні та неурядові організації та установи, членом, учасником або спостерігачем яких є Україна, відповідно до укладених міжнародних договорів України.
5. Оператори протимінної діяльності, які проводять розмінування (гуманітарне розмінування) відповідно до законодавства.

Даним Порядком також визначено, що військовозобов'язані можуть бути заброньовані незалежно від військового звання, віку та військово-облікової спеціальності.

Ще постановою Кабінету Міністрів України від 05.06.2024 року № 650 «Деякі питання бронювання військовозобов'язаних під час воєнного стану» було оновлено Критерії та порядок, за якими здійснюється визначення підприємств, установ та організацій, які є критично важливими для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період, а також критично важливими для забезпечення потреб Збройних Сил, інших військових формувань в особливий період, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2023 року № 76.

Пунктом 9 Критеріїв та порядку визначено критично важливими для забезпечення потреб Збройних Сил, інших військових формувань в особливий період такі суб'єкти господарювання:

1) підприємства, установи та організації, які здійснюють виробництво товарів, виконання робіт і надання послуг на платній та/або безоплатній основі, необхідних для забезпечення потреб Збройних Сил, включені до переліку, затвердженого Міноборони;

2) підприємства, установи та організації, які здійснюють виробництво товарів, виконання робіт і надання послуг, необхідних для забезпечення потреб військових формувань (крім Збройних Сил), утворених відповідно до законів України, включені до переліків, затверджених центральними органами виконавчої влади, що здійснюють керівництво цими військовими формуваннями, СБУ, в інтересах яких вони здійснюють виробництво товарів, виконують роботи, надають послуги;

3) юридичні особи приватного права, установчі документи яких визначають благодійну діяльність в одній чи кількох сферах, визначених Законом України від 5 липня 2012 р. [№ 5073-VI](#) “Про благодійну діяльність та благодійні організації”, які здійснюють виробництво/закупівлю товарів, виконання робіт і надання послуг, необхідних для забезпечення потреб Збройних Сил, інших військових формувань, включені до переліку, затвердженого Міноборони;

4) підприємства, установи та організації, що здійснюють підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації зовнішніх пілотів (операторів) безпілотних роботизованих систем та зовнішніх екіпажів безпілотних роботизованих систем, підприємства, установи та організації, що здійснюють підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації з радіоелектронної боротьби в інтересах сил безпеки та оборони України, підприємства, установи та організації, що здійснюють підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації з тактичної медицини в інтересах сил безпеки та оборони України, критерії щодо яких визначені наказом Міноборони;

5) підприємства, установи та організації, які виробляють безпілотні системи (безпілотні авіаційні комплекси, безпілотні літальні апарати, безпілотні наземні (роботизовані) комплекси, безпілотні водні (плаваючі) комплекси) озброєння, військову і спеціальну техніку, боєприпаси, їх складові частини та інші товари оборонного призначення на замовлення Адміністрації Держспецзв’язку, інших державних замовників у сфері оборони.

У разі відповідності критеріям підприємство, установа або організація звертається до центрального органу виконавчої влади, іншого державного органу, органу державного управління, юрисдикція якого поширюється на всю територію України (за сферою управління чи галуззю національної економіки), або до обласної, Київської та Севастопольської міської держадміністрації, (військової адміністрації у разі її утворення), на території юрисдикції яких вони розташовані.

До звернення додаються копії підтверджувальних документів, а також інформація про подання підприємством, установою, організацією податкової звітності за останній календарний квартал, що підтверджується копією податкової декларації з відмітками (штампами) контролюючого органу, який отримав податкову декларацію, із зазначенням дати її отримання або квитанцією про прийняття податкової декларації у разі її подання засобами електронного зв’язку або іншими підтверджувальними документами.

Відповідальний орган, до якого надійшло звернення, зобов’язаний у строк не більш як 10 робочих днів з дня його отримання розглянути його на відповідність підприємства, установи, організації критеріям та за результатами розгляду прийняти одне з таких рішень:

1. Про відповідність підприємства, установи, організації критеріям і визначення їх критично важливими для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період;

2. Про невідповідність підприємства, установи, організації критеріям.

Копію рішення про відповідність підприємства, установи, організації критеріям, і визначення їх критично важливими для функціонування економіки та забезпечення

життєдіяльності населення в особливий період, відповідальний орган надсилає Мінекономіки та Міноборони (СБУ, Службі зовнішньої розвідки, розвідувальному органу Міноборони).

Підтвердження даного статусу здійснюється суб'єктами господарювання не рідше ніж один раз на рік.

Відповідно до пункту 2 Порядку бронювання військовозобов'язаних під час воєнного стану, здійснюється згідно з рішенням Мінекономіки за списками військовозобов'язаних, які пропонуються до бронювання на період мобілізації та на воєнний час, погодженими Міноборони (військовозобов'язаних, які перебувають на військовому обліку в СБУ, Службі зовнішньої розвідки, розвідувальному органі Міноборони, - за списками, погодженими СБУ, Службою зовнішньої розвідки, розвідувальним органом Міноборони), в паперовій та/або електронній формі або в електронній формі засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (Портал Дія).

У рішенні Мінекономіки зазначається строк дії відстрочки, який не може перевищувати:

- строку проведення мобілізації, - для військовозобов'язаних, що працюють в органах державної влади, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, та військовозобов'язаних, які працюють або проходять службу в Державній кримінально-виконавчій службі;

- строку дії контракту (договору) на поставку товарів, виконання робіт і надання послуг, необхідних для забезпечення потреб Збройних Сил, інших військових формувань, - для військовозобов'язаних, що працюють на підприємствах, в установах та організаціях, які є критично важливими для забезпечення потреб Збройних Сил, інших військових формувань в особливий період;

- 12 місяців, - для військовозобов'язаних, що працюють на підприємствах, в установах та організаціях, які є критично важливими для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період;

- строк договору (контракту) або строку, на який їх обрано (призначено), - для військовозобов'язаних, що працюють у спеціалізованих установах ООН, міжнародних судових органах, міжнародних та неурядових організаціях та установах, членом, учасником або спостерігачем у яких є Україна, відповідно до укладених міжнародних договорів України.

Кількість військовозобов'язаних, які відповідно до закону підлягають бронюванню, повинна становити не більше 50 відсотків кількості військовозобов'язаних працівників на підприємстві, і установі чи організації станом на 18 травня 2024 р [3].

Отже, мобілізація військовозобов'язаних працівників для суб'єктів господарювання є одним з найбільших викликів, які створюють проблеми при організації їх роботи. Через те, що, підприємницький сектор є основним джерелом підтримки функціонування національної економіки в умовах війни, то компроміс досягається завдяки бронюванню працівників. Бронювання військовозобов'язаних працівників – це надання тимчасової відстрочки від мобілізації (призову) працівникам підприємств, установ та організацій, які мають право їх бронювати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 27.10.2024).
2. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 № 2232-ХІІ: станом на 7 верес. 2024 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 27.10.2024).
3. Деякі питання бронювання військовозобов'язаних під час воєнного стану: Постанова Каб. Міністрів України від 05.06.2024 № 650 : станом на 2 жовт. 2024 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/650-2024-п#Text> (дата звернення: 27.10.2024).
4. Деякі питання реалізації положень Закону України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію” щодо бронювання військовозобов'язаних на період мобілізації та на воєнний час: Постанова Каб. Міністрів України від 27.01.2023 № 76: станом на 24 жовт. 2024 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2023-п#Text> (дата звернення: 27.10.2024).

УДК 314.7

ТОЛОКОЛЬНИКОВА К.В., магістрантка

Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

НЕЛЕГАЛЬНИЙ ВИЌЗД ЗА КОРДОН ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЌНІ

В тезах розглядаються причини та наслідки нелегального виїзду за кордон під час війни в Україні.

Ключові слова: нелегальний виїзд за кордон, національна безпека, наслідки нелегального перетину кордону.

Нелегальний виїзд громадян за кордон під час війни в Україні залишається серйозною проблемою, яка має соціальні, економічні, політичні та безпекові наслідки для країни. За умов військової агресії та впровадження мобілізаційних заходів, держава намагається обмежити виїзд громадян призовного віку для забезпечення кадрових потреб Збройних сил України. Однак ці обмеження призводять до поширення нелегальних каналів міграції, які вимагають глибокого аналізу та належних заходів протидії.

1. Соціальні та морально-етичні аспекти

Питання виїзду за кордон під час війни особливо гостро стоїть на тлі морального обов'язку перед Батьківщиною. Нелегальний виїзд чоловіків, які повинні бути доступні для мобілізації, викликає невдоволення в суспільстві та може призводити до втрати довіри до органів влади. Водночас, частина громадян намагається уникнути служби через об'єктивні причини, такі як відповідальність за утримання родин або побоювання за власне життя, що також слід враховувати.

2. Економічні наслідки

Виїзд працездатного населення може мати негативний вплив на економіку країни, оскільки це призводить до втрати кваліфікованої робочої сили. Це особливо критично для галузей, які потребують значних трудових ресурсів. Поряд із цим, багато громадян вважають виїзд єдиним способом забезпечити родини у фінансово нестабільний період, коли війна руйнує економічну інфраструктуру, підприємства та робочі місця.

3. Безпекові загрози

З точки зору національної безпеки, нелегальний виїзд громадян може стати джерелом проблем у випадку виникнення ситуацій, коли країні необхідно збільшити чисельність армії. Поширення нелегальних маршрутів виїзду підриває ефективність мобілізаційних заходів, а також сприяє розвитку корупції. Це ускладнює контроль за мобілізаційним процесом і знижує здатність держави ефективно протистояти зовнішнім загрозам.

4. Державні заходи та методи протидії

З метою зниження масштабів нелегального виїзду за кордон, український уряд впроваджує жорсткіші перевірки на кордонах та підвищує кримінальну відповідальність за ухилення від мобілізації. Важливо, щоб ці заходи були збалансовані, а підтримка тих, хто залишається в Україні, забезпечувалась на належному рівні. Важливу роль відіграє також налагодження співпраці з міжнародними партнерами для посилення контролю за міграційними потоками.

5. Етичні дилеми та перспективи вирішення проблеми

Для ефективного вирішення проблеми нелегального виїзду за кордон необхідно знайти баланс між забезпеченням потреб оборони країни та підтримкою громадян, які залишаються в Україні. Впровадження соціальних програм, які допоможуть людям адаптуватися в умовах війни та отримати доступ до працевлаштування й освіти, можуть зменшити бажання шукати нелегальні шляхи для міграції.

Наслідки порушення правил виїзду за кордон:

Адміністративна та кримінальна відповідальність.

1. Незаконний перетин кордону, а також ухилення від мобілізації можуть каратися великими штрафами або навіть позбавленням волі. У випадку доведеного факту ухилення від мобілізації особі може загрозувати покарання за статтею 336 Кримінального кодексу України [1].

2. Втрата права на виїзд у майбутньому.

- Особи, які порушили законодавство, можуть втратити право на виїзд за кордон на невизначений термін, що регламентується рішенням відповідних державних органів.

3. Можливість втрати соціальних гарантій.

- Для осіб, які нелегально залишили країну, можливе обмеження в доступі до соціальних пільг або державних допомог у майбутньому [2].

Порядок виїзду за кордон під час війни в Україні визначається комплексом заходів для забезпечення національної безпеки, а також задоволення потреб громадян, які мають обґрунтовані причини для тимчасового перебування за межами країни. Порушення встановлених правил призводить до серйозних правових наслідків та підкреслює важливість обов'язків перед державою під час воєнного стану [3].

У разі порушення правил виїзду за кордон під час воєнного стану, законодавством передбачені суворі наслідки для осіб, які ухиляються від мобілізації або виїжджають нелегально [4].

За час дії правового режиму воєнного стану багато українців виїхали в країни Європейського Союзу. За різними оцінками, їхня кількість сягає понад 5 мільйонів, а то й більше. Але реальна статистика щодо наших біженців насправді може бути меншою. Чинovníки ООН дають ще іншу цифру. Також слід врахувати, що певна кількість людей виїхала нелегально (тобто поза межами пунктів пропуску та без належних правових підстав) [5, с. 163].

Таким чином, проблема нелегального виїзду за кордон під час війни є комплексною і вимагає як державних, так і суспільних зусиль. Вирішення цього питання повинно враховувати як національну безпеку, так і соціальні потреби та морально-етичні аспекти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III: станом на 25 жовт. 2024 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 25.10.2024).
2. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993 № 3543-XII: станом на 7 верес. 2024 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text> (дата звернення: 25.10.2024).
3. Про внесення зміни до Правил перетинання державного кордону громадянами України: Постанова Каб. Міністрів України від 02.04.2024 № 366. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2024-n#Text> (дата звернення: 25.10.2024).
4. Відповіді на актуальні запитання про перетинання кордону під час воєнного стану. Державна прикордонна служба України – Офіційний вебсайт. URL:<https://dpsu.gov.ua/ua/news/39487-%20ANONS%20-Vidpovidi-na-aktualni-zapitannya-pro-peretinannya-kordonu-pid-chas-vonnogo-stanu> (дата звернення: 25.10.2024).
5. Макарчук В.В. Співвідношення понять «біженці», «тимчасовий захист» та «втікачі від війни». Українські вимушені мігранти: інтеграція, ідентичність, повернення: збірник матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. МІОК, 25 травня 2023 р. м. Львів, 2023. С. 163–165. URL:<https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/9092/1/Spivvidnoshennia.pdf> (дата звернення: 25.10.2024).

УДК 314.7

ХОЛОД В.Л., магістрант

Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

НЕЛЕГАЛЬНА МІГРАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДЕРЖАВУ

В тезах розглядаються причини та наслідки нелегальної міграції та її вплив на державу.

Ключові слова: нелегальна міграція, національна безпека, наслідки нелегальної міграції.

Тема нелегальної міграції є актуальною для багатьох країн, зокрема для тих, що розташовані на перетині міграційних шляхів або мають економічні привабливі умови для мігрантів. Нелегальна міграція суттєво впливає на різні сфери життя держави – від економіки до безпеки. Розглянемо основні аспекти та наслідки цього явища.

1. Поняття та причини нелегальної міграції

1.1. Визначення нелегальної міграції

Нелегальна міграція – це процес перетину кордону або перебування на території країни без відповідного дозволу чи документів, що підтверджують законність присутності.

1.2. Основні причини нелегальної міграції

Причинами міграції можуть бути:

- економічні (пошук кращих умов праці та рівня життя);
- політичні (бажання втекти від репресій, переслідувань);
- соціальні (з'єднання з родиною чи друзями);
- гуманітарні (бажання уникнути збройних конфліктів, стихійних лих) [1, с. 48].

2. Економічний вплив нелегальної міграції на державу

2.1. Позитивні економічні ефекти

• Заповнення дефіциту робочої сили: Нелегальні мігранти зазвичай працюють у секторах, де є потреба в низькокваліфікованих робітниках, таких як сільське господарство, будівництво та послуги.

• Стимулювання споживчого ринку: Нелегальні мігранти витрачають зароблені кошти, що підтримує економіку на споживчому рівні.

2.2. Негативні економічні ефекти

• Тиск на ринок праці: Збільшення пропозиції робочої сили може призвести до зниження зарплат для місцевих працівників, що викликає незадоволення серед населення.

• Витрати на соціальну підтримку: Держава може нести витрати на медичне обслуговування, освіту та соціальне забезпечення нелегальних мігрантів, що створює додаткове навантаження на бюджет [2, с. 87].

3. Соціальні та культурні наслідки нелегальної міграції

3.1. Культурні зміни та асиміляція

• Нелегальна міграція сприяє культурному обміну, але водночас може призвести до культурних конфліктів, коли мігранти не готові до інтеграції в місцеве суспільство або вважають за краще жити у своїх громадах.

3.2. Соціальна напруга та ксенофобія

• Масова нелегальна міграція може викликати невдоволення у місцевих громадах, зокрема в регіонах із високим рівнем безробіття або низьким рівнем доходів. Це може призводити до напруження, зростання ксенофобії та соціальних конфліктів [3, с. 102].

4. Політичні наслідки нелегальної міграції

4.1. Вплив на імміграційну політику

• Нелегальна міграція змушує країни посилювати контроль на кордонах, що потребує додаткових витрат на безпеку, обслуговування прикордонних служб та співпрацю з іншими державами в питаннях міграції.

4.2. Внутрішня політика та громадська думка

• Вплив нелегальної міграції може спричинити радикалізацію політичних настроїв, посилення популістичних рухів, які виступають за суворіші обмеження на імміграцію [4].

5. Безпекові ризики нелегальної міграції

5.1. Загроза злочинності

• Частина нелегальних мігрантів може бути втягнута в злочинні угруповання, які займаються торгівлею людьми, наркотиками або іншими протизаконними діями.

5.2. Терористична загроза

• Нелегальні міграційні потоки можуть бути використані терористичними організаціями для прихованого проникнення на територію іншої держави, що створює потенційну загрозу для громадської безпеки [5].

6. Шляхи подолання проблеми нелегальної міграції

6.1. Удосконалення імміграційної політики

- Створення ефективної системи обліку та контролю мігрантів, поліпшення умов для легальної міграції, що може зменшити масштаби нелегальних потоків.

6.2. Розвиток міжнародної співпраці

- Співпраця з країнами-походження мігрантів для боротьби з причинами міграції, такими як бідність, безробіття та збройні конфлікти.

6.3. Підтримка програм інтеграції

- Впровадження програм для інтеграції мігрантів у суспільство, навчання мовам, забезпечення доступу до роботи та освіти, що допоможе знизити рівень соціальної напруги та ксенофобії [6].

За час дії правового режиму воєнного стану багато українців виїхали в країни Європейського Союзу. За різними оцінками, їхня кількість сягає понад 5 мільйонів, а то й більше. Але реальна статистика щодо наших біженців насправді може бути меншою. Чиновники ООН дають ще іншу цифру. Також слід врахувати, що певна кількість людей виїхала нелегально (тобто поза межами пунктів пропуску та без належних правових підстав) [7, с. 163].

Отже, нелегальна міграція – складне явище, яке впливає на всі аспекти життя держави: економіку, соціальну сферу, політику і безпеку. Для успішного подолання цієї проблеми необхідний комплексний підхід, що поєднує міжнародне співробітництво, реформу імміграційної політики та заходи щодо соціальної адаптації мігрантів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артишевська О.В., Кириченко І.М. Нелегальна міграція як загроза національній безпеці України. *Право і безпека*. 2020. № 27 (1). С. 45–50.
2. Лопатюк Н.І. Соціально-економічні наслідки нелегальної міграції та шляхи їх мінімізації. *Економіка і держава*. 2021. № 10. С. 84–88.
3. Макаренко О.І. Вплив міграції на розвиток ринку праці в Україні. *Економічні інновації*. 2019. № 21 (3). С. 99–105.
4. Звіт з моніторингу міграційних процесів. Державна міграційна служба України. URL:<https://dmsu.gov.ua/diyalnist/monitoring-migracijnix-proczesiv/zvit-z-monitoringu-migracijnix-proczesiv.html> (дата звернення: 25.10.2024).
6. World Migration Report 2022. IOM Publications - International Organization for Migration. URL:<https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022> (date of access: 25.10.2024).
7. Макарчук В.В. Співвідношення понять «біженці», «тимчасовий захист» та «втікачі від війни». Українські вимушені мігранти: інтеграція, ідентичність, повернення: збірник матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. МІОК, 25 травня 2023 р. м. Львів, 2023. С. 163–165. URL:<https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/9092/1/Spivvidnoshennia.pdf> (дата звернення: 25.10.2024).

УДК 349.41

САДОВА Є.В.,

Науковий керівник – **НАСТІНА О.І.**, канд. юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

ПРИМУСОВЕ ПРИПИНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Розглядаються правові основи та практичні аспекти примусового припинення права власності на землю в Україні в умовах воєнного стану. Аналізується законодавство, яке регулює дане питання, зокрема норми Конституції України та Земельного кодексу. Висвітлюються соціальні наслідки таких дій.

Ключові слова: примусове припинення права власності, земельне законодавство, воєнний стан, компенсація.

В умовах сучасної російсько-української війни, яка триває з 2014 року, а з 2022 року перейшла в стадію повномасштабної агресії, Україна змушена вдаватися до різних заходів для

забезпечення обороноздатності та безпеки населення. Одним з ключових інструментів держави в таких умовах є можливість вилучення майна, включаючи земельні ділянки, для задоволення потреб національної оборони. Це питання стосується не тільки правових аспектів, але й етичних і соціальних проблем, оскільки вилучення земель зачіпає основні права громадян, гарантовані Конституцією. Тема примусового вилучення земельних ділянок в умовах воєнного стану є однією з найгостріших в сучасному правовому полі України. Вона охоплює як нормативно-правові аспекти, так і практичні виклики, з якими стикаються як органи влади, так і громадяни. Особлива увага приділяється компенсації, яка повинна бути справедливою, однак на практиці часто виникають проблеми з її належним забезпеченням.

Нормативно-правова база вилучення земель в умовах воєнного стану.

Примусове вилучення земель регулюється кількома основними нормативно-правовими актами України, що стосуються як забезпечення національної безпеки, так і захисту прав власників майна. Основним актом, який надає державі право вилучати землю, є Конституція України. Відповідно до статті 41 Конституції[1], кожен має право на приватну власність, і це право не може бути порушене. Водночас Конституція передбачає, що примусове вилучення майна може здійснюватися лише за умов, передбачених законом, і за умови надання власнику повної та справедливої компенсації.

Закон України "Про правовий режим воєнного стану" (стаття 15)[2] визначає, що в умовах воєнного стану органи державної влади можуть вилучати будь-яке майно для потреб оборони, зокрема земельні ділянки. Це положення є одним з основних інструментів, яким держава користується під час військових дій, однак воно також містить важливі застереження щодо обов'язковості компенсації.

Земельний кодекс України містить детальні положення, що стосуються вилучення земель для суспільних потреб і з метою оборони. Статті 140-143 Земельного кодексу[3] передбачають порядок вилучення земельних ділянок, зокрема визначають, що вилучення може бути здійснене за рішенням суду або органу влади.

Практика вилучення земель у період воєнного стану

Практична реалізація законодавчих положень про вилучення земель є складним процесом, який часто супроводжується різними труднощами та суперечностями. Одним з основних аспектів, які викликають суперечки, є визначення справедливої компенсації за вилучені земельні ділянки. Конституція і законодавство гарантують компенсацію власникам, однак механізм її визначення та надання залишається складним і часто викликає невдоволення з боку власників землі.

В умовах повномасштабної війни, яка почалася в 2022 році, державні органи вже неодноразово зверталися до механізмів примусового вилучення майна. Наприклад, в зоні активних бойових дій у Донецькій та Луганській областях, значна кількість земельних ділянок була використана для розміщення військових баз та укріплень. У багатьох випадках, через невідкладні потреби, земля була вилучена без попереднього погодження з власниками, що створює значний правовий вакуум. Судова практика свідчить про велику кількість випадків, коли власники землі звертаються до суду з вимогами щодо компенсації за вилучене майно. У багатьох випадках суди стають на бік власників, вимагаючи від держави забезпечити справедливі компенсаційні виплати. Однак проблема полягає в тому, що бюджетні обмеження та економічна криза часто роблять неможливим своєчасне виконання цих зобов'язань.

Проблеми з компенсацією та оцінкою майна

Однією з ключових проблем, що виникає в процесі вилучення земель, є оцінка вартості майна та своєчасність виплат компенсацій. Відповідно до Закону України "Про оцінку земель"[4], кожна земельна ділянка повинна бути оцінена незалежним експертом перед її вилученням. Проте, в умовах воєнного стану, проведення таких оцінок стає складним через активні бойові дії або неможливість доступу до земельної ділянки. Як наслідок, власники

можуть отримати компенсацію, яка не відповідає ринковій вартості їхнього майна, що призводить до судових процесів та конфліктів між державою та громадянами.

Крім того, бюджетні обмеження, з якими стикається держава під час війни, значно ускладнюють своєчасну виплату компенсацій. Часто власники змушені чекати роками, перш ніж отримають відшкодування за вилучене майно, що суттєво погіршує їхнє фінансове становище та може викликати соціальні протести.

Припинення права власності на землю в Україні в умовах воєнного стану є необхідним заходом для забезпечення національної безпеки та оборони. Законодавство країни передбачає чіткі механізми для такого вилучення, однак на практиці виникає низка проблем, пов'язаних з оцінкою майна, компенсацією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 16 жовтня 2024 року).
2. Закон України "Про правовий режим воєнного стану": Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
3. Земельний кодекс України: Закон України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення: 16 жовтня 2024 року).
4. Закон України "Про оцінку земель": Закон України від 11 січня 2000 року № 1378-14. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-14>

УДК 342.9

КОВАЛЕНКО В.І., магістрант

Науковий керівник – **МЕЛЬНИК В.О.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИРІШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ СПОРІВ

Розглянуто історико-правовий аспект та виокремлено три періоди в історії розвитку законодавства щодо правового регулювання вирішення земельних спорів. Охарактеризовано сучасний стан правового регулювання вирішення земельних спорів.

Ключові слова: земельні спори, земельні відносини, земельні права, земельна реформа, медіація.

Для українців земля завжди відігравала одну з провідних ролей як у повсякденному житті, так і на державному рівні. Відомо, що ще з давніх часів більшість конфліктів між людьми виникали саме через земельні суперечки. В добу, коли правові норми були відсутні, земельні спори врегульовувалися силою, впливом соціального статусу чи завдяки звичаєвому праву, а в більш новітні часи законодавством країн світу було розроблено досить чіткі норми, завдяки яким можна вирішити будь-які суперечки, які пов'язані із земельними питаннями. Не виключенням є і Україна. Трансформація земельних відносин, земельна реформа тощо обумовлюють появу нових конфліктів й спорів. Питання правового регулювання, що сприяє успішному вирішенню земельних спорів – актуальне, оскільки своєчасне й ефективне вирішення останніх є однією з найвагоміших гарантій в реалізації земельних прав й інтересів сторін, а також відповідає за забезпечення принципу верховенства права у земельних відносинах.

Сучасне вітчизняне законодавство розвивається не лише внаслідок викликів сьогодення, але і зважаючи на минулий досвід, практичні розробки, що були здійсненні в попередні покоління. Не виключенням в цьому є і земельне законодавство. Проаналізувавши наукові джерела [1; 11; 12], можна виділити 3 періоди в історії розвитку законодавства, що визначало основи регулювання вирішення земельних спорів: 1) до сімнадцятого року ХХ ст.; 2)

радянський період; 3) сучасний – від поч. 90-х років ХХ ст. і до сьогодні. Такий поділ є не випадковим, він відповідає процесам, які відбувалися на українських землях і демонстрували особливості становлення самостійної держави і її законодавства.

На українських землях земельні відносини зародилися з давніх часів, що підтверджують записки «батька історії» Геродота. Від I ст. н.е., на територіях, які входять до складу сучасної України, починають утворюватись римські колонії. Швидше за все земельні відносини в той далекий час регулювалися нормами звичаєвого права. Актуальними дані норми залишалися і в період Київської Русі. «Руська правда» Ярослава Мудрого 1016-1017 рр. містила згадки про земельні відносини, але досить обмежені. В подальшому на українські землі поширювалися норми Новгородської Судної грамоти, де містилися відомості про суперечку, яка стосувалася землі й бджолиних угідь між сьбрами й особою, котра здійснила покупку ділянки землі або лісу з бджолиними угіддями. У ст. 62 «Про межі» та ст. 63 «Про землі суд» Судебника 1497 р. йшла мова про земельні спори. Судебник 1550 р. дещо розширив норми, які стосувалися земельних справ. Про земельні спори йшлося і в Соборному Укладенні 1649 р., зокрема, стосовно того, що показання свідків по земельним спорам поступаються документальному обґрунтуванню права землеволодіння за ступенем пріоритетності [12, с. 179]. Великі зміни відбулися після того, як Москва за Березневими статтями Б. Хмельницького поширила свій вплив на територію Лівобережної України, а з часом приєднала більшість українських земель. З середини ХVІІ ст. на українських землях розпочало діяти законодавство Російської імперії. Так, за період правління Катерини ІІ було здійснено розробку системи межових законів: Маніфест 1765 р., у 1766 р. – «Генеральні правила» й «Настанови землемірам», Межова інструкція 1776 р. тощо, згодом був прийнятий кодифікований акт – Звід законів межових. Перелічені правові акти понад 100 років відігравали фундаментальну роль в організації й регулюванні земельного кадастру. Кардинальні зміни в земельному законодавстві Російської імперії наступили після скасування кріпацтва 19.02.1861 р. Чергові нововведення були запроваджені у зв'язку з революцією 1905 р. Зокрема, в Указі П.А. Столипіна «Про доповнення деяких постанов діючого закону, що стосується селянського землеволодіння і землекористування» від 09.11.1906 р. Вкінці весни 1911 р. був ухвалений закон «Про землевпорядкування». Адміністративна процедура рішення земельних спорів, чинна на той час, була багато в чому вимушеною, так як за наявності великої кількості конфліктів, що мали зв'язок із формальними процедурами, судочинство не було спроможне справитись з усіма скаргами. [12, с. 180]. Отож, до 1917 р. Україна знаходилася в складі двох імперій – Російської та Австро-Угорської й, з огляду на зазначене, власного законодавства як такого не мала.

Другий етап розвитку законодавства в питаннях земельних спорів розпочався внаслідок революції 1917 р. та становлення радянської влади. У законодавчих актах більшовиків містилося чимало норм, які стосувалися організації процедури вирішення земельних спорів. Починаючи від 1919 р. поступово почала вирівнюватись практика їх розгляду, було визначено систему органів, їх компетенція й порядок діяльності. В ті часи процесуальна сторона розгляду земельних спорів визначалася Циркуляром НКЗ і НКЮ від 27.05.1920 р. Для їх вирішення при волосних земельних комітетах були утворені примирительні комісії, а також третейські суди. 24.05.1922 р. було прийнято Закон «Про порядок розгляду земельних спорів», 29 листопада цього ж року було ухвалено Земельний кодекс УРСР [2, с. 237]. У 1922 р. на ІІІ сесії ВЦВК було ухвалено рішення стосовно утворення спеціальних земельних комісій. Вирішення земельних спорів здійснювалось у порядку, встановленому законом, що був регламентований Інструкцією НКЗ і НКЮ від 10.01.1924 р. Далі, у 1930 р. земельні комісії були ліквідовані, а функція з вирішення земельних спорів була передана різним органам, що відбувалось до 1932 р. 03.09.1932 р. ЦВК і СНК СРСР було прийнято спеціальну Постанову «Про створення стійкого землекористування колгоспів», у якій земельні суперечки були виключені з нормальної цивільної чи навіть «змішаної» юрисдикції. Для їх вирішення були створені районні, обласні, крайові і республіканські земельні комісії [12, с. 181]. Після Другої світової

війни задля охоплення правовим регулюванням усіх земельних відносин було прийнято Закон «Основи земельного законодавства Союзу РСР і союзних республік» від 13.12.1968 р. Верховною Радою СРСР. Ст. 49 Закону було встановлено, які органи мали компетентність вирішувати земельні спори, було здійснено регулювання підвідомчість земельних спорів [2, с. 239]. Земельний кодекс УРСР, який був прийнятий 08.07.1970 р., включав Розділ X, що був приурочений порядку вирішення земельних спорів, але в більшості норми Кодексу регламентували якраз адміністративний порядок вирішення земельних спорів, так як компетентними органами розгляду земельних спорів були Рада Міністрів Української РСР, виконавчі комітети місцевих Рад народних депутатів [7].

Наступний третій етап розвитку земельного законодавства був започаткований у 1990 р. союзним законодавством разом із прийняттям Закону «Про власність» від 24.12.1990 р. та «Основ законодавства Союзу РСР і союзних республік про землю» від 28.02.1990 р. 18.12.1990 р. Верховною Радою УРСР був ухвалений Земельний кодекс УРСР згідно Основ законодавства Союзу РСР і союзних республік про землю. Зазначеним кодексом було встановлено, що земельні спори вирішуються судом, місцевими радами, державним арбітражем, третейським судом [8]. 18.12.1990 р. ще була ухвалена Постанова Верховної Ради УРСР «Про земельну реформу». 13.03.1992 р. було ухвалено нову редакцію Земельного кодексу України, згідно якої порядок розгляду земельних спорів й система органів, що їх вирішувал, не були змінені [5]. Ухвалення нових нормативних актів у галузі реформування земельних відносин, в тому числі Закону України «Про плату за землю» від 19.09.1996 р., Закону України «Про оренду землі» від 06.10.1998 р., Указу Президента України «Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам та організаціям» від 08.08.1995 р., Указу Президента України «Про приватизацію та оренду земельних ділянок несільськогосподарського призначення для здійснення підприємницької діяльності» від 12.07.1995 р. тощо, обумовило появу нових категорій земельних спорів, пріоритет у вирішенні яких остаточно почав віддаватись якраз судовим органам [12, с. 185].

25.10.2001 р. був ухвалений Земельний Кодекс України в новій редакції, що чинності набув 1 січня наступного року й діє донині [12, с. 185]. Що ж стосується чинного законодавства, зокрема Земельного кодексу України, то в ньому відсутнє чітке формулювання поняття «земельний спір». Проте, погоджуємось з І. Каркаш з приводу того, що останнє можна визначити, ґрунтуючись на сутності й змісті інших норм Земельного кодексу України. Зокрема, під земельними спорами згідно зазначеного доцільно розуміти «неврегульовані розбіжності, котрі мають зв'язок із використанням норм земельного законодавства щодо володіння, розпорядження й користування земельними ділянками і реалізацією інших прав на землю, що виникають між суб'єктами земельних відносин й підлягають розв'язанню у порядку, який встановлений на законодавчому рівні» [9, с. 132]. Чинним Земельним кодексом України, зокрема ч. 1 ст. 158 визначається коло органів, які вирішують земельні спори. До таких, зокрема, відносяться суд та органи місцевого самоврядування. У той же час, у представленій нормі у деякій мірі передбачається розмежування компетенції згаданих органів щодо вирішення земельних спорів. Так, згідно ч. 2 ст. 158 Кодексу земельні спори щодо володіння, розпорядження й користування земельними ділянками, які знаходяться у власності юридичних осіб й громадян, до того ж й спори стосовно розмежування територій селищ, сіл, міст, районів й областей вирішуються тільки судом. При цьому, земельні спори у межах території територіальних громад стосовно меж земельних ділянок, котрі знаходяться у власності й користуванні громадян, обмежень у використанні земельних сервітутів й земель, дотримання громадянами правил добросусідства, до того ж й спори щодо розмежування меж районів у містах, у відповідності до положень ч. 3 ст. 158 Земельного кодексу України, вирішуються органами місцевого самоврядування. Проте, ч. 5 ст. 158 згаданого Кодексу наголошує на тому, що у випадку незгоди власників землі чи землекористувачів з рішенням органу місцевого самоврядування земельний спір вирішується виключно у судовому порядку

[6]. Земельні спори вирішуються в порядку господарського, адміністративного й цивільного судочинства. При цьому, розмежування між судами повноважень стосовно розгляду земельних спорів провадиться на основі положень процесуальних кодексів [4, с. 266]. Що стосується порядку розгляду земельних спорів органами місцевого самоврядування, то останній регламентований ст. 159 Земельного кодексу України. Ст. 161 регламентує особливості виконання рішень органів місцевого самоврядування стосовно спорів [6]. Окрім зазначеного, ст. 158-1 Земельного кодексу України передбачається також врегулювання земельних спорів й шляхом медіації згідно зазначеного Кодексу та Закону України «Про медіацію» [6; 10]. Згідно ст. 1 Закону, під медіацією розуміється позасудова конфіденційна, структурована, добровільна процедура, у ході якої сторони за допомогою медіатора (чи медіаторів, якими є спеціально підготовлені незалежні, нейтральні, неупереджені фізичні особи) здійснюють спроби запобігти появі чи врегулювати конфлікт (спір) за допомогою переговорів [10]. Суд та органи місцевого самоврядування сприяють примиренню сторін цих спорів [6; 10]. Посередництво медіатора й безпосередня участь сторін у розв'язанні спору виступають гарантією виконання прийнятого сторонами рішення на добровільній основі, а отже й ефективним способом гарантування земельних прав [3, с. 149].

Таким чином, правове регулювання вирішення земельних спорів пройшло довгий етап становлення і розвитку. Сьогодні вирішення земельних спорів регулюється Земельним Кодексом України, Законом України «Про медіацію», положеннями процесуальних кодексів тощо. До органів, що вирішують земельні спори відносяться суд та органи місцевого самоврядування. Чинним законодавством також передбачається врегулювання спорів й шляхом медіації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боднарчук О.Г., Васьківська К.М., Гаврилішин А.П. Земельне право: навчальний посібник. Ірпінь: Університет ДФС України, 2021. 446 с.
2. Бурцев О.В. Становлення і розвиток законодавчого забезпечення вирішення межових земельних спорів: історико-правовий аспект. Проблеми законності. 2013. Вип. 124. С. 233–240.
3. Бусуйок Д.В. Законодавче регулювання вирішення земельних спорів у порядку медіації. Часопис Київського університету права. 2019. № 2. С. 147–150.
4. Земельне право: підручник. 3-тє вид., доп. і перероб. / за ред. М.В. Шульги. Харків: Юрайт, 2023. 592 с.
5. Земельний кодекс України від 13.03. 1992 р. Верховна Рада України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-12#Text> (дата звернення: 28.10.2024)
6. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. Дата оновлення: 26.01.2024 р. Верховна Рада України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 28.10.2024)
7. Земельний кодекс УРСР від 08.07.1970 р. Верховна Рада УРСР. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2874a-07#Text> (дата звернення: 28.10.2024)
8. Земельний кодекс УРСР від 18.12.1990 р. Верховна Рада УРСР. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-12> (дата звернення: 28.10.2024)
9. Каракаш І.І. Правове регулювання розгляду та вирішення земельних спорів як гарантія захисту прав на землю. Підприємство, господарство і право. 2017. № 12. С. 132–138.
10. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. Верховна Рада України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 28.10.2024)
11. Удовенко І.О., Шемякін М.В., Барабаш Н.П. Земельні спори та розгляд судових справ: вирішення конфліктів у земельних відносинах. Наукові перспективи. 2023. № 11 (41). С. 1063–1064.
12. Яцун О.В. Розвиток законодавства з питань вирішення земельних спорів. Вісник Запорізького національного університету. 2010. № 4. С. 177–188.

ЗМІСТ

Васильчук І.Ю., Сімакова С.І. Аналіз причин та наслідків корупції в державі.....	3
Кобець Д.В., Сімакова С.І. Міжнародний досвід у сфері запобігання та протидії корупції в Україні.....	4
Лесняк А.М., Ковальчук І.В. Оподаткування агробізнесу: сучасні підходи та перспективи.....	6
Новак Є.О., Новак Т.С. Роль агрегаторів у розвитку біоенергетики як напряму діяльності суб'єктів господарювання у сільському господарстві: правові питання.....	8
Андріяш І.В., Пахомова А.О. Внутрішня та зовнішня міграція в Україні: причини та наслідки.....	10
Бойко І.О., Бровко Н.І. Правове забезпечення трудових прав внутрішньо переміщених осіб в Україні.....	13
Василенко І.В., Макарчук В.В. Сучасні правові аспекти національної безпеки України.....	15
Гамоцький Я.В., Обіюх Н.М. Перспектива впровадження природоохоронних принципів ЄС в Україні.....	17
Гнатенко Д.Р., Мельник В.О. Принципи та методи державного регулювання аграрного сектору економіки.....	19
Мусієць А.А., Макарчук В.В. Особливості національної безпеки в сучасних реаліях.....	23
Плахотнюк А.В., Бровко Н.І. Кримінально-правова боротьба з пропагандою в Україні.....	25
Полтавець А.А., Пахомова А.О. Тема насильства в Україні під час війни.....	26
Придатченко М.Ю., Мельник В.О. Карантинний дозвіл та сфера його застосування.....	28
Сасенко Т.Д., Макарчук В.В. Сучасні правові аспекти міграції в Україні.....	30
Сергєєв О.В., Єфремова І.І. Медіація як інструмент вирішення трудових спорів.....	32
Сердюк В.В., Макарчук В.В. Особливості бронювання та надання відстрочки окремим категоріям громадян під час мобілізації.....	33
Сморода П.О., Сокиринська О.А. Особливості дотримання трудового законодавства в місцях позбавлення волі.....	35
Шаровар О.С., Бровко Н.І. Проблеми запобігання корупції в Україні.....	37
Кармазіна Л.С., Мельник В.О. Стан інвестиційного клімату агропромислового комплексу економіки України.....	38
Когутенко Д.В., Обіюх Н.М. Екологізація виробництва та охорона природи як основа збалансованого розвитку.....	41
Костюк Р.М., Бровко Н.І. Філософія права в епоху цифрових технологій.....	42
Тищенко О.В., Тимощук О.Г. Формування правової культури юристів: виклики та шляхи їх подолання.....	44
Ошурко С.О., Тимощук О.Г. Правові особливості оформлення відстрочки особі яка стала батьком-одиначком.....	46
Вежичаніна К.І., Тимощук О.Г. Правові інструменти захисту прав людини в Україні: виклики та перспективи реформування в контексті Євроінтеграції.....	47
Левадня О.О., Тимощук О.Г. Євроінтеграційні прагнення України в умовах війни: значення для державотворення та суспільства.....	48
Батура М.О., Макарчук В.В. Національна безпека в контексті реформування вищої юридичної освіти: європейський та світовий досвід.....	49
Дишлюк А.В., Макарчук В.В. Правове регулювання державно-церковних відносин в Україні.....	52
Карапуга Ю.М., Макарчук В.В. Критерії бронювання працівників підприємства в умовах правового режиму воєнного стану.....	53
Толокольнікова К.В., Макарчук В.В. Нелегальний виїзд за кордон під час війни в Україні.....	57
Холод В.Л., Макарчук В.В. Нелегальна міграція та її вплив на державу.....	58

Садова Є.В., Настіна О.І. Примусове припинення права власності на землю в Україні в умовах воєнного стану.....	60
Коваленко В.І., Мельник В.О. Історико-правовий аспект та сучасний стан правового регулювання вирішення земельних спорів.....	62